

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**HABER SUNUMUNDA TARAFLILIK
HRANT DİNK SUİKASTI ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UĞUR ERYILMAZ

ANABİLİM DALI: İLETİŞİM BİLİMLERİ

KOCAELİ – 2008

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**HABER SUNUMUNDA TARAFLILIK
HRANT DİNK SUİKASTI ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UĞUR ERYILMAZ

ANABİLİM DALI: İLETİŞİM BİLİMLERİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. METE ÇAMDERELİ

KOCAELİ - 2008

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

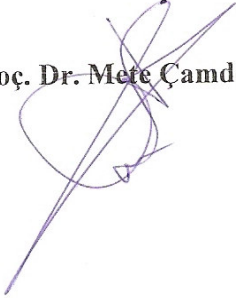
HABER SUNUMUNDA TARAFLILIK
HRANT DİNK SUİKASTI ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Uğur Eryılmaz

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Kurulu Tarihi ve No:

Doç. Dr. Mete Çamdereli Doç. Dr. Nigar Pösteği Yrd. Doç. Dr. Betül Pazarbaşı

KOCAELİ - 2008

ÖNSÖZ

“Haber Sunumunda Tarafllık Hrant Dink Suikastı Örneği” başlıklı bu tez çalışmasında, 19 Ocak 2007’de İstanbul’da bir genç tarafından kurşunlanarak öldürülen Ermeni asıllı Türkiye vatandaşı gazeteci Hrant Dink’ten yola çıkarak, Türk basının ideolojik olarak farklı yerlerinde bulunan 5 gazetesinin suikasta nasıl yaklaştıkları ele alınmıştır. Konu haber sunumundaki tarafllık bağlamında geniş bir biçimde gözden geçirilmiştir.

Günümüz demokrasi toplumunda basın, yasama, yürütme ve yargıdan sonraki dördüncü güç olarak görülmektedir. Bu anlamda bir denetim mekanizması işlevi gördüğü söylenmektedir. Şurası da bir gerçektir ki, her bir basın organının aynı olaya karşı farklı bir bakış açısı bulunmaktadır. Elde edilen bilgi, basın organı tarafından gözden geçirilmekte ve kendi yayın politikasına uygun hale getirilerek habere dönüştürülmektedir. Bir bakıma söz konusu basın organı hitap ettiği okur kitlenin isteklerini yerine getirmektedir. Fakat bu durumda haber sunumunda tarafllık olarak nitelendirilecek bir olgu ortaya çıkmaktadır. Bu fikirden hareketle Hrant Dink suikastı haber sunumundaki tarafllık için bir örnek olarak alınmış; farklı yönleriyle incelenmiştir.

Böyle bir çalışmanın ortaya çıkarılabilmesinde ve eleştirel bakışıyla son haline getirilebilmesinde yardımlarını esirgemeyen tez danışmanı hocam Doç. Dr. Mete Çamdereli’ye teşekkür ederim. Ayrıca araştırmanın ilk aşamasından son aşamasına kadar hiçbir yardımını esirgemeyen ve tüm bilgilerini, fikirlerini ve eleştirilerini benimle paylaşan İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi’nden çok kıymetli hocam Doç. Dr. Emine Yavaşgel’e teşekkürü bir borç biliyorum. Yazım aşamasındaki moral desteği, sabrı ve özverisi için de annem-babam ile yeğenlerim Aslı ve Emir’e sonsuz teşekkürlerimle.

Uğur ERYILMAZ
İstanbul, Eylül 2008

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	x

GİRİŞ.....	1
1. Sorun.....	2
2. Amaç.....	2
3. Varsayımlar.....	3
4. Yöntem.....	4

1. YAZILI BASIN VE HABERCİLİK: KAVRAM ve SÖYLEM

1.1. İşlevleri Açısından Yazılı Basın.....	6
1.1.1. Yazılı Basının Haber ve Bilgi Verme İşlevi.....	6
1.1.2. Yazılı Basının Belge Olma İşlevi.....	7
1.1.3. Yazılı Basının Yürütmeyi Denetleme İşlevi.....	8
1.1.4. Yazılı Basının Eğitime ve Eğlendirme İşlevi.....	9
1.2. Bir Kavram Olarak Haber.....	9
1.2.1. Haberde Dolayımrama Kavramı.....	10
1.2.2. Haberde İdeoloji Kavramı.....	14
1.2.3. Haber Değeri.....	15
1.3. Bir Söylem Olarak Haber.....	16
1.3.1. Haber Söyleminde İkna Edici Özellikler.....	19
1.3.2. Habercilikte Tarafılık ve Tarafsızlık.....	21
1.3.3. Habercilikte Nesnellik Koşulları.....	24

2. HABER SUNUMUNDA AZINLIKLAR: ALGI ve SİYASAL GÖRÜNÜM

2.1. Bir Kavram Olarak Azınlık.....	26
2.1.1. AB'nin Azınlık Algısı.....	29
2.2. Türkiye'deki Azınlık Halkları ve Siyaseti.....	32

2.2.1. Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'deki Ermeniler.....	32
2.2.2. AB Sürecinde Türkiye'deki Azınlıklar.....	37
2.3. AB Uyum Paketleri ve Yasa Değişiklikleri	38
2.3.1. Türkiye'deki Azınlıklara İlişkin İfade Hürriyeti.....	40
2.3.2. TCK'nın 301. Maddesi.....	44

3. HABER SUNUMU OLARAK HRANT DİNK SUIKASTI ÖRNEĞİ

3.1. İçerik Analizi.....	47
3.1.1. Araştırma Sorununun Tanımlanması.....	48
3.1.2. Araştırma Evreni ve Örneklemine Belirlenmesi.....	48
3.1.3. Araştırma Kategorilerinin Oluşturulması.....	49
3.1.4. Kodlama Cetvelinin Oluşturulması.....	50
3.1.5. Ön Deneme.....	50
3.1.6. Uygulama.....	50
3.2. Araştırma Bulguları.....	51
3.2.1. Haberlerin Sayılarına ve Boyutlarına İlişkin Bulgular.....	51
3.2.1.1. BirGün Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları.....	51
3.2.1.2. Cumhuriyet Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları.....	52
3.2.1.3. Hürriyet Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları.....	53
3.2.1.4. Yeniçağ Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları.....	54
3.2.1.5. Yeni Şafak Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları.....	56
3.2.2. Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular.....	57
3.2.2.1. BirGün Gazetesindeki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular.....	57
3.2.2.2. Cumhuriyet Gazetesindeki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular.....	58
3.2.2.3. Hürriyet Gazetesindeki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular.....	59
3.2.2.4. Yeniçağ Gazetesindeki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular.....	60
3.2.2.5. Yeni Şafak Gazetesindeki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular.....	61

3.2.3. Haberlerde Vurgulanan Kavramlara İlişkin Bulgular.....	61
3.2.3.1. BirGün Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar.....	62
3.2.3.2. Cumhuriyet Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar.....	62
3.2.3.3. Hürriyet Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar.....	63
3.2.3.4. Yeniçağ Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar.....	63
3.2.3.5. Yeni Şafak Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar.....	64
3.2.4. Haber Başlıklarının Niceliğine ve Niteliğine İlişkin Bulgular.....	64
3.2.4.1. BirGün Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı.....	64
3.2.4.2. BirGün Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği.....	66
3.2.4.3. Cumhuriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı.....	68
3.2.4.4. Cumhuriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği.....	69
3.2.4.5. Hürriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı.....	71
3.2.4.6. Hürriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği.....	72
3.2.4.7. Yeniçağ Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı.....	74
3.2.4.8. Yeniçağ Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği.....	75
3.2.4.9. Yeni Şafak Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı.....	76
3.2.4.10. Yeni Şafak Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği.....	78
3.2.5. Fotoğrafların Niceliğine ve Boyutlarına İlişkin Bulgular.....	80
3.2.5.1. BirGün Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları.....	80
3.2.5.2. Cumhuriyet Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları.....	82
3.2.5.3. Hürriyet Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları.....	82
3.2.5.4. Yeniçağ Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları.....	83
3.2.5.5. Yeni Şafak Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları.....	84
3.3. Değerlendirme.....	85
SONUÇ.....	96
Kaynakça.....	101
Ekler.....	106
Özgeçmiş.....	111

ÖZET

Bu tezde 19 Ocak 2007'de İstanbul'da Ermeni asıllı Türk vatandaşı gazeteci Hrant Dink'in suikasta uğraması örnek olay olarak seçilmiş ve bu olayın basında nasıl haber yapıldığı incelenmiştir. Haber yapma, basın benimsediği farklı ideolojiler bağlamında ele alınmış dolayısıyla gazetelerin sunum farklılıkları temel sorun olarak belirlenmiştir. Bunun için ideolojileri birbirinden farklı olduğu bilinen beş gazete seçilerek haber sunumundaki taraflılıkları 'içerik analizi' yöntemiyle incelenmiştir: Hürriyet Gazetesi egemen basını temsilen popüler olarak nitelenebilecek bir habercilik anlayışını benimsemesinden örnekleme dahil edilmiştir. Cumhuriyet gazetesi solun merkezini, BirGün ise radikal sol olarak nitelendirilebilecek Sosyalist kanadı temsil ettiği için tercih edilmiştir. Öte yandan muhafazakar kesimi temsil edenler arasından merkeze biraz daha yakın olmasından dolayı Yeni Şafak seçilmiş; milliyetçi muhafazakar olarak da bu alandaki en yüksek tiraja sahip Yeniçağ incelenmiştir.

Birinci bölümde, haber ve habercilik bir kavram ve bir söylem olarak irdelenmiş; yazılı basın ise işlevleriyle anlatılmıştır. İkinci bölümde Türkiye'deki azınlıkların siyasal görünümü incelenmiş; yurt içindeki ve yurt dışındaki azınlık algıları değerlendirilmiştir. Suikastta öldürülen Hrant Dink'in hem bir gazeteci hem de Türkiye'de azınlık olarak kabul edilen bir kesimden gelen vatandaş kimliği dolayısıyla azınlıkların geçmişten günümüze ne gibi durumlarla karşı karşıya kaldığı açıklanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda suikasta neden olarak gösterilen 'ifade özgürlüğü' ve '301. madde' gibi konular irdelenmiştir. Üçüncü bölümde buna paralel olarak Hrant Dink suikastının ardından basının olaya nasıl bir bakış açısıyla baktığı içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

Sonuçta gazetelerin ideolojisi ile Hrant Dink'in öldürülme olayını haber yapmadaki tutumları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Nicel ve nitel bulgular aracılığıyla; her bir gazetenin suikasta farklı pencereden baktığı sonucuna ulaşılmış; gazetelerin taraflı sunum yaptıkları ve bu taraflılığı haber yapmada kendi

ideolojik çerçevesine uygun bir seçme, sunma, yapılandırma ve biçimlendirme süreçlerini kullandıkları sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

In this thesis, the assassination of a Turkey born Armenian journalist which happened on 19th of January 2007 in Istanbul was examined as a case study and its reflections to the Turkish press were analyzed. News making was considered in the context of different ideologies, which had been adopted by written media, consequently the distinction between newspapers representations were regarded as the major problem. In that case, It is called one of the professional journalistic ideology's code, 'neutrality (objectivity) in news' which had been evaluated by the content analysis. Hence, five Turkish newspapers with differing ideologies were selected for the thesis; the one that represents high-circulation broadsheet secular daily was Hürriyet, the one that corresponds to the Turkish nationalist press was Yeniçağ, the one that supports libertarian socialist system was BirGün, other one that ingrains centre-left daily was Cumhuriyet and the last one that is known conservative and close relations with the ruling Justice and Development Party was Yeni Şafak. All the first page news of these newspapers in the one week time period after the event (20th January – 26th January 2007) were analyzed in terms of their headlines, their contents, their conceptual and their photography which were used on the pages.

In the first section of the thesis that is composed three sections, the news have been investigated as its definition and discourse and also the main roles of the press. In the second section, the minorities of Turkey have been discussed with their past and future in Turkey with referring to Hrant Dink. In addition, the effects of assassination on some political topics which are human rights in Turkey and article 301 have been evaluated theoretically. In the third section the content analysis has been run with the press in order to measure the newspapers perspectives on assassination.

As a result of the thesis, a significant relation was discovered between the newspapers ideologies and their news making attitudes in the context of assassination. Through the quantitative and qualitative evidences it was figured out that, one can conclude that these five different newspapers were subjective in terms of their news making policy. And this subjectivity had been constructed in the

selecting, presenting, packaging and forming processes which were align with these newspapers ideological frame. And generally, by doing this research, ideological differences in the news was emphasized. Even in those situations where objectivity is expected, it is difficult to achieve and the newspapers may fall foul of their own subjective bias.

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

ASALA : Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia

BBP : Büyük Birlik Partisi

BM : Birleşmiş Milletler

MHP : Milliyetçi Hareket Partisi

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TC : Türkiye Cumhuriyeti

TCK : Türk Ceza Kanunu

TDK : Türk Dil Kurumu

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1.** BirGün Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları
- Tablo 2.** Cumhuriyet Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları
- Tablo 3.** Hürriyet Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları
- Tablo 4.** Yeniçağ Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları
- Tablo 5.** Yeni Şafak Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları
- Tablo 6.** BirGün Gazetesi Haber Konumları
- Tablo 7.** Cumhuriyet Gazetesi Haber Konumları
- Tablo 8.** Hürriyet Gazetesi Haber Konumları
- Tablo 9.** Yeniçağ Gazetesi Haber Konumları
- Tablo 10.** Yeni Şafak Gazetesi Haber Konumları
- Tablo 11.** Yazılı Basında Hrant Dink Suikastına Dair Haberlerde Kavram Dağılımı
- Tablo 12.** BirGün Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri
- Tablo 12.1.** BirGün Gazetesindeki Haber Başlıklarının Toplam Niteliği
- Tablo 13.** Cumhuriyet Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri
- Tablo 13.1.** Cumhuriyet Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri
- Tablo 14.** Hürriyet Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri
- Tablo 14.1.** Hürriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Toplam Niteliği
- Tablo 15.** Yeniçağ Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri
- Tablo15.1.** Yeniçağ Gazetesindeki Haber Başlıklarının Toplam Niteliği
- Tablo 16.** Yeni Şafak Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri
- Tablo 16.1.** Yeni Şafak Gazetesindeki Haber Başlıklarının Toplam Niteliği
- Tablo 17.** BirGün Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları
- Tablo 18.** Cumhuriyet Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Tablo 19. Hürriyet Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Tablo 20. Yeniçağ Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Tablo 21. Yeni Şafak Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Tablo 22. Tüm Gazetelerde Yayınlanan Haberlerin Boyutları

Tablo 23. Tüm Gazetelerde Yayınlanan Haberlerin Konumları

Tablo 24. Tüm Gazetelerde Yayınlanan Haber Başlıklarının Niteliği

Tablo 25. Tüm Gazetelerde Yayınlanan Fotoğrafların Boyutları

GİRİŞ

Günümüzde yazılı basın, toplum tarafından kendisinden beklenen işlevi basın etikine uygun olarak yerine getirmediği konusunda sıkça eleştirilmekte, buna bağlı olarak da basına duyulan güven giderek azalmaktadır. Basının gerek okurlar gerekse yine basının kendisi tarafından en çok eleştirildiği konulardan biri, tarafsız ve nesnel olamamasıdır. Her bir gazete, sunduğu haberlerle ideolojisini kitlelere yansıtmaktadır. Yani bir bakıma tarafsız kalabilmeleri mümkün görünmemektedir. Her bir gazete hitap ettiği kitlenin beklentilerine göre haber yapmaktadır.

Bu tezde haber sunumu olarak Hrant Dink suikastı örneği incelenecektir. Farklı ideolojiye sahip 5 gazete, habere taraf olma veya tarafsız kalma bakış açılarıyla değerlendirilecektir. Yapılan çalışma, sonuç bölümüyle birlikte 4 bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde, haber ve habercilik bir kavram ve bir söylem olarak irdelenerek; yazılı basın ise işlevleriyle anlatılacaktır. Bununla birlikte tezin ana konusunu oluşturan haberin tarafsızlığı ve tarafsızlığı konuları geniş bir biçimde açıklanacaktır. Aynı şekilde ikinci bölümde Türkiye'deki azınlıkların siyasal görünümü incelenerek; yurt içindeki ve yurt dışındaki azınlık algıları değerlendirilecektir. Suikastta öldürülen Hrant Dink'in hem bir gazeteci hem de Türkiye'de azınlık olarak kabul edilen bir kesimden gelen vatandaş kimliği dolayısıyla azınlıkların geçmişten günümüze ne gibi durumlarla karşı karşıya kaldığı açıklanmaya çalışılacaktır. Aynı zamanda suikasta neden olarak gösterilen 'ifade özgürlüğü' ve '301. madde' gibi konulara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde buna paralel olarak Hrant Dink suikastının ardından basının olaya nasıl bir bakış açısıyla baktığı içerik analizi yöntemiyle çözümlenecektir. Bunun için her bir gazetede yayınlanan haber sayıları, haber konuları, haber başlıkları, kullanılan kavramlar ve fotoğraflardan faydalanılacaktır. Bu çözümlenmelerden elde edilen bulgular kapsamlı bir biçimde değerlendirilecektir. Çalışmanın sonuç kısmında ise haber sunumunda karşılaşılan taraflı tutuma ve uygulama alanında yapılan yanlışlıklara karşı çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

1. Sorun

Yazılı basın, günümüz toplumunda yaygınlaşıp gelişerek insanların gündelik yaşamını ilgilendiren konularda bilgilendirme ve bilinçlendirme bakımından önemli bir araç haline gelmiştir. Bu da gazetelerin insanların hayatlarında olmazsa olmaz bir hal almaya başladığını göstermektedir. Bu kadar yaygınlaşmayla birlikte, halkın bilgilendirilmesi açısından haberler daha da önemli hale gelmiştir. Bilindiği üzere, kitlelere sunulan haberler, o ülkelerin sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapısına göre şekillendirilmektedirler. Bunun yanı sıra haberler, kitlelere duyurulmadan önce medya patronları tarafından kendi ideolojileri ve çıkarları yönünde biçimlendirilmektedirler. Kuşkusuz bu durum zamanla, habere karşı taraf olma ve veya tarafsız olma şeklinde yorumlara yol açmaktadır. Söz konusu tezde, 19 Ocak 2007 tarihinde Ermeni asıllı Türk gazeteci Hrant Dink'in silahla vurularak öldürülmesi sonucu ortaya çıkan toplumsal durumun Türk basınında nasıl yer aldığı konusuna yer verilmiştir. Konu, haber sunumunda tarafsızlık ve tarafsızlık bağlamında genişçe ele alınmaya çalışılmıştır.

2. Amaç

Tezde öncelikle Ermeni asıllı Türk gazeteci Hrant Dink'in öldürülmesiyle ortaya çıkan ortamdan yola çıkarak Türk basınının azınlık gruplarına yaklaşımlarının tarafsızlığı ve tarafsızlığı ölçülmeye çalışılmıştır. Ölçümün gerçekleştirilmesi için Türk basınında farklı görüşleri temsil eden 5 gazetenin 20 Ocak ile 26 Ocak arasındaki gündem sayfalarından yararlanılmıştır. Özellikle 5 farklı gazetenin seçilmesindeki amaç, her birinin Türkiye'nin farklı düşünce yapısındaki topluluklarına hitap ettiği düşünülerek bu kitlelere haberlerin nasıl verildiğini ortaya çıkarmaktır. Bu yöntemle söz konusu kitlelere farklı yönlerde mesajlar sunmaya çalıştıkları görülmüştür.

Yazılmış olan tez Türkler ve Ermeni azınlıklar açısından birçok yönden önemli olsa gerektir. Her ne kadar cinayetle birlikte tüm yazılı ve görsel basında ana tema olarak sağduyu çağrısı yapılsa da, haber verilirken kullanılan kelimelerin arasında azınlık durumundaki kitlelere nasıl bakıldığının şifreleri çözülmüştür.

Önemli görülen bazı noktalar tek başına ayrı bir haber olarak ve daha geniş yer kaplayacak şekilde verilirken, daha az önemli görülen konular başka haberlerle birleştirilerek ve daha az yer tutacak şekilde yayımlanmıştır. Bu sayede de hitap edilen kitlelerin belli oranda yönlendirilmeye çalışıldığı görülmüştür.

Araştırmanın amacı asla hangi görüşün ne kadar doğru ve geçerli olduğunu bulmak değil, Türk yazılı basınından seçilen farklı anlayıştaki gazetelerin Hrant Dink suikastı haberlerini verişlerini çözümleyerek, söz konusu gazetelerin görüş farklılıklarını ve bu sayede azınlıklara bakış açılarını ortaya koyabilmektir. Bu konuda halen yapılan ve yapılacak olan yeni tartışmalara ve araştırmalara kaynak olmak tezin amacıdır.

3. Varsayımlar

Bu çalışmada, daha önce yapılan medya araştırmalarının genel bulgularından hareketle aşağıdaki varsayımlar sınanmıştır:

1. Her bir gazetenin benimsedikleri farklı ideolojiler nedeniyle haber sunumları arasında farklılıklar vardır.
2. Toplumun ileri gelenlerinin koyduğu tepkiler veya açıklamalara göre olaya basının ilgisi artmakta veya azalmaktadır.
3. Suikast bazı yayın organlarında ‘Sözde Ermeni Soykırım Yasa Tasarısı’ ile ilişkilendirilerek verilmiştir.
4. Hrant Dink'in çok geniş yelpazeye hitap eden gazeteci kimliği olayın daha fazla basının ilgisini çekmesini sağlamış ve olayın bu yönüne basında vurgu yapılmıştır.
5. Suikastın ardından Türk–Ermeni ilişkileri yeni bir boyut kazanma eğilimine girecektir.
6. Olay AB-Türkiye ilişkileri için olumsuz bir zemin hazırlayacaktır.

4. Yöntem

Araştırmanın amacı doğrultusunda ilk aşamada, bu konuya ilişkin daha önce yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Yazılı basın ve habercilik anlayışları ile azınlıklar konusundaki çeşitli kaynaklara ulaşılmıştır. İncelenen kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında ilk önce teorik çerçeve ortaya konmuştur. Daha sonra araştırmanın amacına uygun olarak Türk basınında belli ideolojileri temsil eden en yüksek tirajlı gazeteler saptanmıştır.¹ Saptanan bu ulusal gazetelerin gündem sayfaları taranarak her bir gazetenin olaya hangi farklı gözlerle baktığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında bulunan gazeteler eğilimlerine göre sınıflandırılmış ve yayımlanan haberlerin azınlıklara bakış anlamında olumlu, olumsuz veya tarafsız olma durumları saptanan gruplara göre örneklerle ortaya konmuştur. Çalışmanın tamamıyla ilgili yöntem belirlenirken, araştırmada verilerin nasıl bir yöntemle analiz edildiği konusu üçüncü bölümde “İçerik Çözümlemesi” başlığı altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu bölümde öncelikle söz konusu gazetelerin gündem sayfalarında konuyla ilgili yer alan haberler niceliksel olarak saptanmıştır. Ardından konuya ilişkin haberlerin yayın organında yorumlu, yorumсуz veya tarafsız olarak verilme durumu belirlenmiştir. Çalışmada üçüncü bölümle birlikte Hrant Dink suikastının ulusal yazılı basında haberleştirilmesinin içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenmesi üzerine odaklanılmıştır.

Varsayımların sınanmasında nicel içerik analizi temel yöntem olarak seçilmiştir. Çalışmanın varsayımları da göz önünde bulundurularak araştırma örnekleme olarak beş gazete seçilmiştir: Hürriyet, Cumhuriyet, BirGün, Yeni Şafak ve Yeniçağ. Hürriyet Gazetesi Türkiye'nin en büyük medya grubunun en yüksek tirajlı gazetesi olmasının yanında, popüler olarak nitelenebilecek bir habercilik anlayışını benimsemesinden örnekleme dahil edilmiştir. Cumhuriyet gazetesi solun merkezini, BirGün ise radikal sol olarak nitelendirebilecek Sosyalist kanadı temsil ettiği için tercih edilmiştir. Öte yandan muhafazakar kesimi temsil edenler arasından merkeze biraz daha yakın olmasından dolayı Yeni Şafak seçilmiş; milliyetçi muhafazakar olarak da bu alandaki en yüksek tiraja sahip Yeniçağ incelenmiştir.

¹Tirajlar, <http://www.medyatava.net/tiraj.asp>, 05.05.2008

Söz konusu gazeteler ideolojik konumları göz ardı edilirse, ciddi habercilik anlayışına sahip olarak nitelenebilmektedirler. Araştırma çerçevesinde bu 5 gazetede bir hafta içerisinde 20 Ocak – 26 Ocak 2007 gündem sayfalarında yayımlanan konuyla ilgili tüm haberler kodlanmış ve içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir.

1. YAZILI BASIN VE HABERCİLİK: KAVRAM VE SÖYLEM

Haberler olayların, çıkarlara ve çıkarların çerçevelediği ideolojilere uygun olarak paketlenmesi ve bu yorumların yorumlanması yoluyla yapılır. Bu yorumların kamuoyuna yansıtılması kitle iletişim araçlarıyla olur. Bu araçlardan en önde gelenlerinden biri de günlük yazılı basındır. Bu bölümde yazılı basın kavram ve söylem olarak iki farklı biçimde ele alınmıştır.

1.1. İşlevleri Açısından Yazılı Basın

Tezin örnek olayı olan Hrant Dink suikastı ile ilgili olarak Türkiye’de birbirinden farklı yorumlar yapılmıştır ve bu yorumların en net izlenebileceği ortamlardan biri de günlük gazeteler olmuştur. Haberlerin tasarımının temel kuramsal varsayımına göre, haberin gazetede kodlanmış biçimiyle gazetenin ideolojik yönelimi arasında bir bağ vardır; dolayısıyla ele alınan beş gazetenin Hrant Dink suikastını yansıtmaları farklı olacaktır. Bu kuramsal varsayımdan tezin temel araştırma sorusu çıkartılmıştır: Farklı ideolojik yönelimlere sahip beş gazetenin Hrant Dink suikastı ile ilgili haberleri arasında nasıl bir farklılık vardır?

Demokrasilerde halk adına faaliyette bulunan basın organlarının; belge olma, haber ve bilgi verme, denetim ve eleştiri, eğitim ve eğlendirme gibi işlevleri bulunmaktadır.²

1.1.1. Yazılı Basının Haber ve Bilgi Verme İşlevi

Genel olarak basının işlevi, okuyucusuna doğru ve tarafsız haber vermek, böylece bireyi yaşadığı çevre, toplum, ülke ve uluslar arası ortamda gelişen olaylara ilişkin bilgilendirerek, onun kanaatlerini sürdürmesini, güçlendirmesini ya da değiştirmesini sağlamaktır. Bunun temel koşulu hem gazetecinin hem de okuyucunun bilgi edinme, haber alma ve verme haklarını özgürce kullanmaları gerekmektedir.³ Günümüzde gazeteciliğin temel işlevi haber verme olmakla birlikte, bu işlev içinde kitle iletişim araçlarının diğer işlevleri de yerine getirilmektedir. Bu

² Paul Wolf Schneider, Josef Raue, Gazetecinin El Kitabı, Konrad Adenavur Vakfı, Çev.:Işık Aygün, Ofset Baskı, Ankara, 2000, s.40

³ Atilla Girgin, **Yerel Gazetecilik**, İstanbul: İnkılap Yayınları, 2001, s.141

yönden, gazetecilik yapan araçların hangisi olursa olsun, bir yandan işlev gördükleri toplumsal yapı içinde kişilere çeşitli kullanımlar ve doyumlar kazandırmaktadır. Diğer yandan kişilerin üzerinde düşünmelerini sağlama yönünden çeşitli sorunları gündeme getirmekle, gündem yanında belki üzerinde fazla fazla durulmayan, kişilerin belleklerinde bilgi alıkoymaları ve depolamalarına yönelik girdilerin oluşturulmasıdır.⁴

1.1.2. Yazılı Basının Belge Olma İşlevi

Gazete ve dergiler göze hitap eden kitle iletişim araçlarıdır. Okuma-yazma bilmeyenler, yazılı basının yazdıklarını okuyamazlar, ancak dinleme yoluyla yararlanabilirler. Yazılı basının ulaştırdığı haber mesajları, saklanabilir bir belge niteliğini taşımaktadır. Bu yönden, belge olması nedeniyle istendiği zaman tekrar okunma, gözden geçirilme olanağını sağlamaktadır. Yazılı basın, haberleri daha ayrıntılı, derinliğine inerek sunar. Radyo ve televizyona oranla, haber verme bakımından daha az süratlidir. Zamanı radyo ve televizyona oranla daha elverişli olarak kullanmaları, daha kapsamlı haber vermelerine yol açmaktadır. Bu nedenle, yazılı basının ekonomik olanakları yeterliyse haber malzemesi fazlalığı halinde sayfaların artırma olanağını her zaman zorlayabilir. Radyo ve televizyon ise, hiçbir zaman yazılı basının bu özelliğinden yararlanamaz.⁵ Genellikle basın kavramı, gazete, dergi ve benzeri geniş kullanıma açık bulunan süreli yayınları kapsar. Özellikle gazetelerin geçmişi, yazının ortaya çıktığı dönemlere kadar uzatılabilirse de, modern anlamda basın, çağdaş yaşamdaki yerini ancak basımevlerinin gelişmesinden sonra bulmuştur. Basımevi ise, hem en geniş anlamıyla sivil topluma doğru açılan gelişmelerin hem de yeni ekonomik ve teknolojik sıçramaların bir ürünüdür.⁶

⁴ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, Ankara: İmge Kitabevi, 2000, s.96

⁵ Tokgöz, **a.g.e.**, s.89

⁶ Ali Gevgilili, “Türkiye’de Yenileşme Düşüncesi, Basın ve Atatürk”, **İktisat Fakültesi Dergisi**, 1981, s.202

1.1.3. Yazılı Basının Yürütmeyi Denetleme İşlevi

Basın, gerçekte yasama yargı ve yürütmeden bağımsız dördüncü bir kuvvettir. Demokratik ülkelerde bir denetim ve eleştiri mekanizması olarak işlev görmesinden dolayı kitle iletişim araçlarına 'dördüncü güç' denilmektedir. Özellikle bu görevi çağdaş gelişmiş demokratik ülkelerde daha rahat yerine getirebilmektedir. Basının demokratik ülkelerde haber verme görevi kadar haber verme görevinden çok daha önemli bir görevi vardır. Bu basının haber verme görevinden soyut olarak, ondan ayrı olarak basının yürütmeyi denetlemesi görevidir. Yani bir anlamda siyasi otoriteyi, siyasal erki basın onlardan bağımsız olarak denetim ve eleştiri yapma hakkına sahiptir. Haber ve bilgi vermenin yanı sıra, siyasal sistemin sağlıklı işleyebilmesi için hükümeti ve diğer demokratik kurumları halk adına denetleyip varsa eksiklik ve aksaklıkları gösterip, bunları yapıcı bir üslupla eleştirmek basının görevleri arasındadır.⁷ Bu eleştiri ve denetim görevi de tamamen siyasal erkin, kamusal yaşamdaki hatalarını gözler önüne sermek, onları bu konuda uyararak ve adeta bu konuda bilirkişilik yapmak şeklinde özetlenebilir. Yazılı basın denildiğinde anlaşılan budur. Gazete halkla devlet arasında adeta bir köprü oluşturarak; halkın görüşlerini devlete ve siyasal otoriteye iletir. Siyasal otoritenin de halktan beklediklerini halka iletir. Arada bir bağ, bir köprü oluşturmaktadır. Bu anlamda da bir siyasal katılım sağlanmaktadır. Bilindiği üzere çağdaş batılı demokrasilerde siyasal katılım son derece önemli bir faktördür. Siyasal katılım sadece seçim zamanlarında halkın sandığa giderek oy kullanması şeklinde algılanmıyor. Siyasal katılımın her düzeyde gerçekleşmesi gerektiğine inanılmaktadır. Basın bu noktada çok önemli, gerek ulusal, gerekse yerel basın bu süreçte çok önemli rol oynamakta, siyasal katılımı sağlamaktadır.⁸ Basın sadece yetkilerin kötüye kullanılmasını sergilemekle, yönetenlere eleştiri getirmekle kalmamalı, ilkeli çalışarak mesleğin saygınlığını da sürdürmelidir.⁹ Kitle iletişim araçları tüm bu görevleri yerine getirirken kamuyu doğru bilgilendirmeli hem de demokratik sistem gereği, devleti gözlemleyen kamu gözcüsü olarak hareket etmelidir. Devlet otoritelerinin yetki kullanımında aksayan kötü uygulamaları açığa

⁷ Haberde Objektiflik ve Yorum, <http://www.siyasaliletisim.org/index.php/ariv/makale/383-haberde-objektiflik-ve-yorum.html?tmpl=component&print=1&page=>, 05.05.2008, par.2

⁸ Semra Atılgan, "Modernleşme, Yabancılaşma ve Yerel Basının İşlevleri", 27.11.1998, <http://www.byegm.gov.tr/seminerler/bursa-iii/BurKonusma1.htm>, 21.04.2008, par. 4

⁹ Ignacio Ramonet, **Medyanın Zorbalığı**, İstanbul:Om Yayınları, 2000, s. 49

çıkarma rolü medyanın diğer işlevlerine göre daha önde gelmekte ve medyanın örgütlenme seklini bile belirleme hakkını elinde tutmaktadır. Medya kamusal düzenlemelerle sıkıştırıldığı takdirde gözcülük görevi bitecek hükümetler hizmete girme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.¹⁰

1.1.4. Yazılı Basının Eğitime ve Eğlendirme İşlevi

Basın yukarıda sayılan işlevleri yerine getirdiği gibi eğitime ve eğlendirme işlevi de görmektedir. Yazılı basın bilgi verme işlemine paralel olarak, bireyin entelektüel yönden bilgi, beceri ve yeteneklerinin gelişmesini de sağlar. Aynı zamanda basın, gündelik yaşamın sıkıcı yanından kurtulmak isteyen bireylere drama, dans, spor, vb... eğlence programları sunarak, kitlelerin eğlenme ihtiyaçlarını ucuz ve kolay yoldan sağlamalarına imkan verir. Yazılı basınla birlikte özellikle görsel basında eğlendirme unsuru zaman zaman amacından sapmaya uğramaktadır. Genel olarak programların bilgilendirme, eğlence ve eğitim unsurları bulunmasına karşın bilgilendirme ve eğitimin, eğlendirme olgusu içinde kaybolup gitmesi, haberlerin dramatik oluşumların etkisi altında bulunmasını gerektirmektedir; bir tiyatro oyununun estetik zenginliğini artık bir haberin içinde bulabilmek olasıdır. İzleyici oranının en fazla olduğu akşam haberlerinde karşı karşıya gelinen bu durum, fonda çalınan müzik parçasında bile kendini belli etmektedir. Bunun bir soap opera mı, yoksa gerçek hayatın kesitlerini sunan bir haber programı mı olduğu tartışmaya açıktır.¹¹ Haberlerin dramatik yapıları bilginin objektifliğini zedeleyen bir şekil almıştır ve bu, nesnel bilgidен uzaklaşmayı beraberinde getirmiştir.

1.2. Bir Kavram Olarak Haber

Habere iletişim bilimi düşünürleri ilk çıktığı günden beri farklı tanımlar getirmişlerdir. Şimdiye kadar yapılan değişik tanımlar aşağıdadır. Ülkelere, toplumda yaşayan insanlara göre haber anlayışı değiştiği gibi, değişen iletişim anlayışı ve koşullarına göre de çok farklı haber tanımları yapılmıştır. Nitekim Nezh Demirkent'e göre de, 'dünyadaki gazeteci sayısı kadar haber tanımı yapmak

¹⁰ Süleyman İrvan, Medya Kültür Siyaset, Ankara:Alp Yayınevi,2002, s.186.

¹¹ Brian Groombridge, **Televizyon ve İnsanlar-Demokratik Katılım Açısından Medya**, Çev.: İbrahim Şener, İstanbul:Der Yay.,1995, s.87

mümkündür.¹² Haber, medyanın güçlü ve egemen ideoloji tanımlarına yönelik bir yeniden üretimin gerçekleştirildiği, gerçekliğin ideolojik temsiliyeti ve inşasında oldukça stratejik metinsel bir söylemdir.¹³ İngilizce'deki North (Kuzey), East (Doğu), West (Batı) ve South (Güney) kelimelerinin baş harflerinden meydana geldiği bilinen haber (NEWS) kelimesi, 'her yönde meydana gelen olaylar' olarak da tanımlanmaktadır.¹⁴ Haber ne bir iletişim ne de bir anlam biçimidir. Laboratuarlarda yapılan atom bombası deneyleri gibi hiç durmadan girdi ve çıktılarla dolup, boşalan ve zincirleme bir tepkimeye uğrayan bir emülsiyon biçimidir.¹⁵

Haber, tanımlanma anından itibaren ideolojiyle olan iç içeliğini dışa vurur: "Haber, toplumun bilgi ve ilgisini geliştirecek, dönüştürecek gerçekliğin, kurgusal olarak, medya organizasyonunun yapısına, teknolojisine ve ideolojisine göre yeniden kurgulanmasıdır. Haber içinde barındırdığı çok katmanlı yapısı nedeniyle formel olarak düzenlenişi, tanımlanmasından ve kavramsallaştırılmasından daha kolay bir iletişimsel yapılanmadır."¹⁶

Haber öncelikle bu dünyanın devinimini, hareketin varlığını ve sürekliliğini kanıtlayan, kanıtlamaya çalışan bir bilgidir. Yani haber, bize her şeyden önce bir zaman algısı vermektedir.¹⁷ Haber, gerçek dünyada bir yerlerde meydana gelen olaylar, kişiler ya da şeyler hakkındaki en son ve en yeni enformasyona işaret etmektedir. Haberlerin fonksiyonu enformasyon verme olarak tanımlanır. Enformasyon egemen bir tanımla özellikle haberle izleyicilere verilen bilgidir.¹⁸ İletişim bilimciler tarafından habere bu gibi çeşitli anlamlar yüklenmiştir.

¹² Nezh Demirkent, **Sayfa Sayfa Gazetecilik**, İstanbul: Altın Yayınları,1982, s.9

¹³ Necla Mora, "Haber ve Haber Söylemi (2)", 10.02.2007,

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/dkm/article.php?sid=7874> , 20.04.2008, par.2

¹⁴ Ünal Uyguç ve Ali Genç, **Radyo Televizyon Haberciliği**, İstanbul: Avcıol Basım-Yay., 1998, s.107

¹⁵ Jean Baudrillard, **Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu**, Çev: Oğuz Adanır, İstanbul: Ayrıntı Yay.,2000, s.22

¹⁶ Nurdoğan Rigel, **İleti Tasarımında Haber**, İstanbul: Der Yay.,2000, s.177

¹⁷ Çiler Dursun, "Haberin 'gerçekliği inşa etmesi' ne demektir?", Televizyon ve İdeoloji, 29.11.2007, <http://www.radyokassel.de/modules.php?name=News&file=article&sid=8820>, 22.04.2008, par.13

¹⁸ İrfan Erdoğan, **İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş**, Ankara: İmge Kitabevi, 1997, s.252

1.2.1. Haberde Dolayım Kavrımı

Dolayım sözcüğü, Dil Derneği yayını Türkçe Sözlük'ün ikinci baskısında: "Diyalektik bir süreç içinde ya da bir us yürütmede, iki öğe arasında bir bağ kurulması sonucunu veren süreç" olarak tanımlanmaktadır. Bu, aynı zamanda felsefedeki tanımıdır. Gündelik dilde, eski "vasıta"nın anlamlarından birine denk düşmektedir: 'Dil dolayımıyla' denildiğinde, 'dil vasıtasıyla' denmiş olmaktadır. Kavramın edebiyat ve felsefe alanında farklı ihtiyaçları karşılayan türevleri de vardır: Dolayım kuramı, dolayımlemek, dolayımleyici, dolaysız, dolayımllık, dolayımllık vb. (İngilizceleri: 'mediation theory', 'to mediatise', 'mediator', 'immediate' ve 'mediality' olarak bilinmektedir.)¹⁹ Türkçe Sözlük'teki bu tanıma dayanarak haberde dolayımlema kavramına değişik tanımlar getirilebilir.

Dolayımlema, haberin kavramsal olarak karmaşıklaşmasının ve tanımlama güçlüklerinin ard yöresi olarak nitelenebilir. Dağıtım yapılacak medya organizasyonunun doğasına teknolojisine uygun hale getirilen haber metni böylece tüketiciye, tüketim anında yapıyı çözme açısından kolaylık sağlar. Aynı zamanda bir metin olarak anlam katmanlarının artmasına, alınmayana göre okumanın çeşitlenmesine neden olur.²⁰ Bu anlamda dolayımlema bir bakıma araçsallaştırma olarak da düşünülebilir. Bir olay ile bu olayın bir izler kitleye iletişim aracıyla iletilmesi arasındaki yorumlama biçimlendirme, seçme, düzenleme, bazı yönlerini vurgulama, öne çıkarma; bazı yönlerini ise geçiştirme, atlama veya savsaklama sürecine dolayımlema denir.²¹

1970'lerin Kitle Haberleşme Araçları, 1980'lerde Kitle İletişim Araçları'na, 1990'lar da ise 'medyaya' dönüştüğünden bu yana, dolayımlema kavramı da 'medya' kelimesinin içeriğinde gizil olarak yer almaktadır. Dolayımlema, medya içeriğini oluşturan metinlerle, tüketici (izleyici, okuyucu, dinleyici) arasındaki bağı kuran dizisidir. Dolayımlema ile içerik, medyaya ve tüketicisine uygun hale getirilir.²² Dolayımlema, gerçekliğin düşünceye ulaşıncaya kadar geçirdiği değişim süreci

¹⁹ **Türkçe Sözlük**, Ankara: Dil Derneği Yayını, 2. Baskı, 2005, s. 187

²⁰ Rigel, **a.g.e.**, s.181

²¹ Erol Mutlu, **İletişim Sözlüğü**, Ankara: Ark Yay, 1995, s.151

²² Rigel, **a.g.e.**, s.179

anlamında tanımlanmaktadır. Negatif anlamında dolayım, toplumsal gerçekliğin kılık değiştirmesidir. Pozitif anlamında dolayım ise, Frankfurt Okulu tarafından geliştirilmiştir. Burada dolayım sürecinde değişikliği çarpıtma yerine, varlığın ve bilincin farklı türleri arasındaki tüm etkin ilişkiler dolayımlanmıştır.²³

Dolayımlamayla ilgili diğer bir tanımda da organizasyon yapısı ve sosyo kültürel alt yapı vurgusu vurgusu vardır. Haber iletmek istediği olay ya da mesajın bire bir kopyası değil, haber değerleri, yayınlanacağı organizasyonun yayın kimliği ve haber yapıcının sosyo-kültürel altyapısı göz önünde bulundurularak gerçekliğin yeniden inşasıdır.²⁴ Gazeteci olayı haber yapabilmek için kendine göre olgular arasında bir seçim yaparak olayı esas çerçeve içine oturtmaya çalışırken doğal olarak olayın ardında yatan gerçekler üzerinde anlam vermeye yönelmektedir.²⁵ Bu da haberin bir bakıma yorumlanarak okuyucuya sunulduğu varsayımını güçlendirmektedir.

Dolayım, haberde iki kez gerçekleştirilir. Birinci aşamada dolayım; haberin içinde barındırdığı bilgi enformasyona, olay öyküye, kaynak aktöre, ilgi eğlenceye çevrilerek yapılır. İkinci aşamadaki dolayım ise dağıtım yapacak medya organizasyonunun yapısına, teknoloji kullanımına, yayın kimliği ve yayın politikasına göre gerçekleştirilir.²⁶ Haber yazımına başlamadan önce elde bulunan ajans metinleri ve görüşme-toplantı notları gibi kaynaklardan derlenen enformasyon haber biçimine getirilirken bazı değişimlere uğramaktadır. Haber söylemi en önemli enformasyon etrafında inşa edilmekte, diğerleri çıkarılmakta ya da geriye itilmekte ve bu arada bazı eklentiler de yapılmaktadır. Habere ayrılan yer ya da zaman dilimi, dilin vurgu sistemi, kullanılan cümlelerin yapısı, seçilen yüklem, zarflara, sıfatlara ayrılan yerler, bunların hepsi birer ideolojik seçim olarak değerlendirilmektedir. Haber metinlerinde, sıfatların kullanılmaması ya da en azından dengeli olarak dağıtılmaması, farklı görüşlere yer verilirken dengenin gözetilmemesi ve metin içindeki çeşitli iddialara simetrik olarak yer verilmemesi haberin taraflı olduğu konusunda bize bilgi vermektedir. Medya içeriği, toplumdaki iktidar ilişkilerinin

²³ Serpil Sancar Üşür, **İdeolojinin Serüveni**, Ankara: İmge Kitabevi, 1997, s.123

²⁴ Ayşe Cengiz ve Şebnem Çağlar, "Anlatı Olarak Haber", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 18, İstanbul, 2003, s.172

²⁵ Tokgöz, **a.g.e.**, ss.125-126

²⁶ Rigel, **a.g.e.**, s.180

kabataslak bir haritasını oluşturmaktadır.²⁷ Haberin yazılması sırasında kullanılan evrensel kodlar, aktarım biçimleri ve klişeler haber metnini oluşturmaktadır. Bu dil yapısının ve işlevlerinin incelenmesi ile ortaya çıkan haber söylemi; enformasyonun seçimi, işlenmesi ve dolayımlanması aşamalarında kullanılan kodlamalarla oluşturulan aktarım biçiminin, alımlanma süreci dikkate alınarak kurgulanmasıdır.²⁸

Dolayımleme kaçınılmaz bir süreç olarak görülmektedir; çünkü yaşama ve dünyaya ilişkin bilgilerin çoğu basın ve tv dolayımıyla kitlelere ulaşmaktadır. Bu nedenle iletişim araçlarıyla aktarılan bilgilere ve olayların algılanışına dolayımleyicilerin algıları, düşünceleri, değerleri bulaşmaktadır. Dolayımlemeyi iletişim sürecine dahil olan bir aracın mantık ve biçiminin etkisi olarak tanımlayan Altheide ve Snow, araçların mantık ve biçimlerinin toplumsal etkileşimi dolayımlediğini, tanımladığını ve yönettiğini öne sürmüşlerdir.²⁹ Dolayımleme yaklaşımı ya da kuramı olarak adlandırılabilir olan bu iddia, iletişimin konusu kadar iletişimin nasıl gerçekleştiğinin de araştırılması gerekliliğini önermektedir.

Habercinin en büyük işlevi olayları basit bir dille aktarmaktır. Olay hikâyelerini kişisel kahramanlık ya da sapkınlıklar üzerine inşa etmek, her şeyi kişiselleştirmektir. Kimi zaman da bazı kavram ya da kişiler sembol haline getirilmektedir. ‘İski-gate’, ‘Susurluk’, ‘Deprem dede’ denilerek çağrışım yoluyla kamuoyunun dikkati çekilerek bir şeyler anlatılmaya çalışılır. Sonuç olarak medyanın sunduğu bilgi, medya atölyesinin tezgâhında işlenmiş, filtrelerinden geçirilmiş, damıtılmış, klorlanmış ve mümkün olan en kalabalık kitle tarafından tüketilmesi amacıyla kamuoyunun önüne konmuş bir üründür. Bu nedenle medya içeriğini yalnızca “bilgi” olarak nitелеmek ya da genellemek tek ve en doğru yaklaşım değildir.³⁰ Dolayısıyla basın yayın organları tarafından sunulan haberlerin her birisi dolayımlanmış olarak okuyuculara yansıtılmaktadır. Medya içeriği sadece bilgidен oluşmamakta, dolayımılarak hedef okuyuca hitap eden enformasyona dönüştürülmektedir.

²⁷ Necla Mora, “Türk Yazılı Basınında Haber Anlayışı”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi**

Dergisi, Sayı:19, İstanbul, 2004, ss.141-142

²⁸ Rigel, **a.g.e.**, ss.182-183

²⁹ Mutlu, **a.g.e.**, s.100

³⁰ Erkan Yüksel, “Haber Bilgi mi, Enformasyon mu?”, 24.06.2006,

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/dkm/article.php?sid=6498>, 20.04.2008, par.9

1.2.2. Haberde İdeoloji Kavramı

İdeoloji kelime olarak değişik anlamlara gelmektedir. Toplumsal gerçekliğe bağımlılığını yanlış tanıyan düşünücü bir tavırdan, eylem odaklı bir inançlar kümesine; bireylerin toplumsal bir yapıyla aralarındaki ilişkiyi yaşamalarını sağlayan vazgeçilmez mecradan hakim bir siyasi iktidarı meşrulaştıran yanlış fikirlere kadar her şeyi adlandırabilir. İdeoloji içsel bir zorunluluğun sonucunun dışsallaştırılmasında yatmaktadır.³¹

Bilim adamları ideoloji kavramının birçok tanımı olduğunu söylemişlerdir. “Raymond Williams ideolojinin üç temel kullanımını şöyle belirlemiştir:

1. Belirli bir sınıf ya da gruba özgü inançlar sistemi.
2. Doğru ya da bilimsel bilgiyle çelişebilecek aldatıcı inançlar sistemi, yanlış fikirler ya da yanlış bilinç.
3. Anlam ve fikir üretiminin genel süreci.”³² olarak üç çeşit tanım yapmıştır.

İdeoloji, mesajları üretmek için kullanılan göstergesel kurallar olarak nitelenmektedir. İdeolojiyi okumak demek mesajların görünmeyen yüzünü okumak demektir. Söylem, mesajın söylediği, ideoloji ise söylenebilecek olanı belirleyen kodlamadır. Bu nedenle haber metinlerinin üretiminin ele alınmasında:

1. Haberin söylemi, gazeteciliğin günlük pratikleri içinde oluşur.
2. Haberin söylemi, gazetecilerin profesyonel ideolojileri içinde oluşur.
3. Haberin söylemi, haber metinlerinin üretildiği somut tarihsel koşullar ve üretim anı ile belirlenir.
4. Haberin söylemi, medyanın ekonomi politikası içinde yapılır.³³ Bir söylem olan haberde, anlam üretimi, olayların, olguların ikili karşıtlıklarla “biz-onlar, yerli-yabancı, elitist-popülist” şeklinde sunulmasıyla gerçekleştirilmektedir. Haber söyleminde geleneksel değer yargılarının egemen olduğu düşünüldüğünden, iyi-kötü kavramı egemen değer yargılarının çerçevesini aşamamaktadır. Dış politika haberlerinde ise söylem, biz-onlar, dostlar-düşmanlar çerçevesinde kurulmaktadır.³⁴

³¹ Nurdoğan, Rigel ve diğerleri, **Kadife Karanlık**, İstanbul: Su Yay., 2003, s.335

³² John Fiske, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, Çev. Süleyman İrvan, Ankara: Ark Yay., 1996, s.212

³³ Mora, **a.g.m.**, par.3

³⁴ Kemal Aslan, **Haber Nasıl Okunur?**, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2004, s.37

Haberin söylemi içinde egemen söylemler doğallaşır ve egemen ideoloji yeniden kurulmaktadır.³⁵ Haber söylemi en önemli enformasyon etrafında inşa edilir, diğerleri ise çıkarılır ya da geriye itilir. Bu arada bazı eklentiler de olur. Habere ayrılan yer ya da zaman, dilin vurgu sistemi, kullanılan cümlelerin yapısı, seçilen yüklemeler, zarflara, sıfatlara ayrılan yerler, bunların hepsi birer ideolojik seçimdir.³⁶ Hackett “Bir Paradigmanın Sonu: Haber Medyası Çalışanlarında Yanlılık ve Nesnellik” adlı makalesinde “Haber Gerçeği Yansıtabilir mi?” sorusundan hareketle haber metinleri içinde, gazetecilerin ‘yansız’ sunum biçimlerinin ve dengelilik ilkesinin nasıl bir ideolojik yeniden üretime yol açtığını tartışır. Yazara göre, gazetecilerin dengelilik ilkesi üzerinde çok fazla durması, haberi, ardındaki ideolojik çerçeveyi gözlemekte daha da etkin bir hale getirmesi bakımından boş bir çabadır.³⁷

Var olan toplumsal gerçekliğin bir parçası olan ve bazen mücadeleli ve çelişkili, bazen yönlendirilen ve kapalı anlamlandırma pratikleri içinden, çoğunlukla egemen gücü ve iktidarı elinde bulunduranların lehine gerçekliği inşa eden ve tanımlayan bir dolayımlayıcı olarak değerlendirilen eleştirel medya anlayışı içinde haberlerin konumlanması, bu çerçeve ile uygunluk göstermektedir.³⁸ Medyanın ekonomi-politiği üzerinde duran çalışmalar ve kültürel yaklaşımı benimseyen araştırmalar da temelde haberi bir ideoloji olarak görme ve haberciliği resmi kaynakların söylemlerinin yeniden üretildiği bir uğraş alanı olarak kavrama eğilimindedirler.³⁹ Haber kısaca medya profesyonellerinin ideolojileri içinde oluşmaktadır.

1.2.3. Haber Değeri

Haber üretim aşamasında, medya organizasyonunun yaratıcı grubunda yer alan, genel yayın yönetmeninden stajyer muhabire kadar tüm eşik bekçilerinin önlerine gelen enformasyondan hangisinin, haber üretim sistemine alınacağına karar

³⁵ Ayşe İnal, **Haberi Okumak**, İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996., s.100

³⁶ Şengül Özerkan, “Medya, Dil ve İdeoloji”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 12, 2002, s.67

³⁷ Necla Odyakmaz, “Haber Dilinin İdeolojik Yapılanması”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 19, 2004, s.220

³⁸ Çiler Dursun, **TV Haberlerinde İdeoloji**, Ankara: İmge Kitabevi, 2001, s.124

³⁹ Ayşe İnal, “Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış”, **A.Ü. B.Y.Y.O. Yıllık**, 1994 , s.58

vermelerine yardımcı olan ölçütlere haber değeri denir.⁴⁰ Aynı şekilde haber öykülerinin seçiminde, kurulmasında ve sunumunda kullanılan profesyonel kodlar olarak da değerlendirilebilir. Haber değeri endüstrileşmiş haber şirketlerinin üretim gereksinimlerinin bir sonucudur; dolayısıyla bu kodların bireysel muhabirlerin kişisel özellikleriyle hiçbir ilgisi yoktur.⁴¹ Bir basın organının habere verdiği önem, o haberin hangi sayfada, ne kadar yer aldığı ile anlaşılmaktadır. Yazılı basında birinci sayfada, kat yerinin üstünde verilen haber, haberi yayımlayan organ için önemli bir haber mesajı taşımaktadır. Haber sağ tarafta ve sürmanşetten verildiyse çok önemli mesajı içermektedir. Ayrıca habere ayrılan yer ve kullanılan fotoğraf da haberin içeriğine bakılmadan bize ilk bakışta bu önemli mesajı vermektedir.⁴² Televizyon ve radyo haberlerinde bu durum, habere, hangi sırada ve ne kadar süre yer verildiği ile anlaşılmaktadır.

Nurdoğan Rigel, İleti Tasarımında Haber isimli kitabında haber değeri için temel olarak kabul edilecek kriterleri şöyle sıralamaktadır: Etki, zamanlılık, ilginç olarak bilinen, yakınlık, çatışma, tuhafılık, geçerlilik ve insan ilgisi... Yine aynı eserden aktarıldığına göre; Galtung ve Ruge Norveç gazetelerinde yaptıkları araştırmada temel olarak, haber değerlerini değiştiren kurumsal yapı, günlük yaşam bağlantısı ve sosyo-kültürel yapı olmak üzere üç temel özellik saptamışlardır. Galtung ve Ruge'un bu araştırma sonucunda ortaya koydukları haber değerleri ise şöyle sıralanmaktadır: Sıklık derecesi, bolluk, açıklık, benzerlik, tahmin edilebilir olma, bağlantılar, bileşim/tertip, seçkin kişiler/seçkin uluslar, kişisellik ve olumsuzluktur.

1.3. Bir Söylem Olarak Haber

Söylem dilin kullanımına ilişkin bir kavramdır ve bu bölümde haberi bir söylem olarak ele almanın gereği vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra haber söylemiyle haberdeki yansıtılan ideolojinin birbirine paralel hareket ettiği hatta iç içe olduğu söylenmektedir. Erol Mutlu, İletişim Sözlüğü isimli eserinde söylem için; “Herhangi bir kültürdeki algılama şemalarını, dili ve bilgiyi tekbiçim olarak

⁴⁰ Rigel, **a.g.e.**, s.s.202-205

⁴¹ Mutlu, **a.g.e.**, s.151

⁴² Necla Mora, “Haber ve Haber Söylemi (1)”, 17.01.2007, <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/dkm/article.php?sid=7676>, 21.04.2008, par. 3

denetleyen bir kod”⁴³ tanımını yapmaktadır. Söylem, dilin yapısının, işlevlerinin ve kullanılma kalıplarının incelenmesidir. Ferdinand de Saussure’e göre kullanım halindeki dil, dilbilim için bir inceleme nesnesi işlevi görmeyebilir, çünkü temelde yatan kurallar sistemini ifade eden dil ile karşılaştırıldığında söz, bireyselleştirilmiş ve rastlantısaldır.⁴⁴ Michel Foucault ‘Bilginin Arkeolojisi’ isimli eserinde ortaya koyduğu çerçeveye göre, söylem oluşumları diye adlandırdığı tarihsel süreçle oluşturulmuş esnek biçimde yapılandırılmış ilgiler, kavramlar, temalar ve ifade türlerinin bu ek yapıları mümkün kıldığı ifade etmiştir. Erol Mutlu aynı eserinde; “M. Foucault’a göre söylem bir ibareler dizisi olmaktan öte bir şeydir. Toplumsal maddiliği ve ideolojik özgüllüğü vardır ve her zaman iktidarla üst üste binmiş durumdadır” açıklamasını yapmıştır.

John Fiske’e göre ise söylem, egemen ideolojiyi destekleyen ya da egemen ideolojiye karşı olan bir harektir. Söylem, kimi zaman ideoloji kavramının yerine kullanılmıştır. Söylemi bu şekilde ele alan kuramcılardan biri Althusser'dir. Althusser ‘devletin ideolojik aygıtları’ kavramını geliştirmiştir. Althusser’in bu kavramını Gramsci’nin ‘hegemonya’ kavramı izlemiştir. Althusser’e göre medya; aile, okul, kilise, sendikalar gibi ideolojik devlet aygıtlarından biridir. Devletin baskı aygıtları 'zor kullanarak' işler, oysa devletin ideolojik aygıtları 'ideolojiyi kullanarak' işler. Aileden okula, din kurumlarından medyaya tüm toplumsal kurumlar ideolojinin taşıyıcılarıdır.⁴⁵ Althusser ‘devletin ideolojik aygıtları’ kavramıyla devletin ideolojik aygıtlarının ideolojiyi kullandığını iddia eder. Gramsci egemen ideoloji için ‘hegemonya’ demiştir. Buna göre egemen sınıfların ideolojileri haber metinleri içinde yeniden üretilmekte ve yeni bir söylem olarak karşımıza çıkarılmaktadır.⁴⁶ Gramsci ‘hegemonya’ kavramı ile, medyanın ideolojik bir aygıt olarak kavranmasından çok, iktidar sahiplerinin ideolojilerinin sistemli politika ile toplumsal rızaya dönüştürüldüğü bir araç olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Kitle iletişim araçlarının haberi sunarken egemen ideolojiyi yeniden ürettiği

⁴³ Mutlu, a.g.e., s.309

⁴⁴ Rigel, **İleti Tasarımında Haber**, s.182

⁴⁵ Bedriye Poyraz, **Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik**, Ankara: Ütopya Yayınları, 2002, s.15

⁴⁶ Poyraz, a.g.e., s.17

görüşünde olanlardan biri de Tony Bennett'dir. Özellikle siyasi haberlerde televizyon, gazetelere oranla daha objektif bir tutum sergilemekle birlikte her zaman parlamenter demokrasi yanlısı bir yayın politikasının haber içeriklerini belirlediği gözlemlenebilmektedir. Ancak bu taraflılık bilinçli olmaktan çok profesyonel iletişimcilerin ideolojilerine ve çalışma pratiklerine yerleşmiştir. Benzer görüşü paylaşan Stuart Hall'a göre de egemen söylemin kodları evrenselleştirilmiş ve doğallaştırılmıştır. Kitle iletişim araçlarında çalışanlar bütün bunları gerçekleştirirken kendileri de bunların farkına varamazlar. Muhafif görüşlere yer verilse bile bu görüşler egemen söylemi kullanıp çizilen çerçevede hareket etmek durumundadır.⁴⁷ Basın, her zaman yaşanmakta olan dünyayı kendi söylemine çevirerek yansıtmaktadır. Medya çalışmaları açısından söylem kavramı, ideoloji ile birlikte ele alındığında haberlerin toplumsal iktidarın kurulmasındaki rolünü sergilemekte çıkış noktaları sağlamaktadır.

Bir farklılıklar ağı olarak söylemler, ideoloji kavramını kuşatır; yorum kavramına teslim olur. Söylemler ideolojileri kuşatır; ancak onların yoruma ihtiyaçları vardır. Yorumun varoluş nedeni söylemdir ve yorumsuz söylem bir hiçtir.⁴⁸ Her bir gazeteci yazdıkları haberlerinde söylemleriyle ideolojiyi kuşatmakta; yorum kavramına teslim olmaktadırlar. Hedef kitle bu söylemlerle etkilenmek istenmektedir. Haber söylemini anlamak için haberin diline baktığımızda; egemen grupların söylemlerinin haberde yeniden üretilmesinde, sözcük seçimleri ve cümle yapılarının da pay sahibi olduğunu görürüz. Çünkü dil tarafsız değildir. Sözcük seçimleri belli bir ideolojiyi yansıtır. Fiillerin etken ya da edilgen kullanımı, kişileri veya durumları nitelenmek için seçilen sıfatlar, öznel durumları, vurgulamalar haberi söylem olarak ele alırken üzerinde durulması gereken konulardır.

Söylemi anlaşılabilir kılan, anlatım/ ifade ve beyanların nerede, ne zaman ve nasıl ortaya çıktıkları söylemleri kullanan söylem aktörlerinin kimliğidir. Daha sağlam bir ipucu vermek gerekirse söylemi anlaşılabilir kılan onu kullanan aktörler ya da faillerdir. Tersine de aktörlere kimliklerini veren şey, kullandıkları söylemlerdir.

⁴⁷ Poyraz, a.g.e.,s.19

⁴⁸ Edibe Sözen, **Söylem Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite**, İstanbul:Paradigma Yay., 1999, s.12

‘Seni yalnızca söylemini anladığım sürece tanıyabilirim; söylemini yalnızca seni tanıdığım sürece anlayabilirim.’ Anlamam gereken ‘sen’ ya da ‘öteki’ aslında söylemin ta kendisidir.⁴⁹ Sosyal hayatımızda konuşmalarımızın içine kattığımız anlamsız gibi görünen ifadeler aslında, bir söylemde anlam ifade eden ve fonksiyonu olan öğelerdir: Bildiğini söylememe, bilmediği konularda geçiştirici ifadelerde bulunma durumları, tek başına bir anlam ifade etmese de söylem içinde bir anlama gelmektedir.

1.3.1. Haber Söyleminde İkna Edici Özellikler

Haberin söylemi gazetecilerin profesyonel ideolojileri içinde oluşur. Basının ticari bir işletmeye dönüşümü ve daha sonra oluşan tekelleşme olgusu ile birlikte gelişen gazetecilik tarzı söylemi biçimlendirir. Nesnellik, tarafsızlık ve doğruluk gibi profesyonel ideolojiler, daha inanılır ve güvenilir bulduklarından dolayı toplumdaki güçlü kurumlar ve grupların medyaya ulaşmada avantajlı olması sonucunu doğurur.

Önermeler kavramsal olarak da birbirleriyle bağlantılıdır. Sözün gelişi ölüm, düşman, bombalama vs. kavramları savaş haberlerinde birbirleriyle bağlantılı kavramlardır. Haber metninde bazı bilgilerin okuyucu tarafından bilindiği varsayılır ve bunlar metinde yer almaz. Bunlar metnin önermeleri ve kavramları arasında kaybolan halkalardır. Halkalar, metnin yerel bütünlüğüne, dünya hakkındaki bilgi, inanç, ideoloji ve subjektif unsurların katılımını sağlar.⁵⁰ Bu yöntemle okuyucuya da yorum hakkı tanınmaktadır.

Haberde kullanılan cümlelerin kısa ya da uzun, basit ya da bileşik ve etken ya da edilgen olmaları ölçütünde yapılan çözümlenme ile van Dijk, haberin ideolojik doğasını ortaya koymaya başlar. Art arda gelen cümlelerin ve cümleciklerin birbirleriyle ilişkilerini irdelediği bölgesel uyum, seçilen kelimelerin özelde muhabirin genel anlamda ise gazetenin ideolojisi yansıttığı kelime seçimleri ve haberin ikna edicilik özelliğini artıran olayın taraf ve tanıklarının yorum ve sözel

⁴⁹ Sözen, a.g.e., s. 13

⁵⁰ Sözen, a.g.e., s. 125

tepkilerinin yer aldığı alıntılar, olayın gerçekten olduğunun göstergesi olan fotoğraflar ve haberin inandırıcılığını artıran grafik, rakam ve sayısal verilerden oluşan haber retoriği, haberin mikro yapısının öğelerini oluşturmaktadır.⁵¹

Genel olarak haber metnlerinin oluşumu aşağıdaki kurallara dayandırılmaktadır:

- 1.Haberin söylemi, gazeteciliğin günlük pratikleri içinde oluşur. Habercilik zamansal, mekansal ve mali sınırlılıkları aşmaya yönelik bir iş olarak örgütlenmiştir.
2. Haberin söylemi medyanın ekonomi-politikası içinde yapılır. Karlılık kaygısı daha fazla kişiye yönelik içeriklerin hazırlanmasını gerektirir.⁵² Bu da çeşitliliği aza indirgeyerek, benzeşmeye yol açar ve daha çok satan konuların seçilmesine neden olur. Bununla ekonomik koşullara duyarlı bir analizin gereği vurgulanmaktadır.

Haber metni analizi: Dünya hakkında ne olup bittiğine dair sosyal ve politik inançların veya bilgilerin çoğu gündelik haberlerden gelir. Haberlere dayalı sosyal ve politik gündelik konuşmalarımız birer söylem pratiğidir. Van Dijk haber söylemine somut bir örnek olarak Daily Mail'den seçilmiş bir haberi çeşitli düzeylerde tartışır. Yapmış olduğu analizle, söylem yapılarının hangilerinin politik, ideolojik ve sosyal etkilere sahip olduğunu gösterir.⁵³ Van Dijk'e göre, haber söyleminde içeriğin fark edilmesi, anlaşılması, temsil edilmesi, hatırlanması ve inanılır olması için haber söylemindeki iddiaları ikna edici kılan bir dizi standart strateji vardır:

1. Olaylara Tam Bağlılığı Vurgulamak
 - a. Devam eden olaylar ile ilgili doğrudan betimlemeler yapmak
 - b. Yakın görgü tanıklarının ifadelerine başvurmak
 - c. Güvenilir kaynaklara başvurmak
 - d. İnsanların, zamanın, olayların vb.. hakkında sayılar kullanmak gibi kesinlik işaretlere başvurmak.
 - e. Kaynaklardan özellikle fikirleriyle ilgili doğrudan aktarmalar yapmak.
- 2.Olguların Yapıları Hakkında Sağlam Bağlar Kurmak

⁵¹ Ertan Keskin, “Türkiye’de Haber İncelemelerinde Van Dijk Yöntemi”, Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi, Der: Çiler Dursun, Ankara: Elips Yayınları, 2004, ss.392-393.

⁵² İnal, a.g.e., s.29

⁵³ Sözen, a.g.e., s.125

- a. Şartlar ya da nedenler olarak önceki olayları betimlemek ya da gelecek olayları tahmin etmek.
 - b. Olguları iyi bilinen modellere aktarmak.
 - c. İyi bilinen senaryoların ve bu senaryolara uygun kavramların kullanılması.
 - d. Olguların iyi bilinen anlatılar içinde düzenlenmesi.
3. Tutumlarla İlgili ve Duygusal Bir Boyutu Olan Enformasyon Vermek.⁵⁴

1.3.2. Habercilikte Taraflılık ve Tarafsızlık

Kitle iletişimin insan hayatının her aşamasında etkili olduğu günümüzde, kitlelere basın tarafından sunulan haberler, gündemi meşgul eden bir işlev görmektedirler. Kuşkusuz hayatın her anında ve her yerinde olan yazılı basın ve habercilik insan hayatında da önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden yayınlanan haberlerin her birinin objektif olarak duyurulması gerekmektedir.

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nin 'gazetecinin doğru davranış kuralları' başlıklı maddesinde gazetecinin taraf olmasının hangi kriterlere göre düzenlendiği açıklanmıştır. Bu maddeye göre; gazeteci ve yayın organı, taraf oldukları bir olaydaki konumlarını kamuoyuna açıkça belirtmelidir. Yayın organı yahut yorumcu, siyasi, ekonomik ve toplumsal tercihlerin doğrultusunda yayın yapabilir. Bu durumlarda bu tavır açıkça ortaya konulmalı, ayrıca yorum ile haber-olay ayrımı kesin bir biçimde yapılmalıdır denilmektedir. Literatürde eleştirel yaklaşımçılar en başta 'insan' unsuru nedeniyle habercinin ve dolayısıyla da haberin objektif olamayacağını savunur. Hepimizin nasıl iki gözü var ve bir gözümüzün gördüğünü diğer gözümüzü kapattığımızda göremiyorsak; habercinin de iki gözü vardır ve olayların tüm boyutlarını görebilmek için bu iki göz yeterli değildir. Habercilik mesleğinin alışlagelmiş kalıplar içindeki haber üretim süreci de haberin objektifliğine gölge düşürür. Kişisel niteliklerden, ideolojik farklılıklara kadar birçok unsur, bu sürece etkide bulunur.⁵⁵

Haber yayınlandığı basın organının yayın politikasına göre yeni şekiller alabilir. Toplumsal eylem bir metne benzetilebilirse, sosyal bilimlerin yordamları da

⁵⁴ Rigel, **İleti Tasarımında Haber**, ss.186-187

⁵⁵ Erkan Yüksel, " Haberde Objektiflik Ne Demek?", 28.03.2006, <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/dkm/article.php?sid=6042>, 20.04.2008, par. 2

yazılı metinlerin yorumlanmasına benzer biçimde yürütülebilir. Haber bültenleri ile sosyal bilim araştırmalarındaki açıklamalar arasında önemli benzerlikler olduğuna göre, haberlerin toplumsal eylemleri yorumlarken benzer işlemlerden geçtiği düşünülebilir.⁵⁶ Bir savaş fotoğrafının savaşın kendisi değil, yalnızca temsilcisi olması gibi haber de gerçeğin kendisi değil, yeniden inşa edilmiş bir kurgusudur. Dolayısıyla haber bir kurmacadır ve bütün bu nedenlerle haberde objektiflikten söz edilmesi belli koşullara bağlıdır.

Haber yalnız gerçekler üzerinde verilmiş bulunan hükümlerle sınırlı kalmamaktadır. Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklara bağlı olarak insanların haber olaylarını oldukça farklı tarzlarda yorumladıkları, tasarımıladıkları ve değerlendirdikleri ve böylece farklı kanaatler, tutumlar ve ideolojiler oluşturdukları aşıkardır.⁵⁷ Bir haber toplumsal bir olay üzerine yapılabilecek (ve kabul edilebilecek) olası yorumlardan bir seçme yapmak zorundadır. Bazı haberlerde ve haber verme biçimlerinde ahlaki açıdan kabul edilemeyecek bir yanlılığın olduğu sezilebilir.⁵⁸

Yanlılık veya nesnellik pek çok kişi tarafından haber medyasının ideolojik rolü ile ilişkilendirilmektedir. Örneğin Glasgow Üniversitesi Medya Grubu, haberlerin ve toplumsal ideolojilerin birbiri ile tamamen ilişkili olduklarını iddia etmiştir. Bu habere ait “olguların” arasında ve bu olgularla, izleyicilerin anlamlandırmalarına yardımcı olan arka plan varsayımlar arasında kurulan bir ilişkidir. Benzer biçimde Hall, belli görüşlerin, açık biçimde yanlı ve çarpıtılmış olmalarından dolayı değil fakat sınırlı bir ideolojik matrikse dayanarak oluşturulduklarından dolayı ideolojik olduklarını öne sürmüştür. (Bu matriks, dünyayı anlamlandırmak amacıyla başvuru ve toplumsal ve tarihsel bağlamı ile sistematik olarak sınırlanmış kurallar ve kavramlar dizgesidir. Niyetleri açıkça aldatmak veya yönlendirmek olmasa da gazeteciler tarafından ayırđına varılmadan harekete geçirilen bu dizge veya matriks bir derin yapı oluşturur.)⁵⁹

⁵⁶ A. Belsey ve R. Chadwick, **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar**, İstanbul: Ayrıntı Yay., 1998, s.141

⁵⁷ Mehmet Küçük, **Medya İktidar İdeoloji**, Ankara: Ark Yayınları, 1999, s.370

⁵⁸ Belsey ve Chadwick, **a.g.e.**, s.142

⁵⁹ Robert A. Hackett., “Bir Paradigmanın Önemini Yitirişi Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik”, **A.Ü.İLEF Yıllık**, 1997/1998, s. 52

Erol Mutlu, İletişim Sözlüğü isimli eserinde nesnellik için şu tanımı yapmaktadır: “Bilimsel çalışmalarda araştırmacının nesnesiyle kendi öznelliğini işe karıştırmaksızın kurduğu ilişki. Nesnellik, bilimsel çalışmaların yanı sıra iletişim araçlarında, özellikle haberlerle ilgili olarak iletişimcilerin olaylarla olan öznellikten uzak ilişkilerini ve olayları aktarırken kendi öznelliklerini dışlayabilme yetilerini dile getirmektedir.”⁶⁰ Medya içeriği sadece haber bültenleri değil, bir bütün olarak ele alındığında sermayenin ideolojisini yansıtır. Bir haber bülteni hazırlanırken editörün dikkate aldığı en önemli konu içeriğin, medya organizasyonunun ideolojisini yansıtmasıdır. Hangi konular, nasıl ve ne kadar sunulacak, hangi sırayla verilecek, hangileri daha geriye çekilecek, hangi konular hiç verilmeyecek, hangi bölümler vurgulanacak... bunlara karar verilirken sermayenin ideolojisi ön plandadır.⁶¹ Bu yüzden bu durumda haberin tarafsız ve nesnel olduğu düşünülemez.

Nesnellik ideolojik bir kavramdır; kitle iletişimindeki profesyonel faaliyetleri haklı çıkarmak için düzenlenmiştir. Kanal D Ankara Temsilcisi Mehmet Akarca ‘Televizyon Haberciliği’ isimli seminerde durumu onaylar bir konuşma yapmıştır: “Haber gerçeğin aynasıdır derler ama hiçbir zaman, hiçbir haber gerçeği tam olarak yansıtmaz, yansıtamaz. Bir patlamanın olduğu görüntüler üzerine kurulmuş olan bir haber, o patlamada bulunmuş bir insanın heyecanını onu izleyenlere yaşatamaz, yaşatması da mümkün değil. Mutlaka daha farklı gösterge, daha farklı şekilde algılanacağını düşünmek lazımdır. Haberi çekiyoruz, görüntüyü alıyoruz, onun üzerine bir haber yazıyoruz, onun montajını yapıp sunuyoruz. O haberin içerisinde bize göre çok önemli unsurları ön plana alıyoruz. Ama insanlara göre bu önem sırası da değişebilir. Mesela haberde, şu mitinge şu kadar kişi katıldı diyoruz. Biz o haberi yaptığımız zaman, içinde yaşadığımız için daha farklı algılıyoruz, mitingi dışarıdan haber yapıp da seyreden insan, çok daha farklı algılayabiliyor. Tarihi bir olay haber değildir. Yani İstanbul’un fethi bir haber değil, bir belgesel konusu olabilir. Yeni unsurlar çıkarsa haber haline gelebilir. Yani Fatih İstanbul’u aslında fethetmedi de başkası fethetti, daha sonra şöyle oldu gibi bir iddia ortaya çıkarsa bu haber haline gelebilir.”⁶² İletişimciler olaylarla olan öznellikten uzak ilişkilerini ve olayları

⁶⁰ Mutlu, **a.g.e.**, s.256

⁶¹ Odyakmaz, **a.g.m.**, s.214

⁶² Mehmet Akarca, “Televizyon Haberciliği”, Seminer Konuşmaları, 30.11/01.12.2006, http://www.byegm.gov.tr/seminerler/konya-xiii/konya_18.htm, 21.04.2008, par.8

aktarıırken kendi öznelliklerini dışlayabilme yetisine sahip olduğu sürece haberin tarafsız ve nesnel olduğu düşünülebilir.

1.3.3. Habercilikte Nesnellik Koşulları

Bazı bilim adamları haberin tarafsız olamayacağına ilişkin eleştirilere karşı şunu savunmaktadırlar: “Objektiflikten uzaklaşmak, ona yaklaşamamaktan daha tehlikelidir. Dolayısıyla belki tam anlamıyla nesnel haberciliğe ulaşılamaz ama yaklaşılabılır. Bu da kimi koşulların sağlanması ya da kimi kurallara uyulması ile mümkündür.”⁶³

Bir haberin yansızlığına ilişkin üç koşul bulunmaktadır. Bunlar netlik unsuru (haberde kaynak gösterme), denge ve ‘eşit alan, eşit zaman’ başlıkları altında toplanabilir. Netlik unsuru; haberde kaynak göstermek anlamına gelir. Bir haberin objektifliğinden söz edebilmenin ilk koşulu, o haberde belirtilen görüşlerin sahiplerinin kimliklerinin açık ve anlaşılır bir biçimde tanımlanmasıdır. Haberde hangi görüşün kime ait olduğu net bir biçimde ifade edilmelidir. Bu nedenle kaynağı belirsiz ya da kimi genellemelere dayanan ifadeleri içeren haberler, objektif değildir. Haberin objektifliğine ilişkin ikinci koşul, dengedir. Denge, haberde karşıt görüşlere yer verilmesi anlamına gelir. Bir iddia ya da herhangi bir görüş üzerine yazılan haberlerde, mutlaka karşıt iddia ve görüşlere de yer verilmelidir. Yazılan haber karşısında söz hakkı doğması ya da zor durumda kalması muhtemel kişi ya da kişilerin görüşlerinin de aynı haberde bulunması şarttır. Sadece bir tarafın görüşü alınarak yapılan tek boyutlu habercilikte, objektiflikten söz etmek mümkün değildir. Objektifliğin üçüncü koşulu ise ‘eşit alan-eşit zaman’ diye adlandırılır. Denge koşulu ile de bağlantılı olarak bu koşul, haberde yer verilen farklı görüşlere; aynen bir terazinin iki kefi arasında dengenin sağlanması gibi eşit bir biçimde yer verilmesi anlamına gelir.⁶⁴ Örneğin bir gazetede x görüşüne ya da iddiasına 100 cm² yer ayrılmışsa, y görüşüne de 100 cm² yer ayrılması haberin yansızlığı açısından doğru olacaktır.

⁶³ Yüksel, **a.g.m.**, par.3

⁶⁴ Yüksel, **a.g.m.**, par.6

Bilindiği üzere, basın kuruluşları kendi yayın politikalarına göre aldıkları bilgileri enformasyona dönüştürmektedirler. Bu durumda tam olarak tarafsızlığı sağlamak mümkün olmamaktadır. Asıl olarak yaşamın hiçbir alanında mutlak bir tarafsızlık bulunmaz. Medya ve onu vücuda getiren insanlar, yani medya çalışanları da mutlak anlamda tarafsız değildirler. Bu taraflılık belli ölçülerde haberlerin seçiminde ve sunulmasında da etkisini göstermektedir. Haberdeki taraflılık olguların aktarımına yorumların sızması olarak görülmelidir.⁶⁵

Sonuç olarak haberin nesnelliği, objektifliği, tarafsızlığı ya da yansızlığı denildiğinde en az üç koşula uyulmasının gerektiği düşünölmektedir. Konuya ilişkin tüm tarafların yeterli ve net bir biçimde tanıtılması, farklı görüşlerin tümüne dengeli bir şekilde yer verilmesi ve bu denge sağlanırken tüm taraflara aynı mesafede durularak eşitlik ölçütünün sağlanması ve bunlara karşı adil davranılmaya çalışılması haberde tarafsızlığı sağlamanın en önemli koşullarıdır. Ancak bu koşullar sağlandığında haberin tarafsızlığına yalnızca biraz daha yaklaştığını ileri sürmek mümkün hale gelebilecektir.

⁶⁵ R. A. Hackett, **a.g.k.**, s.33

2. HABER SUNUMUNDA AZINLIKLAR: ALGI ve SİYASAL GÖRÜNÜM

Bu bölümde Türkiye'deki azınlıkların siyasal görünümünü incelenerek; yurt içindeki ve yurt dışındaki azınlık algıları değerlendirilecektir. Suikasta öldürülen Hrant Dink'in hem bir gazeteci hem de Türkiye'de azınlık olarak kabul edilen bir kesimden gelen vatandaş kimliği dolayısıyla azınlıkların geçmişten günümüze ne gibi durumlarla karşı karşıya kaldığı açıklanmaya çalışılacaktır. Aynı zamanda bu bölümde suikasta neden olarak gösterilen 'ifade özgürlüğü' ve '301. madde' gibi konular işlenecektir.

2.1. Bir Kavram Olarak Azınlık

Günümüzde azınlık kavramı üzerinde net bir tanıma varmak mümkün olmamakla birlikte; bu konuda çeşitli kaynaklara başvurularak, tanımlar üzerinde uzlaşmaya çalışılmıştır. İnsanların toplum içinde yaşamaya başlamalarıyla birlikte, azınlık kavramı da ortaya çıkmıştır. Toplum içinde yaşayan insanlar, çeşitli bakımlardan birbirinden ayrılırlar. Tarihsel gelişimle birlikte azınlık kavramı da, uluslararası ilişkiler açısından önemli bir kavram haline gelmiş ve azınlık kavramı hakkında zaman içinde hukuki ve sosyo-politik açıdan çeşitli tanımlamalar yapılmıştır.

Azınlık kavramının ilk ortaya çıkışı 16. yüzyıl Avrupası'na kadar gitmektedir. Esas olarak, Hristiyanlık mezheplerinin birbirlerine karşı olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için kullanılan kavramın kapsamı, daha sonra dil ve etnik yapı ile genişletilmiştir. Kavramın dünya literatüründe asıl yerini aldığı Fransız İhtilali'nden sonra gelişen milliyetçilik akımıyla olmuş ve 1. Dünya Savaşı sonunda en yüksek konumuna gelmiştir. 2. Dünya Savaşı sonrasında gelişen insan hakları konusu azınlık haklarının yerine daha çok kullanılmıştır.

TDK'nın Türkçe Sözlük'ünde azınlık tanımlaması şu şekildedir: “Bir toplulukta herhangi bir nitelik bakımından ayrı ve ötekilerden sayıca az olanlar ya da bunların durumu, çoğunluk karşıtı, ekalliyet...”⁶⁶ Buradaki azınlık tanımlaması toplum daha çok nicelik açıdan değerlendirilerek yapılmıştır. BM Alt Komisyonu'nun kabul ettiği azınlık tanımı ise: “Bir toplum içinde sürekli etnik, dil ve dini geleneklere yahut diğer önemli özelliklere sahip olan, bu özellikler nedeniyle toplumun diğer kesimlerinden açık olarak ayrılan ve bu özellikleri muhafaza etmek isteyen, hakim pozisyonda bulunmayan grupları ifade eder.”⁶⁷

Başat olmayan bir durumda olup, bir devletin geri kalan nüfusundan sayısal olarak daha az olan, bu devletin uyruğu olan üyeleri etnik, dinsel ve dilsel nitelikler bakımından nüfusun geri kalan bölümünden farklılık gösteren ve açık olarak olmasa bile kendi kültürünü, geleneklerini ve dilini korumaya yönelik bir dayanışma duygusu taşıyan gruptur diyerek “ezilmişlik” kavramını ön plana almaktadır.⁶⁸ Bu tanıma göre eşcinseller, transeksüeller, ve kadınlar toplumda azınlık konumundadırlar. Avrupa Konseyi bünyesinde, Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu'nun hazırladığı “Azınlıkların Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi” önerisinde ise azınlık kavramı “bir devletin nüfusunun geri kalanından farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini koruma isteğiyle yönelen bir grup” olarak tanımlanmıştır.⁶⁹

Azınlık kavramını Baskın Oran “Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulamalar” isimli eserinde üç açıdan değerlendirmektedir:

- 1) Geniş (sosyolojik) açıdan: Bir toplulukta sayısal bakımdan azınlık oluşturan, başat olmayan, ve çoğunluktan farklı niteliklere sahip olan gruba azınlık denir. Bu, azınlığın en genel tanımıdır ve örneğın buna eşcinseller de girer.
- 2) Dar (hukuksal) açıdan: BM raportörü Francesco Capotorti'nin yaptığı tanım, bir azınlığın olduğunu kabul edebilmek için gerekli nitelikleri şöyle sıralıyor:

⁶⁶ Güncel Türkçe Sözlük'te Söz Arama, <http://www.tdk.gov.tr/TR, 04.05.2008, par.3>

⁶⁷ BM Ekonomik ve Sosyal Konseyin 1503 Nolu Kararı, **İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin İhlaline İlişkin Haberleşmede Uygulanacak Prosedür**,

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhak/pdf01/313-315.pdf>, 05.05.2008, s. 313

⁶⁸ Baskın Oran, **Küreselleşme ve Azınlıklar**, Ankara: İmaj Yayınevi, 2001, s. 67.

⁶⁹ Naz Çavuşoğlu, **Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları**, İstanbul: Su Yayınları, 2001, s. 33.

- a) Çoğunluktan çeşitli bakımlardan farklı olmak. Bu farklar günümüzde "etnik, dinsel, dilsel" olarak ifade edilmektedir.
- b) Ülke genelinde sayıca azınlık olmak. Bu azınlığın, ülkenin belli bir bölgesinde çoğunluk olması bir şey fark ettirmez.
- c) Başat (dominant) olmamak. Çünkü öyle başat azınlıklar vardır ki, çoğunluğu ezer. Apartheid döneminde Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki beyazlar buna örnektir.
- d) Yurttaş olmak. Çünkü yurttaş değilse, çok farklı bir kategori olan 'yabancı'dır. Yurttaş olmayanları örneğin yeni azınlıklar diye anılan göçmenleri ve mültecileri azınlık sayma yolunda yeni bir eğilim varsa da, bunları "azınlık sayılmadıkları halde, korumasız kalmamaları için azınlık haklarından yararlandırılmaları istenen dezavantajlı gruplar"dan saymak daha doğrudur.
- e) Yukarıdaki dört unsur, azınlık olmanın nesnel koşullarını oluşturur. Bir de öznel koşul vardır: Azınlık bilincinin varlığı. Nasıl ki sınıf bilinci olmadan sınıf olmaz, farklı olduğunun bilincine varmayan ve bu farklılığı kimliğinin vazgeçilmez koşulu saymayan birey veya grup da azınlık oluşturmaz. Bu, azınlık kavramının öznel koşuludur ve çok önemlidir. Örneğin, çoğunluğa gönüllü olarak asimile olmak (çoğunluk içinde erimek) isteyen kişi veya grup, azınlık sayılmaz.
- 3) Alt kimlik-üst kimlik: Azınlıklar açısından en önemli kimlik sınıflandırması budur. Alt kimlik, bireyin içinde doğduğu grubun kimliğidir ve dolayısıyla da objektif kimliğe denk düşer. Örneğin Türkiye'de Rum ana babadan doğan çocuğun alt kimliği Rum'dur. Üst kimlik ise devletin vatandaşına empoze ettiği kimliktir. Bu anlamda, vatandaşlığa denk düşer.⁷⁰

Türkiye'nin ilk olarak Lozan Antlaşması'nda sözünü ettiği azınlık tanımı ise sadece gayrimüslimleri tanımlamaktadır. Oran, bu tanımın günümüzde gelişmekte olan insan ve azınlık hakları bağlamında ele alındığında, artık yetersiz kaldığını belirterek; Lozan'da belirtilen haklarında da sadece Rum, Ermeni ve Musevilere uygulandığını bunların dışında kalan Süryaniler, Keldaniler, Asuriler, Nasturiler, vb. dini azınlıkların bu haklardan yoksun olduğunu belirtmiştir. Örneğin Lozan antlaşmasınının 40. maddesinde belirtilen "her türlü okullar kurmak, yönetmek ve

⁷⁰ Baskın Oran, **Türkiye'de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulamalar**, İstanbul: TESEV Yayınları, 2004, ss. 17-18

denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak” hakkında yukarıda bahsi geçen azınlıklar yoksundurlar.⁷¹

Azınlıklar ve hakları konusu, yakın tarihimizde Osmanlı İmparatorluğu’nun son yüzyılında ortaya çıkmıştır. Batıya yönelik olarak başlayan süreçte azınlık hakları konusunda ilk hareket Tanzimat Fermanı’nda olmuştur. Özellikle 2. Meşrutiyet ve getirdiği özgürlük ortamı Osmanlı’da gittikçe yükselen azınlık unsurlarının en fazla haklar kazandığı dönem olmuştur. Osmanlı’da azınlık olarak sadece gayrimüslimler kabul görmüştür. Lozan Barış Antlaşması yeni Türkiye Cumhuriyeti’ni kurarken Osmanlı’dan miras kalan azınlıklar meselesine de hukuki ve siyasi çözüm getirmiştir. Antlaşmada sadece gayrimüslim gruplar azınlık statüsünde kabul edilmiştir. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik süreci azınlık hakları konusunda yeni gelişmeler ve politik baskıların da başladığı dönem olmuştur. Avrupa Birliği oldukça gelişmiş bir hukuk sistemine sahiptir. Ancak, AB içerisinde bile azınlıklar konusunda farklı uygulamalar ve azınlıkların farklı kabulü görülmektedir.

2.1.1. AB’nin Azınlık Algısı

1800’lü yılların ortalarından itibaren özellikle çok uluslu imparatorlukların çözülmesinin ardından uluslararası arenada ciddi bir sorun halini alarak devletlerin kendi içinde ve diğer devletlerle ilişkilerinde uzun yıllardır gündemde olan azınlıklar konusu, II. Dünya Savaşı’nı takip eden yıllarda soğuk savaş sonrası oluşan yeni dünya düzeninde her zaman çözümlenmeyi bekleyen bir başlık olarak yerini almıştır. Özellikle son on yıldır uluslararası ilişkilerde daha sık gündeme gelen ve kalıcı çözüme yönelik uygulamalar getirilemezse ülkelerin toplumsal refah ve mutabakatını olumsuz yönde etkileyeceği netleşen azınlıklar konusu BM, Avrupa Konseyi ve AGIT gibi platformlarda ele alınmıştır.

Uluslararası ilişkilerde her zaman belirleyici bir tarihe sahip olan Avrupa’da azınlık kavramının doğuşu 16. ve 17. yüzyıllarda Reform sürecinde Kilise’nin Orta Çağ’daki baskın otoritesini kaybetmeye başlaması ile eşzamanlıdır. Bu dönemde azınlıklar dil, kültür, ırk gibi faktörlerden ziyade toplumların belirleyici unsuru olan

⁷¹ Oran, **Küreselleşme ve Azınlıklar**, s.68

din bağlamında değerlendirilmekte, bu alanda verilen özgürlükler ve tanınan haklar o günkü koşullarda azınlık hakları için önemli bir temel oluşturmaktaydı. Bu dönemde uluslararası anlaşmalar sorun yaşayan bazı Hristiyan topluluklarına bağışladıkları dini özgürlükler ile azınlık haklarının ilk siyasi örneklerini sergilemektedirler. Bu dönemde toplanan Vestfalya Kongresi (1648) sonrasında imzalanan anlaşma uluslararası ilişkilerin yürütülmesinde, geleneksel ortaçağla, yeni dönem arasında keskin sınırlar çizen, ulus-devletin temellerinin atıldığı bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir.

Azınlık sorunları genellikle devletler sisteminde kısmi değişikliklerin yaşandığı veya topluluklar ve sınırlar arası değişiklikler yaşandığı dönemlerde gündeme gelmekteydi.⁷² BM tarafından 1948’de kabul edilen “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”nde, azınlıkların korunması konusuna doğrudan yer verilmemiş, bu konu ayrımcılığın önlenmesi ilkesi kapsamına dahil edilmiştir. Dolayısıyla, bildirgenin temel hak ve özgürlüklerle ilgili bazı maddeleri azınlık haklarının gözetilmesiyle ilişkili olsa da, Milletler Cemiyeti döneminde güvence altına alınan dil, kültür ve eğitim haklarına bu noktada yer verilmemiştir.⁷³ Aynı yıl BM tarafından kabul edilen bir diğer uluslararası hukuk belgesi “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşme”dir. Bu anlaşma ile azınlıkların fiziki varlıkları güvence altına alınmaya çalışılmıştır.⁷⁴ 1989 yılından itibaren ise Doğu Bloku’nun çöküşü ile çeşitli etnik kimlikler canlanmış, talepleri artmış ve özellikle Doğu Avrupa’da azınlıkların korunmasına ilişkin uygulamalar yayılmaya başlamıştır.⁷⁵ Uluslararası ilişkilerde önemli bir sorun teşkil eden azınlıklar konusu, 1990’lardan itibaren salt bir ekonomik topluluk olmaktan sıyrılıp siyasi bütünleşme hedefleyen AB’nin de gündemini meşgul etmektedir. Birçok uluslararası kuruluş tarafından standart bir tanım çerçevesinde ele alınarak, somut düzenlemelerle çözümlenmeye çalışılan “azınlıklar konusu”, uluslar üstü arenada net bir tanım ve uygulamadan uzak kalmış, dolayısıyla hukuki ve siyasi yaptırımlar ülkelerin kendi iç mevzuatlarındaki tercihlerine kalmıştır. Bunların dışında, AGİT ve AB

⁷² Jennifer Jackson Preece., **Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-Devletler Sistemi**, İstanbul: Donkişot Yayınları, 2001., s. 136.

⁷³ Preece, **a.g.e.**, ss. 97-101

⁷⁴ Oran, **Türkiye’de Azınlıklar...**, s.128

⁷⁵ Oran, **Küreselleşme ve Azınlıklar**, s.135

mekanizmaları, azınlık hakları ile ilgili önceki tanımlara göre çok gelişmiş bir tanımlama ortaya çıkardı. “kendisini genel çoğunluktan farklı hissedenden ve bu farklılığı kendi etnik, dinsel, kültürel, dilsel kimliğinin vazgeçilmez bir parçası sayan herkes azınlıktır.”⁷⁶

Baskın Oran, günümüzde devletlerin azınlık politikalarını üç başlık altında ele almıştır: Bunlardan ilki; uluslararası planda korunmuş azınlık haklarını vermektir. Bununla azınlıklara pozitif haklar verilir. İkincisi; çok kültürcülük uygulamaktır. Amerika Birleşik Devleti (ABD), Avustralya ve Kanada gibi ülkelerin, göçle oluşturdukları ülkelerdeki yerlilere özel haklar tanımaları sonucu oluşan bir yöntemdir. Bu yöntem, bir çeşit ‘çok hukukluluk’ yöntemidir. Üçüncü yöntem; genişletilmiş ve derinleştirilmiş demokrasi uygulamaktır. Uygulanan bu politika ile sadece azınlıklara değil; bütün bireylere “pozitif haklar” yerine “negatif haklar” verilir. Negatif haklar; mülkiyet, seyahat, oy verme gibi bütün bireylere tanınan haklardır. Bu hakların verilmesiyle birlikte, azınlıkların grup bilinci geliştirerek toplumdaki ayrılmak istemesi gibi sakıncalar önlenmiş olur. Azınlıklar, çoğunluktan soyutlanmadıkları için, çoğunluğu bir hedef olarak görmezler ve böylelikle topluma entegrasyonları sağlanmış olur.⁷⁷ AB’nin Türkiye’deki azınlıklar üzerinde özellikle durduğu söylenebilir. Türkiye’deki azınlıkların sosyo-politik durumuna gelindiğinde; ülke İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında yaşanan kültürel hareketlilikten etkilenmiştir. Zaten Osmanlı İmparatorluğu da pek çok kültürü içinde barındıran bir toplumsal yapıya sahip olarak bilinmektedir. Bununla birlikte Türkiye’deki azınlık sorunu, diğer ülkelerden farklılık arz etmektedir. Şöyle ki; Türkiye’de yaşayan azınlıklar ile çoğunluk arasında ırk, din, dil bakımından farklılık olmasına rağmen; bunların çoğunun ortak bir coğrafyayı ve tarihi bir geçmişi paylaşmış olmaları neticesinde, aralarında ortak bir kültür oluşmuştur. Ancak bu noktadan hareketle; kültürler arasında çatışma olmadığından bahsetmek mümkün değildir. Bir ülkede farklı kültürlerin yaşadığını kabul etmek ile bu grupların ülke bütünlüğüne yönelik bir tehdit olduğunu düşünmek birbirine karıştırılmamalıdır.⁷⁸

⁷⁶ Selvet Çetin, Azınlığı Tanımlayabilmek, <http://www.liberal-dt.org.tr/index.php?lang=tr&message=article&art=139>, 03.05.2008, par.5

⁷⁷ Oran, Küreselleşme ve Azınlıklar, ss.80-82

⁷⁸ Ali Şafak Balı, **Çokkültürlülük ve Sosyal Adalet**, Konya: Çizgi Yayınevi, 2001, ss.200-201

2.2. Türkiye'deki Azınlık Halkları ve Siyaseti

Anadolu topraklarında Türkiye'nin bugün azınlık olarak kabul ettiği kişiler Osmanlı'nın son zamanlarından itibaren bu statüde kabul edilmeye başlanmış olan gayri-Müslimler olup, bunlarında hepsi azınlık olarak kabul edilmemekte ve yalnızca üç tarihsel gayri-Müslim grup Ermeniler, Museviler ve Rumlar bu statü içerisine alınmaktadır. Başka bir deyişle Süryani, Keldani ve Asuri gibi diğer gayri-Müslim unsurlar ile (aynen Osmanlı İmparatorluğu gibi) çeşitli açılardan (etnik, dilsel, dinsel vb.) toplumun geri kalanından farklı olan bazı Müslüman vatandaşlar (örneğin Aleviler) bugün Türkiye'de benimsenen azınlık tanımının içerisine alınmamakta ve günümüzde azınlık tanımının yüklediği anlamın içinde düşünülmemektedirler.⁷⁹ Türkiye'deki azınlıklar rejimine bakıldığında, devletin resmi olarak kabul ettiği azınlıklar tablosu ile uluslararası standartların uygulanması sonucu ortaya çıkan tablo arasında büyük farklar olduğu görülmektedir.⁸⁰ Lozan Antlaşması'nın ilgili maddelerinde azınlıklar söz konusu olduğunda, Müslüman olmayan grupları ifade edecek kelimeler kullanılmıştır. Müslümanları azınlık olarak kabul eden hiçbir ifade antlaşma metninde yer almamaktadır. Türkiye'deki azınlıklar söz konusu olduğunda, Türkiye Cumhuriyeti azınlıklar meselesinin Lozan'da hallolduğunu, Rum, Ermeni ve Yahudiler dışında Türkiye'de azınlık bulunmadığını, dolayısıyla bu üç grup dışında başka bir gruba azınlık statüsünün tanınamayacağını söylemektedir. Bu nedenle, Aleviler ve Kürtler gibi diğer etnik, dinsel ve dilsel gruplara azınlık statüsü verilmesi hukuken hiçbir zaman benimsenmemiştir.⁸¹

2.2.1. Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'deki Ermeniler

Yüzyıllar boyu çeşitli toplulukları bir arada yöneten Osmanlı Devleti, farklı etnik yapıdan gelen, farklı din ve kültür sahibi toplumlara karşı geniş bir barış ve hoşgörü anlayışı içerisinde olmuştur. 19.yüzyılın başlarında Ermeni toplumu

⁷⁹ Şule Toktaş, **Citizenship and Minorities: A Historical Overview of Turkey's Jewish Minority**, Journal of Historical Sociology, C. 18, No: 4, Aralık 2005, s. 396.

⁸⁰ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, s.222

⁸¹ Oran, **Türkiye'de Azınlıklar...** , s.49

Osmanlı'nın diğer unsurları gibi tam bir serbestlik ve huzur içerisinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Osmanlı Devleti hukuki açıdan gayrimüslimlere geniş haklar vermiş, Müslümanlarla yan yana, içi içe ama farklı hukuk düzenlerine bağlı olarak yaşamlarını sağlamış, her dini ve mezhebi gruba, kendilerince seçilen dini liderlerinin başkanlığında, kendi toplumlarını yönetmek serbestisi tanımıştı.⁸² Osmanlı Devleti bir devlet politikası olarak idaresi altına aldığı halkları din, dil, köken, yönünden büyük ayrımcılığa tabi tutmadan, onları din ve dil değiştirmeye zorlamadan, onları köleleştirmeden idare yolunu seçmişti. Bu politika, Bizans'ın ve derebeylerinin baskıcı ve köle muamelesinden bıkan gayrimüslimler için kurtarıcı olarak görülmüştü.

Ermeniler, azınlıklar arasında önemli ayrıcalıklara sahip toplum olarak dikkat çekmiştir. Ermeni toplumu kendisine tanınan hak ve ayrıcalıkları başarıyla kullanarak hızla gelişmiş ve refaha kavuşmuş, ayrıca Türk-Osmanlı kültür, yaşam tarzı ve yönetim biçimini de benimseyerek kısa zamanda Osmanlıların güvenine lâyık olmuş ve 'millet-i sadıka' unvanına hak kazanmıştır. Osmanlı Ermenileri bu unvan sayesinde iş hayatında olduğu gibi, kamu hizmetlerinde de önemli yerlere gelmişlerdir. Osmanlı tarihi Ermenilerden 29 Paşa, 22 Bakan, 33 milletvekili, 7 Büyükelçi, 11 Başkonsolos ve Konsolos, 11 Üniversite öğretim üyesi ve 41 yüksek rütbeli memur kaydetmektedir. Ermeni Bakanlar arasında Dışişleri, Maliye, Ticaret ve Posta Bakanları gibi son derece önemli ve kilit mevkilerde bulunanlar olmuştur.⁸³

Tarih boyunca Romalılar, Persler ve Bizanslılar tarafından Anadolu'nun bir yerinden diğerine sürülen, savaflara itilen ve çoğu kez üçüncü sınıf vatandaş muamelesi gören Ermeniler, Türklerin Anadolu'ya girişlerinden sonra Türklüğün adil, hoşgörülü, birleştirici anlayış ve inancından yararlanmışlardır. Bu ilişkilerin gelişme ve doruğa ulaşma çağı olan 19.yüzyıl sonlarına kadar süren devir, Ermenilerin altın çağı olmuştur. Osmanlı Devleti'nin çalışan, liyakatli, dürüst ve

⁸²Eyüp Kaptan, **Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu**, İstanbul: Harp Akademileri Yayını, 2002, ss.15-16

⁸³Sadi Koçaş, **Tarih Boyunca Ermeniler ve Türk - Ermeni İlişkileri**, Ankara: Altınok Matbaası, 1967, s.92

becerili her vatandaşına sağladığı imkanlardan gayr-i müslimler içinde en çok faydalananlar Ermeniler olmuştur.⁸⁴ Sanayi Devrimi'nin yarattığı hammadde ve yeni pazarlar ihtiyacı gibi gereksinmelere emperyalizmin ekonomik ihtiyaçları askerî işgalle halletme politikasının doğuşu eklenince, Avrupa'da büyük bir rekabet ortaya çıkmıştır. Bu durum Osmanlı'daki azınlıkların büyük devletlerce kolektif koruma altına alınma çalışmalarına ve çok taraflı antlaşmalara dönüşmüştür.

Osmanlı Devleti içerisinde Ermeniler 19.yüzyılın ortalarında hem milliyetçilik akımının etkisiyle hem de batılı ülkelerin kışkırtmaları sonucunda Osmanlı Devleti'ne karşı isyan hareketlerine girişmişlerdir. Osmanlı Devleti süreç içerisinde diğer gayri Müslimlere olduğu gibi Ermenilere de bir takım imtiyazlar ve haklar vermiştir. Bir süre sonra bu haklar ve imtiyazlar yeterli görülmemiştir. Ermeni sorunu, ülke içi bir sorun olmaktan çıkıp uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı'na girerken Avrupa'daki gelişmelerden en çok Osmanlı Devleti etkilenmiştir. 19. yüzyılın en önemli gelişmesi, ulusların kendi kaderini belirlemeleri amacını taşıyan milliyetçilik ideolojisi olmuştur. Bu ideoloji doğrultusunda Osmanlı Devleti'nde birçok isyan çıkmıştır. Sırp ve Yunan ayaklanmalarıyla başlayan ayrılıkçı hareketler önce Balkan uluslarını etkisine almış, daha sonra da Anadolu'ya sıçramıştır.⁸⁵ Osmanlı Devleti'nin "millet-i sadıka" olarak nitelediği Ermeniler, devletlerine karşı kışkırtılmaya çalışılmıştır.

İlk isyan 1890'da Erzurum'da gerçekleşmiştir. Bunu, yine aynı yıl meydana gelen Kumkapı gösterisi, 1892-93'te Kayseri, Yozgat, Çorum ve Merzifon olayları, 1894'te Sasun isyanı, 1895'te Maraş isyanı, Babıâli Baskını, 1896'da Van isyanı ve Osmanlı Bankası'nın işgali, 1903'te İkinci Sasun isyanı, 1905'te Sultan II. Abdülhamid'e suikast girişimi ve nihayet 1909'da gerçekleşen Adana isyanı izlemiştir. 1914'te Zeytun, 1915 Van, 1914-1915 Muş ve 1922'ye kadar süren isyan, katliam, göç olaylarında Trabzon, Erzurum, Kars, Van, Bitlis, Diyarbakır, Adana, Maraş, Antep ve civarında yaklaşık 1.5 milyon Türk ve Müslüman Ermeni saldırıları sonucu hayatlarını kaybetmiştir. Ermenilerin kaybı ise farklı kaynaklarda tahmini olarak, 1890'lı yıllardaki isyanlarda 15 bin civarında, 1915 tehciri sırasında 250 bin,

⁸⁴ Ermeni sorunu, iddialar, gerçekler, <http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/ozet/index.html>, 05.05.2008, par. 4

⁸⁵ Hikmet Özdemir, Yusuf Halaçoğlu ve diğerleri, **Sürgün ve Göç**, Ankara: TTK Yay., 2004, s.62

350 bin, 800 bin gibi farklı sayılarda gösterilmiştir.⁸⁶ Batı kamuoyuna duyurulan bu rakamlarla Müslüman ve Türklere karşı nefret, Ermenilere sempati uyandırılmaya çalışılmıştır. Bu büyük kayıplar olsa bile, bunların Osmanlı ordusundan değil, başka şartlardan olabileceği de kaynaklarda geçmektedir.

1912'den sonra özellikle Çarlık Rusyası'nın desteğini alan Ermeniler, 1914'te İngiliz ve Fransızlar'ın da katkısıyla önemli başarılar elde etmişlerdir. 8 Şubat 1914'te Hariciye Nazırlığı görevini de üstlenmiş olan Sadrazam Sait Halim Paşa ile Rus elçisi arasında İstanbul'da imzalanan antlaşma, Doğu Anadolu'da Vilayet-i Sitte adı verilen Van, Erzurum, Bitlis, Sivas, Diyarbakır ve Mamuretül-aziz'i iki kesime ayırmaktaydı. Böylece bir Ermeni Devletinin temelleri atılmış oluyordu. Bu şartlar altında Birinci Dünya Savaşı'na giren Osmanlı Devleti bir yandan Kafkaslar'da Rusya ile bir yandan da Çanakkale'de ve Filistin'de diğer İtilaf Devletleri kuvvetleriyle çarpışmak zorunda kaldı. Doğuda sadece Rusya ile savaşılmamış; aynı zamanda Ermeni ayaklanmalarıyla da uğraşmıştır.⁸⁷

Ermeni komitelerinin faaliyetleri yüzünden savunmasız Müslüman halk saldırıya uğramıştır. Bir türlü engellenemeyen Ermeni ayaklanmaları hem ülke güvenliğini zaafa uğratmış; hem de Kafkas cephesi savaşlarında yenilgilere zemin hazırlamıştır. Sonunda Osmanlı Hükümeti Ermenileri savaş bölgelerinden uzaklaştırmak amacıyla tehcir kararı almıştır. Osmanlı Devleti özellikle Doğu ve iç Anadolu'daki Protestan ve Katolik mezhebine mensup olmayan Ermenileri, 26- 27 Mayıs 1915'te aldığı bir kararla savaş bölgesinden uzak olan Suriye'de Sehr-i Zor'a, Halep vilayetinin doğu ve güneydoğu kısmına ve Urfa sancağının güneyine nakletmiştir. Bu tehcir olayı Ermenilerin ve bir kısım çevrelerin Türk milletini suçlamasına yol açmıştır.

7 Ekim 2000 tarihinde yayınlanan Ceviz Kabuğu adlı TV programında konuşan Kandilli Ermeni Kilisesi Başkanı Dikran Kevorkyan soykırım iddiaları ve yer değiştirme uygulaması hakkında şunları söylemiştir: "Bugün dünya üzerindeki Ermenilerin en rahatlıkla, en güçlü şekilde kendi kimliklerini muhafaza ettikleri ülke

⁸⁶ **Ermenilerin Zorunlu Göçü, 1915-1917**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, Sayı: 110, 2005, ss. 7-17.

⁸⁷ Hikmet Özdemir, Yusuf Halaçoğlu ve diğerleri, **a.g.e.**, s.2

Türkiye'dir. Yurtdışındaki, Diaspora'daki Ermeni, ismini değiştirerek mücadeleye giriyor. Çünkü oralarda, bir kültür ağırlığıyla, o insanların kültürünü eritmek var. Bugün Türkiye'nin aleyhine konuşulan Diaspora'daki Ermeniler çok iyi biliyorlar ki, Amerika'nın belli kiliselerinde kurban ayinleri Pazar günleri İngilizce yapılıyor, Ermeniler ana lisanlarını kaybediyorlar. Bunu söylediğin zaman kötü kişi oluyorsun. Biz onun için Türkiye'deki Ermeni vatandaşlar olarak üzüntümüzü dile getiriyoruz. Ne için? Atatürk'ün emanet ettiği Kuvay-i Milliye ruhuna bir haksızlık yapılmaktadır. Bütün bunlar dışarıdakilerin oyunudur. PKK, ASALA ve bu kararname, bütün bunlar dışarıdakilerin oyunudur. Biz Türkiye'deki vatandaşlar olarak bir haksızlık yapıldığını düşünüyoruz. Ermeniler eğer akıllıysa maşa olarak kullanılmasınlar."⁸⁸ Kevorkyan'a göre soykırım iddiaları son derece yakışsız ve çirkindir. Ermeniler Türkler ile birlikte yaşamaya devam etmelidirler.

Bazı yabancı düşünürler ve toplum ileri geri gelenleri Türklerin içlerinde yaşayan azınlıklara nasıl davrandıklarıyla ilgili çeşitli görüşlerde bulunmuşlardır. Voltaire: "Büyük Türk çeşitli dinlerden 20 milleti barış içinde yönetmektedir. Türkler Hıristiyanlara savaşta ılımlı, zaferde yumuşak olmayı öğretmişlerdir." diyerek konuya açıklık getirmiştir. Alman Generali Bronsart: "Türkler, kendilerine dokunulmadığı takdirde, başka dinlerden olanlara karşı dünyanın en hoşgörülü insanlarıdır." cümlesiyle Türkler arasında yaşayan azınlıkların rahat ve huzur içinde yaşayabildiklerini dile getirmiştir. Son örnek Napolyon Bonapart ile ilgilidir. Napolyon Bonapart, Akka yenilgisi üzerine Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Katolik Ermenileri, yönetime karşı ayaklandırmayı ve bir tür intikam almayı düşünür. Bunun mümkün olup olmayacağını İstanbul'daki Büyükelçisi Sebastiani'ye sorar. Büyükelçinin yanıtı çok açık ve kesindir: "Ermeniler hayatlarından o kadar memnundurlar ki, buna imkan yoktur."⁸⁹

88 Bugünkü durum, <http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/ozet/index.html>, 05.05.2008, par. 8

89 Türkler Tarih Boyunca Her Zaman Ermenilere Baskı ve Zulüm mü Yapmışlardır?, <http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/yanitlar/yanit13.html>, 06.05.2008, par.5

2.2.2. AB Sürecinde Türkiye'deki Azınlıklar

AB tam üyelik müzakere süreci, 3 Ekim 2005'te başlayarak son dönemeç olarak adlandırılan bir sürece girmiştir. Üyeliğin ne kadar süre içerisinde ve hangi muhteviyatla gerçekleşeceği hem Türk kamuoyunda hem de Avrupa'da merakla beklenmektedir. Bunun 10 veya 15 yıl kadar süreceği tahmin edilmektedir.

Azınlıklar konusunda sorunlar ve baskılar Avrupa ülkeleri ile özellikle 1990 sonrası AB'ye üyelik sürecinin hızlandığı dönemde artmıştır. 1923 yılından (Lozan Antlaşması) bu yana sorun olmaktan çıkmış bir konu olan azınlıklar meselesi, Avrupa Birliği tarafından kapsam ve anlam değişikliği ile beraber Türkiye'nin önüne çıkarılmaktadır. Ancak, özellikle 1990 sonrası dünya gelişmeleri neticesinde azınlık hakları hem coğrafi açıdan çok genişlemiş hem de nitelik bakımından çok derinleşmiştir ve bu süreç hızla devam etmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin azınlıklar konusundaki bahsedilen tutumunda ısrar etmesi kendisini, çağdaş eğilimlerle daha da ters düşürecek ve aynı zamanda üzerindeki uluslararası baskıları da giderek arttıracaktır.⁹⁰ 1925 Şeyh Sait isyanında, 1937-38 Tunceli ayaklanmasında, özellikle 1965 sonrasında yaşanan Ermeni terörü ile 1984 yılından sonra faaliyet gösteren bölücü terör örgütü olan PKK'nın özellikle kırsal alandaki faaliyetlerinde Ermeni azınlıktan katılımlar görülmüştür. Bugün Türkiye'de yaşayan Ermeniler, her türlü ayrılıkçı tutumu reddeden anayasal ilkeler çerçevesinde bütün Türk vatandaşlarının yararlandıkları haklardan eşit şekilde yararlanmakta, parlamentoda temsil edilebilmektedirler. Cumhuriyet döneminde değişik zamanlarda beş milletvekili, Ermeni vatandaşlarımız arasından seçilmiştir. Bu milletvekilleri; Bora Türker, Mıgırdıç Sellefyan, Dr. Andre Vahram, Berç Turan, Dr. Zalar Tarver. 1960 tarihinden itibaren ise Mecliste hiçbir Ermeni milletvekili yer almamıştır.⁹¹ Bu böyle olmasına rağmen AB ve Türkiye arasında azınlıklar konusu devamlı müzakere edilmektedir. En önemli konulardan birisi olan 1915 yılı tehcir olaylarının 'soykırım' olarak kabul edilip edilmemesi daha karara bağlanamamıştır.

⁹⁰ Oran, **Türkiye'de Azınlıklar...** ,s.49

⁹¹ Ermeni Olayları Kronolojisi (1018-1998), <http://fakulteler.atauni.edu.tr/ermenia/mndty.php?al=10,06.05.2008,par.1>

Ermeniler din ve vicdan hürriyetlerini yine anayasal ilkeler çerçevesinde yaşamaktadırlar. Hiçbir baskıya maruz kalmadıklarını Türkiye'de yaşamaktan büyük bir memnunluk duyduklarını belirtmektedirler. 1970'li yıllardan itibaren Türk diplomatlarını hedef alan Ermeni terör örgütlerinin saldırılarını her fırsatta kınamakta bu terörün yol açtığı acıları diğer Türklerle beraber aynı ortak duygularla paylaşarak Ermeni terör ve propaganda odaklarına en etkili yanıtı bizzat kendileri vermektedir. 1982 yılında Artin Penik isimli Ermeni vatandaşımızın Taksim meydanında kendini yakarak, Ermeni terörünü lanetlemesi bunun acı ve anlamlı bir örneğidir.

2.3. AB Uyum Paketleri ve Yasa Değişiklikleri

AB aslen ekonomik bir girişim olmasına rağmen, özellikle son yıllarda bu alanın dışına çıkarak devletlerin siyasal ve toplumsal yapıları ile ilgili de çalışmalar yapmaktadır. BM Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 27. maddesi şöyledir: "Etnik, dinsel ya da dil azınlıklarının bulunduğu devletlerde, bu azınlıklara mensup olan kişiler, kendi gruplarının diğer üyeleri ile birlikte, kendi kültürlerinden yararlanma, kendi dinlerine inanma ve bu dine göre ibadet etme, ya da kendi dillerini kullanma hakkından yoksun bırakılmayacaklardır."⁹² Bu madde ile bir bakıma azınlıkların hakları güvence altına alınmak istenmektedir. AB'ye uyum sürecinde farklı dönemlerde uyum paketleri çıkarılmış ve pek çok yapısal reformlar gerçekleştirilerek, anayasa ve yasalarda değişiklikler yapılmıştır. Avrupa Birliği'nin reformların uygulama aşamasında azınlıklar konusunda tavsiyelerde bulunduğu hususların başında azınlıkların Lozan Antlaşması'ndaki statülerinin değiştirilmesi ve azınlıkların belirlenmesinde 'din, dil, köken' esaslarının kabul edilmesi, Kürtler'in ve Aleviler'in azınlık grupları olarak kabul edilmesi, azınlık gruplarına anadillerinde eğitim hakkı tanınması, Türkçe dışındaki dil ve lehçelerin öğretilmesinin desteklenerek radyo ve televizyon yayıncılığının serbest bırakılması olarak sıralanabilir.

⁹²Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme,
<http://insanhaklari Merkezi.bilgi.edu.tr/source/411/MEDEN%C4%B0%20VE%20S%C4%B0YAS%C4%B0%20HAKLARA%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%20ULUSLARARASI%20%C3%96ZLE%C5%9EME.doc> , 07.05.2008, s.1.

Özellikle ifade özgürlüğü AB'nin üzerinde yoğun bir şekilde durduğu bir konudur. İfade özgürlüğü konusunda şiddete başvurmadan düşüncelerini açıkladıkları için mahkum olan kişilerin durumu ele alınmaya devam etmektedir. 2002'den bu yana Ceza Yasası, Terörle Mücadele Yasası ve Basın Yasası'nda kısıtlamaların kaldırılması için değişiklikler yapılmış ve bu değişiklikler sonucunda ifade özgürlüğü ile ilgili açılan davalar ve mahkumiyetlerin sayısında azalma meydana gelmiştir. Bununla birlikte düşüncelerini şiddete başvurmadan açıklamış olan bazı kişiler hala yargılanmakta ve cezalandırılmaktadır. Yayın alanında Kürtçe dahil olmak üzere Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde radyo ve televizyon yayınları başlamıştır.⁹³ 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul ve ilan edilen Türkiye, o tarihten sonra çok geniş kapsamlı bir reform süreci içerisine girerek sekiz mevzuat uyum paketi kabul etmiş ve ayrıca anayasasında ve yasalarında da değişikliklere gitmiştir.⁹⁴ Azınlık hakları ve ifade özgürlüğü düzenlemeyi gidilen en önemli konulardır.

AB, Kopenhag Siyasi Kriterleri bağlamında, azınlıkların korunmasını tam üyelik için ön şart kabul etmiştir Ulusal azınlıklara serbestçe anadillerini kullanma, yayın yapma, eğitim yapma, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçları kurma hakları tanınmaktadır. Her alanda kendi din, eğitim ve kültür kurumları aracılığı ile varlıklarını sürdürebilecekleri ve faaliyet gösterebilecekleri ayrı bir madde ile düzenlenmektedir.⁹⁵ Üç ana başlık altında toplanabilecek olan Kopenhag Kriterleri'nin "demokrasinin, hukukun üstünlüğünün, insan hakları ve azınlıkların korunmasının gözetilmesini ve bunlara saygıyı güvence altına alan kurumların istikrara kavuşturulmasını" hükme bağlayan siyasi kriterleri çerçevesinde Avrupa Birliği, çok net bir biçimde azınlıkların korunmasını da tam üyelik için bir ön şart olarak kabul ettiğini göstermiştir.

⁹³ **Avrupa Toplulukları Komisyonu Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu**, http://sam.baskent.edu.tr/ilerleme_raporlari/ilerleme_tr_2005.pdf, Brüksel, 06.05.2008, s.30

⁹⁴ Avrupa Toplulukları Komisyonu Türkiye'nin Katılım Yönünde... , **a.g.m.**, s.1

⁹⁵ Erol Kurubaş, **Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı**, Ankara: Asil Yayınları, 2004, s.155

19 Mayıs 2003 Katılım Ortaklığı Belgesi'nde azınlıklara yönelik istekler şöyledir:

1. Tüm bireylerin ve dini toplulukların düşünce, inanç, dini özgürlüklerini kullanmalarına ilişkin düzenlemelerin kabul edilmesi ve yürürlüğe koyulması.
2. Dini toplulukların, üyelerinin ve mal varlıklarının hukuki düzeyde koruma altında olması; eğitim, dini eğitim ve mal varlığı edinme haklarının sağlanması.
3. Kültürel çeşitliliğin ve menşei ne olursa olsun tüm vatandaşların kültürel haklarının güvence altına alınması. Mevcut düzenlemelerin uygulamaya sokulması ve bu alanlarda kalan kısıtlamaların esnekleştirilmesiyle, radyo ve televizyon yayınları ile Türkçe dışında diğer dillerde eğitime somut bir biçimde erişimlerinin güvence altına alınması.⁹⁶

Kasım 2006 tarihli İlerleme Raporu'nda ise azınlıklar ve insan hakları konusunda az da olsa ilerleme kaydedildiği belirtilmiş, uygulama eksiklikleri, mevcut düzenlemeler ve yapılması gerekenler şu şekilde sıralanmıştır: 301. madde ilgili Avrupa standartlarıyla uyumlu hale getirilmelidir. Aynı durum kovuşturmayaya neden olan Ceza Kanunu'nun şiddet içermeyen düşüncelerin ifade edilmesi ve ifade özgürlüğünü kısıtlayan diğer hükümleri için de geçerlidir. Terörle Mücadele Kanununun ifade özgürlüğü üzerindeki potansiyel etkisi endişe uyandırmaktadır.⁹⁷ AB, bu konularda Türkiye Cumhuriyeti'nden köklü reformlar beklemektedir.

2.3.1. Türkiye'deki Azınlıklara İlişkin İfade Hürriyeti

İncelememizin ana odağını oluşturan kişi Ermeni asıllı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gazeteci Hrant Dink'tir. Suikasta uğrayan kişi toplumun azınlık olarak nitelenen kesiminden olduğu ve de öldürülme olayından önce yapmış olduğu çeşitli açıklamalardan dolayı tepki çekmiştir. Bu bağlamda konuya yaklaşılması

⁹⁶ Konsey Kararı, Brüksel, 19 Mayıs 2003, http://www.bumko.gov.tr/TR/dosyagoster.aspx?DIL=1&BELGEANAH=9466&DOSYAISIM=kob_2003_tr.pdf, 08.05.2008, ss.6-7

⁹⁷ Avrupa Komisyonu Türkiye 2006 Tarihli İlerleme Raporu Gayri Resmi Tercüme Brüksel 8 Kasım 2006, http://www.tobb.org.tr/abm/haberler/malikontrol/İlerlemeRaporu_8Kasim2006_TamamininCevirisi1.pdf, 08.05.2008, s.13

gerektiğinde Türkiye'deki azınlıklar ve ifade hürriyeti konusuna değinilmesi gerektiği düşünölmüştür.

İfade hürriyeti bir kavram olarak şimdiye kadar çeşitli anlamlarda yorumlanmıştır. Bununla ilgili literatür incelendiğinde bu konuda bir karmaşanın hakim olduğu görölmektedir. İfade hürriyeti kavramı üzerinde net bir tanım bulunmayıp, bunun yerine; “düşünce hürriyeti”, “düşünce ve tartışma hürriyeti”, “söz (konuşma) hürriyeti”, “düşün hürriyeti”, “düşünsel hürriyet”, “fikir hürriyeti” kavramları kullanılmakta ve bu durum anlam kargaşasına neden olmaktadır.⁹⁸ İfade özgürlüğü genel itibariyle, insanın sırf insan olması nedeniyle sahip olduğu, özgürlük hakkını kullanabilmesinin çerçevesini oluşturan bir hak kategorisi olarak değerlendirilmektedir. İfade hürriyeti, bir yandan kişinin kendini entelektüel açıdan gelişimine katkı sağlarken; diğer taraftan demokratik bir toplumun oluşumuna hizmet eder. Demokratik anayasalar incelendiğinde; bu anayasaların ifade hürriyetinin sınırlanmasını diğer hak ve hürriyetlerin tabii tutulduğu sınırlamaların dışında tutarak, ifade hürriyetini güvenceye aldığı ve “rahatsız edilmeme, kınanmama, suçlanmama, düşüncelerini açıklamaya zorlanmama” kayıtlarını da koymak suretiyle, koruma alanını biraz daha genişlettiklerini görüyoruz.⁹⁹

Adnan Küçük; ifade hürriyetinin üç unsuru olduğunu ifade etmiş ve bu unsurları şu şekilde sıralamıştır: İlki; bilgi edinme ve düşünme hürriyeti, ikincisi; düşünce (kanaat ve inanç) hürriyeti ve üçüncüsü; düşünceyi ifade hürriyetidir. Yazar, bu unsurlardan yola çıkarak; ifade hürriyetinin tanımını şöyle yapmıştır: “Düşüncelerin oluşumuna imkân veren bilgi/haberleri serbestçe elde edebilme ve düşünebilme (hür düşünme), düşünme faaliyeti neticesinde düşünce, kanaat ve inanç değerleri arasında serbestçe tercihte bulunabilme ve bu tercihlerinden dolayı kınanmama, rahatsız edilmeme, suçlanmama, kaygı duymama ve bunları her türlü meşru ifade araçları ile harici âleme aktarabilme imkân ve serbestisi”dir.¹⁰⁰

⁹⁸ Adnan Küçük, **İfade Hürriyeti'nin Unsurları**, Ankara: Liberte Yayınevi, 2003, ss.5-12

⁹⁹ Turgut Ayhan Beydoğan, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türk Hukukunda Siyasi İfade Hürriyeti**, Ankara: Liberte Yayınevi, 2003, s.22

¹⁰⁰ Küçük, **a.g.e.**, ss. 13-36

İfade hürriyetinin savunulmasının amacı, orijinal düşünceler geliştirmek değildir. Zaten insanların da sürekli orijinal düşünceler üretmesi mümkün değildir. Fakat nadir olarak ortaya çıkabilen orijinal düşüncelerin ortaya çıkabilmesi ise; ancak insanların kendilerini özgürce ifade edebildiği ortamların varlığına bağlıdır.¹⁰¹ Bu hürriyet ortamını yaratan unsur devlettir. Devletin kendisi koyduğu kurallarla bu ortamı yaratır ve yaşatır veya tam tersini yaparak ifade özgürlüğünün olmadığı bir durum ortaya koyar. Anayasal bir demokraside ifade özgürlüğü ile ilgili talep ve iddiaların muhatabı devlettir. İfade hürriyeti devlete negatif bir ödev yükler. Negatif ödev ise kişilerin sahip olduğu duygu, düşünce ve inançlar nedeniyle herhangi bir baskıya maruz kalmamalarını; devlet tarafından herhangi bir şekilde engellenmemelerini; kişi veya gruplardan gelebilecek saldırılara karşı korunmalarını gerektirir.¹⁰²

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 14/1 ve III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması başlığı altında toplanan maddesi açıkça şunu vurgulamaktadır: “Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılmaz. Anayasa hükümlerinden hiçbirisi, devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz. Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.”¹⁰³ Kanun, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının tümünü kapsamaktadır. Cumhuriyete vatandaşlık bağlı olan herkes buna uymalıdır.

İfade hürriyeti, kamu hürriyetleri içerisinde en önemli sayılabilecek hürriyetlerden birisidir. Zira düşünme yeteneği, insanı diğer canlılardan farklı ve üstün kılan bir yetenektir. Descartes bunu: “Düşünüyorum öyleyse varım” sözleriyle

¹⁰¹ Ali Bulaç, “Düşünce ve İfade Özgürlüğü”, Zaman, 12.12.2005,

<http://www.zaman.com.tr/?hn=237168&bl=yazarlar&trh=20051212>, 08.05.2008, par.3

¹⁰² Mustafa Erdoğan, **Demokratik bir Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü bir Perspektif** Teorik ve Pratik Boyutlarıyla İfade Hürriyeti, Editör: B. Berat Özipek, Ankara: Liberte Yayınevi, 2003, s.39.

¹⁰³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, <http://www.tbmm.gov.tr/Anayasa.htm>, 05.05.2008, par. 3,

ifade etmiştir. Düşünce ve düşünceyi açıklama eylemi, demokratik rejimlerin asgari gereklerindedir. Demokrasilerdeki çoğulculuk ve azınlık haklarının korunması ilkesi, ifade hürriyeti'nin varlığını ve korunmasını gerektirmektedir.¹⁰⁴

Bunun yanı sıra devlet vatandaşına bu konuda çeşitli haklar vermiştir. Özellikle azınlıklar iki türlü hakla ülke içinde yaşama hürriyetlerini garanti alacak haklara sahiptirler. Azınlık haklarını anlamak için, önce, farklı ama yakından ilişkili iki hak türünden söz edebiliriz:

a) Negatif eşitlik hakları veya kısaca negatif haklar: Bunlar, bir ülkenin tüm vatandaşlarına tanınan bireysel haklardır. Örneğin; yasa önünde eşitlik, siyasal hak eşitliği, dinini uygulama özgürlüğü vb... dir.

b) Pozitif haklar: Bunlar tüm yurttaşlara tanınmaz; yalnızca azınlığa tanınır. Esas azınlık hakları bunlardır. Azınlık bireyi bunları kendi grubuyla birlikte kullanır; yani bunlar grup haklarıdır. Örneğin Türkiye'de Lozan'a göre yalnızca gayrimüslimlerin kendi okullarını kurarak buralarda kendi dillerini okutma hakkı vardır.¹⁰⁵

Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin Kopenhag Kriterleri'ni karşılamak amacıyla gerçekleştirdiği ilk yasal düzenleme olan 4709 Sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddeleri'nin Değiştirilmesi Hakkında Kanun" 3 Ekim 2001 tarihinde Meclis'te kabul edilmiş ve 17 Ekim 2001 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre anayasanın "Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti" başlıklı 26. maddesi değiştirilmiştir. Bu çerçevede özel sınırlama sebepleri getirilmiş ve "düşüncelerin açıklanmasında ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" ibaresi madde metinden çıkarılmıştır. Böylece düşünce ve anlatım özgürlüğünün sınırları genişletilmiş ve vatandaşların günlük yaşamlarında farklı dil lehçe ve ağızları kullanmalarına engel bulunmadığı kabul edilmiştir.

¹⁰⁴ Robert Trager ve Donna L. Dickerson, **21. Yüzyıl'da İfade Hürriyeti**, Çev: A.Nuri Yurdusev, Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu, 2003, ss.15-16

¹⁰⁵ Oran, **Türkiye'de Azınlıklar...**, s.22

2.3.2. TCK'nın 301. Maddesi

Kuşkusuz çalışmamızda incelenmesi gereken konulardan birisi de TCK'nın 301. maddesidir. Hrant Dink suikastının bu maddedeki boşluklar yüzünden işlendiği düşünülmüştür. Öldürülme olayından sonra Türkiye gündemini 301. madde üzerindeki tartışmalar belirlemiştir. Gazeteci Mehmet Ali Birand suikastın ardından gazetede köşesinde "Hrant Dink'in katilini boş yere aramayın, zira onu bizler öldürdük. 301'inci madde öldürdü. Azınlığı sevmeyen, farklı görüşlerden nefret eden ve sözünü kaba güçle kabul ettirenler öldürdü"¹⁰⁶ demiştir. Aynı şekilde Altan Öymen de "Hrant Dink, ülkemizin değerli bir gazetecisiydi. Görüşlerini başında bulunduğu Agos gazetesinde yayımlıyordu. Görüşleri yüzünden yargılanması, Ceza Kanunu'ndaki eski 159. (şimdi 301.) maddenin çağdışılığının sonucudur."¹⁰⁷ diyerek Birand'ın sözlerini desteklemiştir. Hrant Dink'in avukatı Fethiye Çetin de bir gazeteye verdiği röportajında 301. maddenin suikastın önemli nedenlerinden birisi olduğunu iddia etmiştir. "Ne yazık ki Hrant 301 nedeniyle hedef haline getirildi. 301'in böyle bir işlevi oldu. YouTube'a bir klip göndermişler; Kurtlar var, Hrant Dink'in görüntüsü ekrana geliyor, o gidiyor Orhan Pamuk geliyor. Ortada bir sürü tetikçi var, 301'i bu şekilde sürdürmek yeni cinayetler için insanları hedef haline getirmek demektir."¹⁰⁸ Alman-Türk Parlamenterler Dostluk Grubu Başkan Yardımcısı Claudia Roth suikastın ardından "Hrant Dink'i 301. madde öldürdü. 301 gibi maddeler her türlü demokrasiyi öldüren maddelerdir. Bu yüzden 301 değiştirilmeli değil, tamamen iptal edilmelidir" diyerek konuya yaklaşmıştır.

AB'nin Kasım 2006 tarihli İlerleme Raporu'nda da konuyla ilgili istek dile getirilmiş, "301. madde ilgili Avrupa standartlarıyla uyumlu hale getirilmelidir" denilmiştir. 301. Madde ile ilgili 29 Nisan 2008' de TBMM Genel Kurulu'nda, 3 maddelik kanun teklifi üzerinde 10 önerge verildi. Maddeler ve verilen önergeler üzerindeki görüşmelerle teklif, yaklaşık 8 saat süren mesainin ardından kabul edilmiştir. Buna göre maddede geçen "Türklüğü" ibaresi "Türk Milleti",

¹⁰⁶ Mehmet Ali Birand, Hrant Dink'i 301 öldürdü,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5821140&yazarid=69>, 10.05.2008, par.4

¹⁰⁷ Altan Öymen, Katil, Hrant Dink'le birlikte Türkiye'yi de vurdu,

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=210595>, par. 3

¹⁰⁸ Bir hukuk cinayeti, <http://www.nikferce.com/modules.php?name=News&file=article&sid=729>, 10.05.2008, par.15

“Cumhuriyeti” ibaresi de “Türkiye Cumhuriyeti Devleti” olarak değiştirildi. Sözkonusu madde değiştirilmeden önce şöyleydi: "Türklüğü, cumhuriyeti veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni alenen aşağılayan kişi, 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Türkiye Cumhuriyeti hükümetini, devletin yargı organlarını, askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Türklüğü aşağılamanın yabancı bir ülkede bir Türk vatandaşı tarafından islenmesi halinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır. Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz."¹⁰⁹ Kuşkusuz maddenin değiştirilmesinde Hrant Dink suikastının da büyük rolü olmuştur. Bu anlamda bu maddenin insan hakları ve özgürlükler bağlamında değerlendirilmesi doğru olacaktır. Özellikle ifade özgürlüğü çağdaş demokrasilerin insanlara vermiş olduğu vazgeçilmez bir haktır.

Bir başkasının düşüncesini özgürce ifade etmesini engelleyenlerin hareket noktalarını tayin eden iki husus vardır:

1. Ya kendi fikirlerinin mutlak doğru olduğuna inanıyorlar ve böylelikle hakikati tekellerine aldıklarını düşündüklerinden herkesi bu inandıkları hakikate inanmaya ve yaşamaya zorlamaları,
2. Ya da "bazı şeyler" in açığa çıkmasını, konuşulmasını; başkalarının bu "bazı şeyler" in varlığından ve mahiyetinden haberdar olmasını istememeleridir. Çünkü yaptıkları icraatlar aslında ahlak ve hukuk dışıdır, yasaların bir şekilde suiistimaline dayanmaktadır. İlk grupta yer alanların tutumunu belirleyen mutlakiyetçiliktir. Yönetimde olduğu gibi fikirde de mutlakiyetçilik mümkündür, nihayetinde yakın tarihin bize gösterdiği üzere bütün otoriter ve totaliter politik-ideolojik sistemler (faşizm, komünizm ve sofistike yollarla kültürel-toplumsal çoğulculuğa izin vermeyen liberalizm) mutlakiyetçidir. İkinci grupta yer alanların tutumunda etkili olan ise 'koru'dur. O halde düşünce ve ifade hürriyeti; insanın serbestçe düşünce ve bilgilere ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte (dernek, toplantı, sendika vb.) çeşitli yollarla (söz, basın, resim, sinema, tiyatro vb.) serbestçe açıklayabilmesi,

¹⁰⁹ Madde 301, <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=7388>, 07.05.2008, par.1

savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir.¹¹⁰ Konuya 301. Madde özelinde baktığımızda bu özgürlüğün Türkiye’de olmadığını görüyoruz. Yapılan son değişiklikle bu noktada ilerleme kaydedildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti’nin 1982 anayasasında bu doğrultuda; 25. maddede düşünce özgürlüğü, 26. maddede ise, düşünceyi açıklama özgürlüğü düzenlenmiş ve anayasanın diğer pek çok maddesi ile düşünce özgürlüğü çeşitli sınırlama sebeplerine tâbi tutulmuştur.

¹¹⁰ Bülent Tanör, **Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu**, İstanbul: BDS Yay., 1994, s.59

3. HABER SUNUMU OLARAK HRANT DİNK SUİKASTI ÖRNEĞİ

Bu bölümde 19 Ocak 2007’de yaşanan suikast olayından yola çıkarak basının farklı yerinde bulunan 5 gazete, içerik analizi yöntemiyle haber sunumundaki taraflılık olgusu göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

3.1. İçerik Analizi

İçerik analiziyle ilgili olarak birbirinden farklı çok sayıda tanım vardır. İçerik analizine ve gelişimi sürecine bakış açılarının değişik olması, bu denli farklı tanımların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Orhan Gökçe içerik analizinin tanımını şöyle yapmaktadır : “Mevcut olan içerik boyutlarını analiz etmek ve buradan mevcut olmayan sosyal gerçeğin belirli boyutlarına yönelik çıkarım yapmak amacıyla, metinlerin içeriklerini analiz eden ve bu süreçte belirli kurallar çerçevesinde hareket eden bir yöntemdir. Bu bağlamda içerik analizi, yazılı hale getirilebilen her türlü metni analiz etmeye uygun bir yöntemdir. Başka bir deyişle, içerik analizi yalnızca kitle iletişim araçlarının içeriklerini analiz eden bir yöntem değil, tarih, ilahiyat, güzel sanatlar, sosyoloji, siyaset, iletişim, eğitim ve psikoloji gibi alanlarda uygulanabilir bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.”¹¹¹ İçerik çözümlemesi, iletişimin içeriğinin sistemli analizi için uygulanabilecek araştırma tekniklerinden bir tanesidir.¹¹²

Nuri Bilgin’e göre içerik analizi “Çok çeşitli söylemlere uygulanan birtakım metodolojik araç ve tekniklerin bütünü olarak tanımlanabilir. İçerik analizi adı altında toplanan bu araç ve teknikler, her şeyden önce kontrollü bir yorum çabası olarak ve genelde tündengeline dayalı bir okuma aracı olarak nitelendirilebilirler. Söz konusu okuma, sınırları belirlenmiş söylem örneklerinin çözümlenmesi esasına dayanmaktadır.”¹¹³

¹¹¹ Orhan Gökçe, **İçerik Analizi, Kuramsal ve Pratik Bilgiler**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006, s.20

¹¹² M. Sadullah Çebi, **İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi**, Akt: Anders Hansen, Ankara: Alternatif Yay.,2006, s.49

¹¹³ Nuri Bilgin, **Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006, s.1

Özet olarak içerik analizi için; deney ve gözlem yapma imkânına sahip olmayan sosyal bilimlerde, somut ispatlamayı da sağlayabilmek için, üzerinde çalışılan metin içerisindeki tespit edilmiş kelime veya kavramlardan hareketle, bunların metindeki kullanım sıklığını, ne şekilde kullanıldığını, aralarındaki ilişkileri, varlığını veya yokluğunu belirlemek; elde edilen sonuçları sayısal verilere de dönüştürebilmek ve bir takım çıkarımlara gidebilmek için kullanılan bir araştırma yöntemi tanımlanabilir. İçerik analizinin en önemli özelliği, haber içeriğindeki gizli anlatımları bulup ortaya çıkarmaktır. Bu şekilde kitle iletişim araçlarındaki haberlerde yer alan gizli içerikleri ortaya konulmaktadır. Sözkonusu incelememizde 5 farklı gazetenin içerikleri bu yöntemle çözümlenmeye çalışılmıştır.

İçerik analizinin uygulanması ile ilgili bilim adamları tarafından farklı sayıda aşamalar olduğu ileri sürülmüştür. Bu aşamalar genel bir çerçeve altında toplanacak olursa, içerik analizinin uygulanması sırasında aşağıdaki aşamaların mevcut olduğu söylenebilir:

3.1.1. Araştırma Sorununun Tanımlanması

Araştırmaya başlamadan önce sorun tanımlanmalıdır. Sorunu iyi belirlenmemiş içerik analizi, amacı ve hedefi belli olmayan bir gezintiye ve yolculuğa benzer.¹¹⁴ Araştırmanın en başında neyin arandığı mutlaka kesin çizgileriyle belirlenmelidir. Çoğu zaman bilinçsiz olarak zihinlerde hipotezler vardır ve bu varsayımlar sorunun seçimini yönlendirmektedir. Araştırmanın sorusu içerik analiziyle bu şekilde çözümlenemez. Bu nedenle, bu soruların temelinde yatan güdü ve amaçların mutlaka net bir şekilde sonuçlanması gereklidir. Ancak bu noktadan hareketle, detaylı kontrol edilebilir varsayımlar formüle edilebilir.¹¹⁵

3.1.2. Araştırma Evreni ve Örneklemine Belirlenmesi

Araştırma sorununun tanımlanmasından sonra varsayımlar oluşturulmaya başlanır. Konuyla ilgili araştırma evreni ve örneklem seçimi yapılır.

¹¹⁴ Gökçe, a.g.e., s.52

¹¹⁵ Çebi, a.g.m., s.68

İçerik analizi uygulanarak yapılan araştırmaların çerçevesini varsayımlar belirlemektedir. Sorunlar genelde öngörüler, tahminler ve düşünceler içermektedir. Sorunlarda dile getirilen her türlü öngörü, bilimsel dilde varsayım olarak nitelendirilmektedir. Böylece araştırmalar bu varsayımları kontrol etme ve sınama işlevi üstlenmektedir.¹¹⁶ Araştırmamızın ana sorusu olarak “Hrant Dink suikastı Türk medyası tarafından nasıl algılanmış ve işlenmiştir?” i kabul edelim. Bu durumda çeşitli varsayımlar ortaya koyabiliriz: a. Öldürölme olayı konulaştırıldığında çatışma, şiddet, tehdit, tehlike gibi haber değerlerinden mutlaka söz edilmektedir. b. Toplumun ileri gelenlerinin koyduğu tepkiler veya açıklamalara göre olaya basının ilgisi artmakta veya azalmaktadır. c. Suikast bazı yayın organlarında “Sözde Ermeni Soykırım Yasa Tasarısı” ile ilişkilendirilerek verilmiştir... Bunlar gibi konuyla ilgili birçok varsayım geliştirilebilir.

3.1.3. Araştırma Kategorilerinin Oluşturulması

İçerik çözümlemesi işi, araştırma evrenini oluşturan metin yığınından seçilen ve bütünü temsil etme niteliğine sahip bir örneklemin incelenmesi ve içeriğin önceden belirlenen değişkenlerden oluşan bir kategori sistemine göre sınıflandırılmasıdır.¹¹⁷ İçerik analizinde kategori oluşturma sürecinde tümdengelim ve tümevarım yöntemlerinin birlikte kullanılması kaçınılmazdır.¹¹⁸ Elde edilen kavramlar birbirleriyle belirli bir tema altında sınıflandırılır. Kavramların incelenmesi sonucunda birbirleriyle olan ilişkileri ortaya çıkarılır ve bu ilişkiler daha üst düzey bir tema ile açıklanır.

Çalışmamıza uyarlanacak olursa: “Hrant Dink suikastı basında nasıl yer almıştır?” Suikast olayının oluşumu ve sorumluları, olaya yönelik tepkiler, olayın yol açtığı sonuçlar, olayın arka planındaki gelişimi ve koşulları... Bu boyutların her biri de kendi içinde birçok kısımlara ayrılabilir: AB–Türkiye çatışması, suikast olayları, can güvenliği, siyasi sonuçlar, sosyolojik sonuçlar... Bu alt boyutlar tümevarım yöntemiyle tespit edilerek, tümdengelim yöntemiyle tespit edilen ana kategorilere eklenerek sonuca varmaya çalışılmıştır.

¹¹⁶ Gökçe, a.g.e., s.55

¹¹⁷ Çebi, a.g.m., s.70

¹¹⁸ Gökçe, a.g.e., s.60

3.1.4. Kodlama Cetvelinin Oluşturulması

İçerik analizi genelde biçimsel olan işaretleri değil de anlamları analiz etmeyi amaçladığı için, bu var olan işaretleri anlamlara dönüştüren bir ara mekanizmaya ihtiyaç duymaktadır. Buna kodlama işlemi denir.¹¹⁹ İçerik çözümlemesine başlamadan önce kodlama formuna değişkenlerle ilgili göstergeler, kodlanabileceği bir biçimde ve belli bir düzen içinde yerleştirilmesinin gerektiği söylenmektedir.

3.1.5. Ön Deneme

İçerik analizinde güvenilirlik özellikle kategori sistemi ve buna bağlı olarak kodlama işlemi üzerinden sağlanır. Bu bağlamda, güvenilirliğin en önemli belirtisi, kategori sisteminin oluşturulması ve her bir kategorinin açıkça tanımlanması yani kuralların belirlenmesi işlemidir.¹²⁰

Ön deneme, asıl uygulamaya geçmeden önce, örneklemeden alınan birkaç metin üzerinde kodlama cetvelini denemek anlamına gelir. Ön denemenin yapılması araştırmanın güvenilirliği açısından büyük önem arz etmektedir. Çünkü, ön deneme yapıldıktan sonra kategori veya değişkenlerle ilgili bazı değişiklikler yapılabilir, gerektiği durumlarda tekrar gözden geçirilebilir. Ön denemenin tamamlanmasından sonra kodlama cetvelindeki eksiklikler giderilerek uygulamaya geçilir.

3.1.6. Uygulama

İçerik analizinin son kısmında veri girişi, analizi ve yorumlaması yapılır. Yöntem, sistematik ve güvenilir bir biçimde medya içeriğinin nasıl analiz edileceği ve sayıllaştırılacağı konusunda yol gösteren kurallar, ilkeler, talimatlar içeren bir yönergeler takımı ekseninde uygulanır.¹²¹ Uygulama sonucu elde edilen bulgular, daha önce oluşturulan varsayım ve araştırma soruları çerçevesinde değerlendirilir ve diğer araştırmalarla karşılaştırılarak çıkarımlar yapılır.

¹¹⁹ Gökçe, **a.g.e.**, s.63

¹²⁰ Gökçe, **a.g.e.**, s.83

¹²¹ Çebi, **a.g.m.**, s.96

3.2. Araştırma Bulguları

Araştırma bulguları olarak her bir gazetede yayınlanan haber sayıları, haber konuları, haber başlıkları, kullanılan kavramlar ve fotoğraflardan faydalanılmıştır.

3.2.1. Haberlerin Sayılarına ve Boyutlarına İlişkin Bulgular

İlk olarak haberlerin sayıları ve boyutları cm^2 hesabı ile ölçülerek bulunmuştur.

3.2.1.1. BirGün Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

BirGün gazetesinde Hrant Dink suikastı ile ilgili hangi tarihte kaç haberin çıktığına bakılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tarih	Haber Sayısı	Boyut cm^2
20 Ocak 2007	6	1785
21 Ocak 2007	6	1743
22 Ocak 2007	6	1255
23 Ocak 2007	2	1785
24 Ocak 2007	3	1785
25 Ocak 2007	5	1454,8
26 Ocak 2007	6	805,4
Toplam	34	10613,2

Tablo 1. BirGün Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

19 Ocak 2007 Cuma günü Ermeni asıllı Türk gazeteci Hrant Dink'in İstanbul'da uğradığı silahlı saldırı Türkiye'de ve dünyada büyük yankı uyandırdı. Kuşkusuz olayın ardından bütün gazeteler olayı manşetlerine taşıdılar. Yapılan araştırma olayın olduğu günden sonraki Cumartesi günü ile o günü izleyen yedi günü kapsamaktadır. İncelenen dönemde suikasta yönelik en fazla haberi Birgün gazetesi sayfalarına taşımıştır. Gazetenin gündem sayfalarında 20 Ocak – 26 Ocak 2007 tarihleri arasında Hrant Dink suikastına yönelik toplam 34 haber yer almıştır. Birgün, incelemesi yapılan diğer gazeteler arasında konuya haber sayısı açısından en fazla yer veren gazete olmuştur. Bunun Birgün'ün yayın politikasından ileri geldiği düşünülmektedir. Gazete sosyalist bakış açısıyla haberleri sayfalarına taşıırken,

milliyetçi ve ırkçı söylemlerden özellikle kaçınmaktadır. Bunun yanı sıra Hrant Dink'in sözkonusu gazetenin yazarlarından birisi olması da suikast haberlerine geniş yer ayrılmasına yol açmıştır. Gazete olayın ilk üç gününde birinci sayfalarında 6'şar habere yer vermiştir. 23 Ocak günü ise tam sayfada 2 haber başlığı görülmektedir. Diğer üç günde de olay sıcaklığını korumuş; gazete sırasıyla 3, 5 ve 6 haber yayınlamıştır. BirGün, suikasta uğrayan gazetecinin yazılarını yazdığı tek Türkçe yaygın gazeteydi.

Araştırmamızın diğer bir aşaması da gündem sayfalarında konuyla ilgili verilen haberlerin cm^2 hesabıyla ne kadar yer kapladığı olmuştur. Tablonun üçüncü sütunundan bu değerleri görebilmekteyiz. BirGün gazetesi incelemesi yapılan dönemde haber sayılarında olduğu gibi haber boyutu konusunda da birinci gazete konumundadır. Gazete toplamda $10613,2 \text{ cm}^2$ değeriyle olaya en yoğunluklu biçimde bakan gazete olarak ölçülmüştür. Suikasttan sonraki gün ile dördüncü ve beşinci günlerde olay gazetenin ilk sayfasını tam olarak kaplamıştır. İlk gün sansasyon yaratması ve Hrant Dink'in gazetenin yazarlarından birisi olmasından tüm sayfada yer almıştır. Diğer iki günde ise cenaze merasimi haberleri tüm sayfada verilmiştir. Suikast haberleri incelemesi yapılan dönemin son gününde dahi sıcaklığını korumuş ve $805,4 \text{ cm}^2$ olarak sayfada yer almıştır. BirGün, haber sayısı ve boyutu konusunda incelenen gazeteler arasında en öne çıkan gazete olmuştur.

3.2.1.2 Cumhuriyet Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

Suikast olayı için Cumhuriyet gazetesinin dönem boyunca gündem sayfalarında yer alan haber sayıları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tarih	Haber Sayısı	Boyut cm^2
20 Ocak 2007	4	1189
21 Ocak 2007	3	1189
22 Ocak 2007	5	1036,6
23 Ocak 2007	5	922,5
24 Ocak 2007	5	1120,5
25 Ocak 2007	3	426,3
26 Ocak 2007	1	560
Toplam	26	6443,9

Tablo 2. Cumhuriyet Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

Merkez solun saygın gazetelerinden Cumhuriyet, suikast olayı için incelenen dönem boyunca gündem sayfalarında 26 habere yer vermiştir. Gazete haber sayılarının gösterdiği bu özellikle gazeteler arasında üçüncü sıradadır. Suikast olayı Cumhuriyet'in sayfalarında incelemesi yapılan son güne kadar sıcaklığını korumuştur. Ama nispeten diğer gazetelere göre gazetenin gündemi son günlere doğru başka olaylara kaymıştır. Olaydan sonraki ilk 5 günde haber ortalaması 4.4 iken son iki günde bu 2'ye inmiştir. Kuşkusuz bu, solun saygın isimlerinden İsmail Cem'in vefatından olsa gerektir. Bunun yanı sıra suikasta uğrayan gazeteci Uğur Mumcu'nun ölüm yıldönümünün de aynı döneme rast gelmesi ilginç bir tesadüf olduğu gibi, Cumhuriyet'in ona da odaklanmasına neden olmuştur.

Cumhuriyet gazetesi haber boyutu konusunda da gazeteler arasında üçüncü sıradadır. İncelenen bir hafta boyunca 26 suikast haberi 6443, 9 cm²'lik alanda verilmiştir. Gazete ilk gün ve ikinci gün olayı 1189 cm²'lik alanda sayfalarına yansıtmıştır. Diğer incelenen günler değerler artıp azalmıştır. Özellikle cenaze merasiminin olduğu gün gazete kullanılan sayfa oranını artırmıştır.

3.2.1.3 Hürriyet Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

20 Ocak – 26 Ocak 2007 tarihleri arasında suikast olayı aşağıdaki tabloda görüldüğü şekliyle Hürriyet gazetesinin manşet sayfalarında yer almıştır. Tirajı en yüksek gazetelerin başında gelen Hürriyet de suikasta gereken önemi vermiştir.

Tarih	Haber Sayısı	Boyut cm²
20 Ocak 2007	5	1785
21 Ocak 2007	8	1417,5
22 Ocak 2007	6	1306
23 Ocak 2007	4	573,15
24 Ocak 2007	3	1785
25 Ocak 2007	2	382,7
26 Ocak 2007	2	104,7
Toplam	30	7354,05

Tablo 3. Hürriyet Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

Yayın politikasındaki liberal bakış açısını haberlerine yansıtan Hürriyet gazetesinde Hrant Dink olayı yoğun bir biçimde okuyuculara duyurulmuştur. İncelenen dönem boyunca gazete gündem sayfalarında 30 habere yer vermiştir. Hürriyet bu özelliğiyle diğer gazeteler arasında ikinci durumdadır. Suikast olayından hemen sonraki gün 5 haber sayısı ile suikasta yaklaşan gazetede ikinci gün 8 haber yer almıştır. Bu tüm günler içinde en çok haber sayısının olduğu gündür. Üçüncü gün gazetede 6 haber olduğu dikkati çekmektedir. Bir sonraki gün bir tanesi sürmanşetten olmak üzere toplam 4 haber yayınlanmıştır. Cenazenin defnedildiği gün tüm sayfada 3 habere yer verilmiştir. Son iki gün ise suikast 2 haberle okuyuculara yansıtılmıştır. Özellikle suikasttan 6 gün sonra ortaya çıkan 'Maliyede Köstebek' vakası gündemi ister istemez değiştirmiştir. Hürriyet gazetesi dikkatini bu olaya yoğunlaştırmıştır.

Hürriyet gazetesi de suikastı iki gün tüm sayfadan okuyucularına duyurmuştur. Olayın ilk günü ve cenaze merasiminin olduğu gün gazetenin manşet sayfası sadece suikasta odaklanmıştır. Hürriyet incelenen dönem boyunca yayınlamış olduğu 30 haberi 7354,05 cm²'lik alana sığdırmıştır. Gazetenin ilk beş gün boyunca suikasta olan ilgisi, incelemesi yapılan son iki günde düşmüştür. Son iki gün suikast sadece 382,7 ve 104,7 cm²'lik alanlarla verilmiştir. Ülkede yaşanan yeni gündemler Hrant Dink suikastının yerini almıştır. Maliyedeki köstebek skandalı ve Dışişleri eski bakanlarından İsmail Cem'in vefatı yeni gündem olarak gazetenin ilk sayfasında okuyuculara duyurulmuştur.

3.2.1.4 Yeniçağ Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

Yeniçağ gazetesi çalışmamız için incelenmesi gereken en önemli gazetelerden birisi olmuştur. Aşağıdaki tabloda Hrant Dink'in öldürülmesi olayına gazetenin kaç haberle yer verdiğini görebiliriz.

Tarih	Haber Sayısı	Boyut cm²
20 Ocak 2007	2	707
21 Ocak 2007	7	1410,5
22 Ocak 2007	3	203,4
23 Ocak 2007	1	127,75
24 Ocak 2007	2	301
25 Ocak 2007	3	771
26 Ocak 2007	1	38,25
Toplam	19	3558,9

Tablo 4. Yeniçağ Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

Şüphesiz "Türkiye Türklerindir" ve "Dünyayı Türkçe Okuyun" sloganlarına sahip Yeniçağ gazetesi çalışma için incelenmesi gereken en önemli gazete konumundadır. Milliyetçi yayın politikasıyla hareket eden gazete söz konusu dönem boyunca manşet sayfalarında sadece 19 habere yer vermiştir. Bu sayıyla gazete olaya incelenen gazeteler arasında suikasta en az ilgi gösteren gazete olarak ölçülmüştür. Olayın ilk günü Hrant Dink'in öldürülmesi sürmanşetten gazetenin sayfalarında yer bulmuştur. Bunun dışında aynı gün 1 haber daha yer almıştır. Sadece olayın ikinci günü suikasta yoğunlaşmış ve 7 haber yayınlanmıştır. Diğer günler de habere aralıksız yer verilmiş; ama sayı olarak diğer gazetelere göre geride kalmıştır. Bunun gazetenin yayın politikası gereği yapıldığı düşünülebilir. Kendi gündemini takip etmek gazetenin önemli bir politikası olarak görülmüştür. Yeniçağ bu konudaki muhafazakarlığını korumuştur.

Gazetede bir hafta boyunca yayınlanan 19 haber 3558,9 cm²'de okuyuculara duyurulmuştur. Bu da demek oluyor ki Yeniçağ hem haber sayısı anlamında hem de haber boyutu anlamında suikasta en az yer veren gazete olarak ölçülmüştür. İncelenen gazeteler olayın ilk günü suikasta genişçe yer verirken, Yeniçağ sadece yarım sayfadan daha az bir ebat olan 707 cm²'lik alanla haberi duyurmuştur. Öte yandan sürmanşetten olayın duyurulmuş olması gazetenin olaya bakışı için artı bir değer olarak düşünülmüştür. Olayın ikinci günü ise 1410,5 cm² ile gazetede en yüksek değer elde edilmiştir. Kuşkusuz bugün zanlının yakalanmış olması haberin ikinci günde en büyük oranda verilmesine neden olmuştur. Diğer kalan günlerde haber boyutu konusunda büyük bir düşüş yaşanmıştır. Sadece 25 Ocak günü oran iki katına çıkmış; 771 cm² olarak ölçülmüştür. Bunun nedeni olarak da cenaze merasiminde atılan "Hepimiz Hrant'ız Hepimiz Ermeniyiz" sloganı düşünülebilir.

Çünkü Yeniçağ bu sloganlardan sonra kendisini konunun bir tarafı olarak görüp, milliyetçi partiler olarak bilinen MHP ve BBP başkanlarının tepkilerini manşete taşımıştır. Bundandır ki, olaydan sonraki altıncı gün suikast ile ilgili haberlerin boyutu artmıştır.

3.2.1.5 Yeni Şafak Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

Yeni Şafak gazetesi dönemin iktidarına yakınlığıyla ve muhafazakarlık temelinde çizilmiş bir yayın politikasına sahip olmasıyla tanınmaktadır. Gazete incelenen dönemde Hrant Dink suikastını aşağıdaki tablodaki haber sayılarıyla vermiştir.

Tarih	Haber Sayısı	Boyut cm²
20 Ocak 2007	6	1785
21 Ocak 2007	5	1041
22 Ocak 2007	4	954,2
23 Ocak 2007	3	740,8
24 Ocak 2007	2	897,6
25 Ocak 2007	2	337,28
26 Ocak 2007	2	208
Toplam	24	5933,28

Tablo 5. Yeni Şafak Gazetesindeki Haberlerin Sayısı ve Boyutları

Yeni Şafak gazetesi incelenen bir hafta boyunca birinci sayfalarında Hrant Dink'in öldürülmesi olayına ilişkin 24 habere yer vermiştir. Söz konusu yayın organı bu sayıyla gazeteler arasında dördüncü sıradadır. Yeniçağ'dan sonra manşet sayfalarında suikastla ilgili en az haber yayınlayan gazete olarak göze batmaktadır. Her ne kadar gazete haber sayısı konusunda zayıf görünse de bu haberlerin 4'ünü sürmanşetten vermiştir. Bu özellik sayesinde Hürriyet ile başı çekmektedir. Gazete olayın ilk günlerinde olaya yoğunluklu bir biçimde bakmış; günler ilerledikçe gazetede haber sayısı düşüşe geçmiştir.

Bir hafta boyunca yayınladığı 24 haberle incelenen gazeteler arasında dördüncü sırayı alan Yeni Şafak'ta suikast olayı 5933,28 cm²'de verilmiştir. Bu değer de haber sayısı sıralamasına paralel olarak dördüncülüğü ifade etmektedir.

Gazete, suikastı ilk gün tüm sayfadan okuyucularına 1785 cm²'den duyurmuştur. Haber boyutları birinci günden beşinci güne kadar düşüş trendi içinde hareket etmiş; beşinci günle yükselmiştir. Söz konusu gün cenaze merasimi yeterli oranda gazete sayfalarına yansıtılmaya çalışılmıştır. Hürriyet gazetesinde olduğu gibi gündem zamanla maliyedeki köstebek ve barolar birliğinin açıklamalarına kaymıştır. Yine de Yeni Şafak her ne kadar haber sayısı ve boyutu konusunda diğer gazeteler arasında geride görünse de; suikasta bir gün tüm sayfada, 4 gün sürmanşette ve de 2 gün manşette yer vermiştir. Bu da bize Yeni Şafak'ın aslında suikasta hiç de azımsanamayacak bir değer verdiğini göstermektedir.

3.2.2. Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular

Yazılı basın haberciliğinde haberin gazetede konumu çok önemlidir. Çünkü, habere gazetenin neresinde yer verildiği haber değeri ile yakından ilgilidir. Özellikle söz konusu birinci sayfaysa bu, daha önemli hale gelmektedir. Bir habere tam sayfanın ayrılması, sürmanşetten veya manşetten veriliyor olması konuya büyük önem verildiğini göstermektedir. Aynı şekilde sağ, sol veya ortada yer buluyor olması da habere farklı bakış açısının göstergesidir. Bu da habercilik de taraf olmak veya tarafsız olmak olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, oluşturulan bu kategori çerçevesinde BirGün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeniçağ ve Yeni Şafak gazetelerinde Hrant Dink'in suikast sonucu öldürülmesi olayı ile ilgili haberin sayfanın neresinde yer aldığı araştırılmıştır. Bunun için 'tüm sayfa', 'sürmanşet', 'manşet', 'sağ üst', 'sağ alt', 'orta', 'sol üst' ve 'sol alt' kategorileri oluşturulduktan sonra, haberlerin gazetelerdeki konumları araştırılmıştır.

3.2.2.1. BirGün Gazetesindeki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular

BirGün gazetesinde konuya ilişkin habere verilen önemin araştırılması için haberlerin gazetelerdeki konumları araştırılmıştır. Oluşturulan kategorilere göre, BirGün gazetesinde çıkan haberlerin konumları incelenmiştir.

Konum	Sayı
Tüm Sayfa	3*
Sürmanşet	0
Manşet	7
Sol Alt	3
Sağ Alt	1
Sol Üst	3
Sağ Üst	6
Orta	14

Tablo 6. BirGün Gazetesi Haber Konumları

BirGün gazetesi incelen bir hafta boyunca gündem sayfalarında suikasta üç gün tüm sayfada yer vermiştir. Bir hafta boyunca bütün günler suikast BirGün’de manşette yer bulmuştur.

Sayfalarda bulunan toplam 34 haberin 14’ ü ise orta kısımda yayınlanmıştır. Bu da gösteriyor ki, suikast söz konusu gazetede bütün günler sıcaklığını korumuştur. BirGün bu yolla, vitrin sayfasında bir hafta boyunca yazarına sahip çıkmıştır.

3.2.2.2. Cumhuriyet’teki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular

Cumhuriyet gazetesi dönemsel incelemede suikastla ilgili yer verdiği haberleri aşağıdaki tablodaki konumlarla okuyucularına duyurmuştur.

Konum	Sayı
Tüm Sayfa	0
Sürmanşet	0
Manşet	6
Sol Alt	7
Sağ Alt	1
Sol Üst	4
Sağ Üst	0
Orta	8

Tablo 7. Cumhuriyet Gazetesi Haber Konumları

Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haberlerin konumlarına baktığımızda, ilk gözümüze batan tüm sayfa ve sürmanşete yer verilmemiş olmasıdır. Gazete bir hafta

*Tüm sayfa’lar genel haberlerden bağımsız hesaplanmıştır.

boyunca suikastı hiç tüm sayfadan vermemiştir. Aynı şekilde hiçbir gün sürmanşet de göremiyoruz. Buna neden olarak gazete logosunun sayfanın tepede kullanılıyor olmasıdır. Bunun yanı sıra Cumhuriyet gazetesi suikastı bir haftanın 6 gününde manşetten duyurmuştur. Bu da olayın o hafta boyunca gazetede sıcaklığını koruduğunu göstermektedir. Cumhuriyet'te yer alan 26 haberin 8'i ortada 7'si de sol altta yayınlanmıştır. Özellikle konuyla ilgili haberlerin sol altta yayınlanıyor olması yazarın solcu kimliğine atfen yapılmış bir uygulama olarak düşünülmektedir. Gazete 4 haberi de sol üstte vermiştir. Diğer kalan 1 taneyi ise sağ altta okuyucularına duyurmuştur.

3.2.2.3. Hürriyet Gazetesindeki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular

Dönem içindeki Hürriyet gazetesinde haberler aşağıdaki konumlarıyla yayınlanmıştır.

Konum	Sayı
Tüm Sayfa	2
Sürmanşet	4
Manşet	5
Sol Alt	6
Sağ Alt	4
Sol Üst	1
Sağ Üst	3
Orta	7

Tablo 8. Hürriyet Gazetesi Haber Konumları

Hürriyet gazetesi bir hafta içinde 2 gün suikasta tüm sayfada yer vermiştir. Gazetede Hrant Dink'in öldürülmesi olayı 4 kez sürmanşetten, 5 kez ise manşetten okuyuculara duyurulmuştur. Hürriyet gazetesinde de suikast haberlerinin daha çok ortada ve sol altta yoğunluklu olarak verildiğini görmekteyiz. Bütün günler incelendiğinde sayfa ortalarında 7, sol attta 6 haberle karşılaşmaktayız. Gazetelerin gündem sayfalarının sağ alt kısmında 4, sağ üstte ise 3 habere yer verilmiştir. Son olarak sol üst kısımda sadece 1 haber okuyuculara duyurulmuştur.

3.2.2.4. Yeniçağ Gazetesindeki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular

Milliyetçi kanadın etkin gazetelerinden Yeniçağ'da ise tablo şöyledir:

Konum	Sayı
Tüm Sayfa	0
Sürmanşet	1
Manşet	2
Sol Alt	6
Sağ Alt	2
Sol Üst	0
Sağ Üst	3
Orta	5

Tablo 9. Yeniçağ Gazetesi Haber Konumları

Gazetede ilk dikkati çeken şey; diğer gazeteler suikasta genelde tüm sayfada yer verirken Yeniçağ incelenen 7 gün boyunca haberlere gündem sayfasının tümünde yer vermemiştir. Bunun yanı sıra gazete sürmanşet ve manşet sayılarında da geride kalmıştır. Sürmanşet gazetede sadece 1 kez yer alırken, konuyla ilgili manşet ise 2 kez yayınlanmıştır. Suikast olayın ilk günü sürmanşetten duyurulurken; zanlının yakalandığı gün ile MHP'nin 'Hepimiz Ermeniyiz, Hepimiz Hrantız' sloganlarına tepki gösterdiği gün ise manşetten duyurulmuştur. Yeniçağ gazetesinde Hrant Dink suikastı gündem sayfalarının sol atında 6 kez, ortasında ise 5 kez yer bulmuştur. Yayınlanan 19 haberden sadece 5'i 3'ü sağ üst, 2'si ise sağ altta olmak üzere sağ sütunlarda yer almıştır.

3.2.2.5.Yeni Şafak'taki Haberlerin Konumlarına İlişkin Bulgular

Son olarak Yeni Şafak gazetesindeki haber konumları aşağıdaki tablodadır.

Konum	Sayı
Tüm Sayfa	1
Sürmanşet	4
Manşet	2
Sol Alt	3
Sağ Alt	8
Sol Üst	0
Sağ Üst	4
Orta	3

Tablo 10. Yeni Şafak Gazetesi Haber Konumları

Suikasttan sonraki gün Yeni Şafak olayı tüm sayfadan okuyucularına duyurmuştur. Muhafazakar eğilimli gazete haberleri 4 kez sürmanşette, 2 kez manşette kullanmıştır. Olay incelenen dönem boyunca Yeni Şafak'ta sıcaklığını korumuştur. Yeni Şafak her ne kadar haber sayısında ve haber boyutu konusunda geri gibi görünse de, haberleri manşet ve sürmanşetten vermiş olmasıyla olaya verdiği değeri ortaya koymuştur. Gazetenin sağ alt köşelerinde suikast 8 kezle en faz şekilde yer bulmuştur. Ortasında ve sol alt kısmında ise 3' er kez suikast haberi yayınlanmıştır. Bir hafta boyunca sağ üstte ise 4 habere yer verilmiştir.

3.2.3. Haberlerde Vurgulanan Kavramlara İlişkin Bulgular

Bu kategoride BirGün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeniçağ ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan Hrant Dink'e yapılan suikasta ilişkin yer alan tüm haberlerin içeriklerinde yer alan anlatım, görüş, ifade ve yorumlamalar esas alınmıştır. Bunun için, haber içerikleri incelenerek haberlerde vurgulanan 20 kavram seçilmiştir. Seçilen bu kavramların hangi sıklıkla kullanıldıklarına bakılmıştır.

Gazeteler	BirGün	Cumhuriyet	Hürriyet	Yeni Çağ	Yeni Şafak
Kavramlar					
Demokrasi	4	3	3	0	2
Özgürlük	5	5	2	0	2
Barış ve Kardeşlik	9	0	2	1	1
Hoşgörü	3	1	0	0	0
Karanlık eller	2	3	1	5	2
Sözde soykırım	2	9	1	1	1
Cuma namazı	0	1	0	0	0
Sağduyu	0	0	1	0	0
Güvercin	11	0	4	0	4
Trabzon	5	13	12	3	9
Vatan haini	1	0	6	1	2
Katil	10	2	3	1	5
Zanlı	3	20	2	9	11
Rahip Santoro	2	3	4	0	0
Diplomatik ilişki	0	2	2	0	1
301. madde	2	5	2	0	0
Birlik beraberlik	2	2	1	1	2
Diaspora	1	0	3	1	2
Milliyetçilik/faşizm	8	10	2	1	0
Alperen ocağı	2	5	4	0	0

Tablo 11. Yazılı Basında Hrant Dink suikastına dair haberlerde kavram dağılımı

3.2.3.1. BirGün Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar

BirGün gazetesinde 20 Ocak - 26 Ocak 2007 arasında yer alan haber içerikleri incelenerek vurgulanan kavramlar tespit edilmiştir. Kavramlar tespit edildikten sonra, bu kavramların hangi sıklıkla vurgulandıkları araştırılmıştır.

BirGün gazetesinde en fazla vurgulanan kavramlar arasında “güvercin”, “katil” ve “barış ve kardeşlik” kavramlarının olduğu görülmektedir. “Güvercin” bütün haberler arasında 11, “katil” 10 ve “barış ve kardeşlik” 9 kez tekrarlanmıştır. Gazetede en az vurgulanan kavramlar ise “Cuma namazı”, “sağduyu”, “diplomatik ilişki” ve “diaspora”dır. Diaspora bir hafta boyunca bir kez haber metinleri içinde geçerken diğer üç kavrama suikast haberlerinde hiç yer verilmemiştir.

3.2.3.2. Cumhuriyet Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar

Sol cenahın önemli gazetelerinden Cumhuriyet’in suikast olayına yönelik yayınladığı haberlerin içeriğinde en çok “zanlı”, “Trabzon” ve “milliyetçilik” kavramları başı çekmektedir. Kuşkusuz 20 kez vurgulanan “zanlı” ifadesi habercilik

dilinden dolayı kullanılmış olsa gerektir. Yanı sıra hüküm giymemiş bir kimsenin hemen suçlanmaması da hedefler arasındadır. “Trabzon” ifadesi de Cumhuriyet’in haberlerinde 13 kez yer almıştır. Haberlerinde bu kelimeye en çok yeren gazete Cumhuriyet olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde “milliyetçilik” kavramı da 10 kez tekrarlanmıştır. Cumhuriyet bu kavramı kullanmada da başı çekmektedir. Gazetede en az vurgulanan kavramlar ise “barış ve kardeşlik”, “sağduyu”, “vatan haini” “güvercin” ve “diaspora”dır. Haberlerde söz konusu kavramlara hiç rastlanmamıştır.

3.2.3.3. Hürriyet Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar

Araştırmaya konu olan 5 gazete arasında nispeten daha liberal yayın politikasıyla tanınan Hürriyet gazetesinde en çok “Trabzon” ve “vatan haini” kelimelerine rastlıyoruz. 12 kez tekrarlanan “Trabzon”u “vatan haini” kelimesi 6 kez ile izlemektedir. Gazeteler arasında Hürriyet katil zanlısına doğrudan “vatan haini” gözüyle bakmış; suikastı okuyucularına bu pencereden bakarak duyurmuştur. Gazetede en az tekrarlanan kavramlar ise 0 kez ile “hoşgörü”, “Cuma namazı” ve “sağduyu” ile 1 kez tekrarlanan “birlik beraberlik”, “sözde soykırım” ve “karanlık eller”dir.

3.2.3.4. Yeniçağ Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar

Türk milliyetçiliği anlayışını yayın politikasına yansıtan gazetede katil zanlısı incelemeye konu olan dönemde hemen katil olarak nitelendirilmemiştir. Özellikle bu konuda hassasiyet gösteren yeniçağ’ da zanlı kelimesi 9 kez ile en çok göze batan kavram olarak göze batıyor. Bunu 5 kez ile “karanlık eller” kavramı izliyor. Yeniçağ bu dönemde suikastın kaynağı olarak “karanlık eller” ifadesiyle dış güçleri göstermektedir. Gazetede bu dönemde demokrasi ve özgürlük gibi kavramlara değinilmemiştir. Diğer gazetelerin aksine milliyetçilik ve Alperen Ocakları’na yönelik haberlerde taraf olarak kendini göstermiştir. Bu grupların açıklamaları yeniçağ gazetesinin gündem sayfasında yerini almıştır.

3.2.3.5. Yeni Şafak Gazetesinde Vurgulanan Kavramlar

20 Ocak – 26 Ocak 2007 tarihleri arasında Yeni Şafak gazetesinde “zanlı” ve “Trabzon” kavramlarına özellikle rastlıyoruz. Söz konusu gazetede zanlıyı daha ilk gündemden katil ilan etmek yerine katil zanlısı olarak düşünmüşlerdir. Dönemin iktidar partisine yakınlığı bilinen Yeni Şafak’ta “Trabzon” şehrine vurgu 9 kez yapılmış ve buradaki çete yapılanmasına dikkat çekilmiştir. Gazetede “milliyetçilik”, “Alperen Ocakları” ve “Cuma namazı” gibi kavramlara hiç rastlanılmamıştır.

3.2.4. Haber Başlıklarının Niceliğine ve Niteliğine İlişkin Bulgular

Bu kategoride BirGün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeniçağ ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan haberlerde kullanılan başlıkların sayısı esas alınmıştır. Habercilikte başlıklar büyük öneme sahiptir. Başlıklar, haberi okurken okuyucuya metnin içeriği hakkında bazı ipuçları vermektedir. Başlıkların önemi kadar sayısı da çok önemlidir. Çünkü, haberde sayıca ne kadar çok etkili başlık kullanılırsa, okuyucu tarafından metnin tamamının okunma olasılığı da buna paralel olarak artmaktadır. Ayrıca, fazla başlığa sahip bir haber, okuyucunun sıkılmadan tüm haber metnini okumasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, habere önem katan başlıkların sayısının araştırmayı etkileyeceği varsayımından yola çıkılarak araştırma kapsamına alınmıştır.

Bunun yanı sıra araştırma dönemi boyunca tüm gazetelerde konu ile ilgili haberlerde kullanılan başlıkların içeriği araştırılmıştır. Bu yüzden başlıkları daha rahat anlayabilmek için kategoriler oluşturulmuştur. Oluşturulan kategoriler çerçevesinde haber başlıklarının içeriği incelenerek olumlu, olumsuz ve nötr olarak değerlendirme yapılmıştır. Bu yöntemle haber başlıklarının sayısal oranının yanında nitelik boyutu da incelenmeye çalışılmıştır.

3.2.4.1. BirGün Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı

20 Ocak – 26 Ocak 2007 tarihleri arasındaki dönem boyunca BirGün gazetesinin gündem sayfasında konu ile ilgili kaç haberin yapıldığı ve bunların hangi tür başlıklarla verildiği araştırılmıştır. Her bir haberde kullanılan başlık

gazeteye yansıtılış şekliyle birebir tablomuzda yer almıştır. Değer kısmında ise haberler olumlu, olumsuz ve nötr olmak üzere 3 kategoride değerlendirilmiştir. Bu sayede haberlerin niteliği ölçülmüştür.

TARİH	HABER BAŞLIKLARI	DEĞER
20 Ocak 2007	HRANT DİNK'İ KATLETTİLER KARDEŞİMİZİ VURDULAR	-
	Hrant'a Valilikte aba altından sopa gösterdiler	-
	Saldırı demokrasi ve özgürlüğe	-
	Abdi İpekçi suikastına çok benziyor	x
	Yetimhanede büyüdü	x
	Tarihin cilvesi	x
21 Ocak 2007	VUR EMRİNİ KİM VERDİ?	x
	İŞTE KATİL	x
	CENAZE TÖRENİ SALI GÜNÜ	x
	Hrant nasıl hedef haline getirildi?	x
	Biz Hrant'a borçluyuz!	+
	Türkiye Hrant'a ağlıyor	-
22 Ocak 2007	AYNI 'ALEM' AYNI TETİKÇİ	-
	John Berger'den taziye mesajı	+
	HRANT 'YANKIYLA' BÜYÜYECEK	+
	SERGI HRANT İÇİN SEYİR DEĞİŞTİRDİ	+
	Dink için Pazar duası	+
	Trabzon'da 'katil yetiştirme yurdu' mu var?	-
23 Ocak 2007	HEPİMİZ HRANT'IZ	+
	CENAZE TÖRENİ GÜZERGAHI	x
24 Ocak 2007	HRANT kardeşliği	+
	Sevdiklerinden ayrıldı, ülkesinden ayrılmadı	+
	Onların hepsi bize emanet	+
25 Ocak 2007	Kime Güveniyor?	-
	Silah 200 YTL' mi?	x
	Dünya Hrant'ı uğurladı	+
	Yazıcıoğlu'nun gönüllü koruması	-
	Bir arada yaşama inadı...	+
26 Ocak 2007	Bir yalan 11 tehdit	-
	Agos' a iki koruma atandı	x
	Dink için 'ölüme' davet	-
	Hrant Dink'in köşe yazılarını yeniden yayınlıyoruz	+
	Teşkilat-1 Mahsusa işbaşında	x
	Hrant Dink Hopa, Datça ve Tunceli'deydi	x

Tablo 12. BirGün Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri

Yapılan araştırma sonucu, incelenen dönem boyunca BirGün gazetesinde yer alan haberlerde kullanılan başlıkların niceliğine bakıldığı zaman, toplam 34 başlığa rastlıyoruz. Bu sayının diğer gazetelere göre fazla olması, BirGün gazetesinin konuyu en ince ayrıntılarıyla birlikte yayınladığını göstermektedir. Bununla da,

BirGün gazetesinin okuyucuların dikkatlerini söz konusu cinayet olayına çekmeye çalıştığını görebiliyoruz. Zaten gazetenin incelenen dönemde olaya bakışı diğerlerine göre en üst düzeydedir. Dolayısıyla, haber boyutunun bu kadar büyük olması, bu haberlerde kullanılan başlık sayısının da fazla olacağına işaret etmektedir.

3.2.4.2. BirGün Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği

İçerik	Toplam
Olumlu	12
Olumsuz	10
Nötr	12
Toplam	34

Tablo 12.1. BirGün Gazetesindeki Haber Başlıklarının Toplam Niteliği

Oluşturulan kategorilerden elde edilen verilere bakıldığında, araştırma dönemi boyunca BirGün gazetesinde yer alan toplam 34 başlık arasında 12 - olumlu, 10 - olumsuz ve 12 - nötr başlık kullanılmıştır. Olumlu başlıklar arasında; Hrant Dink'i öven, yücelten ve vatan kahramanı edasıyla veren ifadeler dikkate alınmıştır. Ölümünü büyük bir kayıp olarak sunan başlıklar ile Türkiye'de suikasta karşı geliştirilen tepki atmosferi olumlu kategorisinde değerlendirilmiş; olay sonrasında oluşabilecek, ülkenin zararına olabilecek haberleri veren başlıklar da olumsuz kategorisinde değerlendirilmiştir. Haberi yorumsuz veren başlıklar ise nötr olarak varsayılmıştır.

Bu anlamda ilk olarak olumlu başlıklara göz atacak olursak:

'Biz Hrant'a borçluyuz!' derken suikasta uğrayan kişinin yüceltildiği görülmektedir. 'John Berger'den taziye mesajı' da önemli olumlu başlıklardandır. 'Hrant yankıyla büyüyecek' te de başlığa olumlu bir yorum katılmaya çalışılmıştır. 'Sergi Hrant için seyir değiştirdi' başlığı gerçekleştirilmesi gereken organizasyonun suikast yüzünden ertelendiğini söylemektedir. Yani bu haberde olaya karşı bir tepkinin olduğu görülmektedir. 'Dink için Pazar duası' yapılacak olması da bir bakıma yas tutulacağını göstermektedir. 'Hepimiz Hrant'ız' başlığı kişinin şahsiyetini yüceltmeye yöneliktir. Aynı şekilde bu 'Hrant kardeşliği' başlığında da yansıtılmaya

çalışılmıştır. ‘Sevdiklerinden ayrıldı, ülkesinden ayrılmadı’ ile de bu toprakların insanı olduğunu yazılı basın yoluyla vatandaşlara duyurabilme amaçlanmaktadır. ‘Onların hepsi bize emanet’ başlığında bir sahiplenme ifade edilmektedir. ‘Dünya Hrant’ı uğurladı’ ile dünyanın bile olaya tepki gösterdiği anlatılmaya çalışılmaktadır. ‘Hrant Dink’in köşe yazılarını yeniden yayınlıyoruz’ derken haber bilgisi verilmekle birlikte ölen kişi yüceltilmektedir. Son olarak ‘Bir arada yaşama inadı...’ başlığında birlik ve beraberlik yönünde mesaj verilmesi hedeflenmiştir.

BirGün gazetesinde kullanılan olumsuz başlıklara bakıldığında ise aşağıdaki başlıklar ön plana çıkıyor:

‘Hrant Dink’i Katlettiler Kardeşimizi Vurdular’ başlığı yaşananlara karşı bir isyan niteliği taşımaktadır. ‘Hrant’a Valilikte aba altından sopa gösterdiler’ başlığı da aynı şekilde valiliğe gidip yardım istediğinde kendisine yönelik olumsuz bir tavır olarak verildiği için olumsuz kategorisindedir. ‘Saldırı demokrasi ve özgürlüğe’ başlığında da aynı şeyi görmekteyiz. Keza ‘Türkiye Hrant’a ağlıyor’ bundan farklı bir anlama gelmemektedir. ‘Aynı alem aynı tetikçi’ başlığıyla ülkede var olan çetevari bir yapılaşmaya atıfta bulunulmuştur. Bu yapılaşmanın yine sahneye çıkararak önemli bir gazeteci olan Hrant Dink’i de öldürdüğü ve Türkiye’nin çıkarına olmayacak sonuçlar için çalıştığı vurgulanmak istenmiştir. ‘Trabzon’da ‘katil yetiştirme yurdu’ mu var?’ sorulu başlıkla söz konusu bölgede yanlış giden bir şeylerin olduğu dile getirilmiştir. ‘Kime Güveniyor?’ derken de gerçekleştirilmiş olan suikasttan sonra bile azmettiricilerin ve katil zanlılarının duruşlarında bir değişiklik olmadığı anlatılmaya çalışılmıştır. ‘Yazıcıoğlu’nun gönüllü koruması’ başlığı da kuşkusuz Türkiye’nin önde gelen siyasetçilerinden birisi olan Muhsin Yazıcıoğlu’nun ismini ön plana çıkarmaya yöneliktir. ‘Bir yalan 11 tehdit’ haberiyle öldürülen kişinin ve çalıştığı gazetenin daha önceden tehdit edildiği ifade edilmiştir. ‘Dink için ‘ölüme’ davet’ başlıklı haberle ise başlıkta geçen eylemin yapılacağı ve olayın protesto edileceği yönünde mesaj verilmiştir.

Nötr başlıklar kategorisinde yapılan araştırma sonuçlarına göre, toplam 13 nötr başlığın kullanıldığı görülmüştür. Bunlar:

‘Cenaze töreni güzergahı’ herhangi bir çağrışım yapmamamakla beraber sadece haber bilgisi içermektedir. Aynı şekilde ‘Silah 200 YTL’ mi?’ de de bunu

görebilmekteyiz. ‘Agos’ a iki koruma atandı’ da herhangi bir gizli anlatım yoktur. ‘Teşkilat-ı Mahsusa işbaşında’ ve ‘Hrant Dink Hopa, Datça ve Tunceli’deydi’ haberlerinde de imalı bir anlatım söz konusu değildir. ‘Abdi İpekçi suikastına çok benziyor’ ile geçmişle karşılaştırma yapılmaktadır. ‘Yetimhanede büyüdü’ başlığıyla zor bir çocukluk dönemi geçirdiği anlatılmak istenmiştir. ‘Tarihin cilvesi’ haberinde de yine karşılaştırma söz konusudur. ‘Vur emrini kim verdi?’, ‘İşte katil’ haberleriyle bilgi geçilmeye çalışılmıştır. ‘Cenaze töreni Salı günü’ derken yine haber bilgisine rastlıyoruz. ‘Hrant nasıl hedef haline getirildi?’ de ise, suikast öncesi Dink’in hangi yollarla söz konusu olayın baş aktörü haline getirildiği aydınlatılmıştır.

3.2.4.3. Cumhuriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı

Söz konusu dönem boyunca Cumhuriyet gazetesinin gündem sayfasında konu ile ilgili kaç haberin yapıldığı ve bunların hangi tür başlıklarla verildiği araştırılmıştır.

TARİH	HABER BAŞLIKLARI	DEĞER
20 Ocak 2007	Türkiye’ye kurşun	-
	Kim Yapabilir?	x
	Saldırı utanç verici	-
	Dünya kınadı	-
21 Ocak 2007	Zanlı yakalandı	+
	Derin hücre Trabzon’da çalışıyor	-
	Suikasta tepki yağıyor	-
22 Ocak 2007	Kim yönlendirdi?	x
	ZANLI PIŞMAN DEĞİL ‘Yine yaparım’	-
	Zanlı ve Olay	x
	Üçüncü örgüt kuşkusu	x
23 Ocak 2007	Gençler kandırılıyor	-
	Saldırı bireysel değil, örgüt işi	-
	EMNİYET KAFA KARIŞTIRIYOR Çelişkili açıklama	-
	Dink uğurlanıyor	+
	Lobi fırsat bildi	-
24 Ocak 2007	ANNE SAMAST’ TAN ÇAĞRI ‘Seni yöneten kimse açıkla’	+
	Büyük uğurlama	+
	Alperen’le organik bağı var	-
	Mesajına sahip çıkalım	+
	Hükümetin 301 tutarsızlığı	-
25 Ocak 2007	Hiçbir karanlık unutturamaz	+
	Tehditler sürüyor	-
	ERMENİSTAN’DAN TÜRKİYE’YE ‘Diplomatik ilişkiye hazırız’	+
26 Ocak 2008	Örgütlenme çözülemiyor	-
	Lojistiği sağlayanlar kayıp	-

Tablo 13. Cumhuriyet Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri

Cumhuriyet gazetesinde yer alan haberlerde kullanılan başlıkların sayısına bakıldığı zaman, araştırma dönemi boyunca yayınlanan toplam 26 haberde 26 değişik başlık görmekteyiz. Bu da, Cumhuriyet gazetesinin haberlerde sayıca BirGün gazetesine göre daha az başlık kullandığını göstermektedir. Bu kategoriden elde edilen bulguları toplam haber boyutu ile karşılaştıracak olursak, doğrudan bir orantının olduğu söylenebilir. Bu değer, araştırma dönemi boyunca yayınlanan haberlerin BirGün ve Hürriyet'te yayınlanandan fazla büyük olmadığını göstermektedir. Cumhuriyet gazetesinde bir hafta yayınlanan haberlerin boyutu 6443,9 cm²'dir. Bu değer onu araştırmayı konu olan gazeteler arasında üçüncü sıraya yerleştirmektedir.

3.2.4.4. Cumhuriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği

İçerik	Toplam
Olumlu	7
Olumsuz	15
Nötr	4
Toplam	26

Tablo 13.1. Cumhuriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Toplam Niteliği

Yukarıdaki tabloda elde edilen verilere bakıldığında, araştırma dönemi boyunca Cumhuriyet gazetesinde yer alan toplam 26 başlık arasında 7 - olumlu, 15 - olumsuz ve 4 - nötr başlık kullanılmıştır. Bu da ilk bakışta bize haberlerin daha çok olumsuz başlıklarla kitlelere verilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Gazetenin gündem sayfasında olumlu olarak verilen başlıklar şöyle sıralanabilir:

Bunu ilk olarak olaydan bir gün sonraki 21 Ocak 2007 tarihli Cumhuriyet'te görmekteyiz. İlk olumlu başlık 'Zanlı yakalandı' biçiminde nitelendirilmiştir. Bununla cinayetin çözümünde üzerinden çok vakit geçmeden önemli bir kaynağa erişildiği mesajı verilmektedir. 'Dink uğurlanıyor' ve 'Büyük uğurlama' başlıklarında Hrant Dink'in cenazesinin büyük yankı uyandırdığı dile getirilmektedir.

'Mesajına sahip çıkalım' ve 'Hiçbir karanlık unutturamaz' derken de öldürülen kişinin verdiği barış ve kardeşlik mesajının değerli olduğu ve bunu hiçbir gücün unutturamayacağı vurgulanmaktadır. 'Ermenistan'dan Türkiye'ye 'Diplomatik ilişkiye hazırız' başlıklı haberle söz konusu devletle Türkiye'nin yeni bir döneme girebileceği ifade edilmiştir. Karşılıklı anlayış çerçevesinde aradaki sorunların giderilebilecek olduğu nitelendirilmiştir. Son olarak 'Anne Samast'tan çağrı 'Seni yöneten kimse açlıkla' isimli haberle de olumlu bir mesaj verilmeye çalışılmaktadır. Annelerin kutsal sayıldığı bir toplumda annenin ağzından bir istekte bulunulması başlığı olumlu kategoride değerlendirmemizi sağlamıştır.

Öte yandan gazetede olumsuz olarak nitelendirilebilecek olumsuz başlıkların çokluğundan bahsetmiştik. Söz konusu başlıklar :

Olayın meydana geldiği ilk gün gazete bunu manşetten 'Türkiye'ye kurşun' olarak değerlendirmiştir. Yine aynı gün 'Saldırı utanç verici' ve 'Dünya kınadı' başlıklarıyla olaya gösterilen tepki sert bir dille ifade edilmiştir. 'Derin hücre Trabzon'da çalışıyor' ile ülkenin bir bölgesinde olumsuz bir yapılanmanın olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Kuşkusuz 'Derin Hücre' ifadesi bu olumsuzluğu çağrıştırmaktadır. 'Suikasta tepki yağıyor' ile öldürülen kişinin değerli bir şahsiyet olduğu ve bundandır ki toplumun her kesimi tarafından olayın kınandığı açıklaması yapılmaktadır. 'Zanlı pişman değil 'Yine yaparım' haber başlığı da bir olumsuzluğu vurgulamaktadır. 'Gençler kandırılıyor' isimli araştırma haberle akademisyenlerin görüşlerinden faydalanılmış ve genç nüfusun belli odaklar tarafından kandırılarak kötüye kullanılabilceği vurgulanmıştır. Kandırma ifadesi, başlığı olumsuz olarak değerlendirmemize yol açmıştır. 'Saldırı bireysel değil, örgüt işi' ile büyük bir illegal yapılanmaya atıfta bulunulmuştur. 'Emniyet kafa karıştırıyor Çelişkili açıklama' isimli haberde olumsuz içermektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde etkin olan Ermeni lobisinin olaya bakışı 'Lobi fırsat bildi' başlığıyla olumsuz bir şekilde verilmiştir. 'Alperen'le organik bağı var' haberinde bir siyasi partinin olayın içinde olabileceği üzerine yorum yapılmıştır. İfade özgürlüğü üzerine yapılan eleştiriler 'Hükümetin 301 tutarsızlığı' isimli haberle verilmiştir. 'Tehditler sürüyor', 'Örgütlenme çözülüyor' ve 'Lojistiği sağlayanlar kayıp' başlıklarında da aynı yapılanmaya yönelik olumsuz bir bakış açısı sergilenmekte ve olumlu bir adım atılmadığı vurgulanmaktadır.

Cumhuriyet gazetesinde diğ er araştırmaya konu olan gazetelere göre daha az nötr haber görmekteyiz. 26 haberden sadece 4’ü nötr başlığa sahip. Cumhuriyet nötr habere sahip olma sıralamasında sonuncu. Bu haberler:

‘Kim Yapabilir?’, ‘Kim yönlendirdi?’ ‘Zanlı ve Olay’ ve ‘Üçüncü örgüt kuşkususu’ başlıklarında herhangi bir çağrışım yapılmamıştır.

3.2.4.5. Hürriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı

Araştırmaya konu olan 5 gazete arasında nispeten daha liberal bir yayın politikasına sahip olan Hürriyet’in olaya hangi bakış açısıyla baktığını aşağıdaki tabloda görebiliriz. 20 Ocak – 26 Ocak 2007 arasında gazetenin gündem sayfasında bulunan tüm başlıklar ve bunların değerleri aşağıdadır.

TARİH	HABER BAŞLIKLARI	DEĞER
20 Ocak 2007	Hrant Dink öldürüldü KATİL VATAN HAINİ	-
	Umut kamerada	x
	Kınıyoruz	-
	Güvercin gibi ürkek	+
	Tepkilerde sağduyu	+
21 Ocak 2007	HAINİ BABASI YAKALATTI	+
	AİLE : 10 GÜN ÖNCE ÇOK PARAYLA GELDİ	x
	EN ANLAMLI VASİYET : Slogan atmayın pankart açmayın	+
	Trabzonlu ikinci vaka	-
	Emniyete demokrasi teşekkürü	+
	Dink, bankadan dönuşte vuruldu	x
	Vali : İyi ki kamera var	+
	301’den yargılanan herkese koruma	+
22 Ocak 2007	ABİ GİTTİM VURDUM	-
	DİASPORA YA TARİHİ DAVET	+
	Oğluma yeni ayakkabıyı kimler aldı	x
	Zeynel gitmeyince Oğün’ü yolladım	x
	Başma bir şey geleceği belliydi	-
	Santoro cinayetinin abileri bulunsaydı Hrant Dink ölmezdi	-
23 Ocak 2007	CANİNİN KOD ADI TAY AŞKAR	+
	POLİS 3. HALKAYA ULAŞTI : BİR ABİ DAHA YAKALANDI	+
	Dink bugün uğurlanıyor	+
	Annesi başsağlığı diledi	+
24 Ocak 2007	Kurşun ters tepti Türkiye tek yürek oldu Ülkenden Ayrılmadım Sevgilim	+
	EŞİ RAKEL DİNK’İN AĞLATAN VEDASI	+
	Diaspora : Hrant bugün haklı çıktı	+
25 Ocak 2007	Fatih’in fermanını okuttular	x
	Önkoşulsuz diplomatik ilişki teklifi	+
26 Ocak 2007	Tetikçinin gizli cebinde 2 SIM kart	x
	Eva Peron için mevlit okutmuşuk	+

Tablo 14. Hürriyet Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri

Araştırılan dönemde Hürriyet gazetesinin gündem sayfasında suikastla ilgili 30 haber başlığı yer almıştır. Haber sayısı ve başlığı konusunda diğer gazeteler arasında ikinci sıradadır. Gazete bu haberleri toplam 7354,05 cm²'lik alanla okuyucularına duyurmuştur. Bu da demek oluyor ki, BirGün gazetesinden sonra olaya en büyük ilgiyi Hürriyet göstermiştir. Gazetenin zaman zaman diğer gazetelere göre daha keskin başlıklar attığı görülmüştür. Olayın ilk günü ve ikinci günü katil olarak gösterilen kişi 'hain' ilan edilmiştir.

3.2.4.6. Hürriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği

İçerik	Toplam
Olumlu	17
Olumsuz	6
Nötr	7
Toplam	30

Tablo 14.1. Hürriyet Gazetesindeki Haber Başlıklarının Toplam Niteliği

Hürriyet gazetesinde yer alan toplam 30 başlık arasında 17 - olumlu, 6 - olumsuz ve 7 - nötr başlık kullanılmıştır. Bu da ilk bakışta bize haberlerin daha çok olumlu başlıklarla okuyuculara sunulduğunu göstermektedir. Araştırma konusu dönem boyunca en çok olumlu başlık Hürriyet gazetesinde kullanılmıştır. Olumsuz ve nötr başlık konusunda ise dördüncü sırada yerini almıştır. Bu da daha çok olayın sonuçlarına olumlu yaklaşılması gerektiği yönünde bir mesajı ortaya koymuştur.

Hürriyet gazetesinin gündem sayfasında bir hafta boyunca yer alan olumlu başlıklar aşağıda sıralanmıştır:

'Güvercin gibi ürkek' başlığında gazeteci Hrant Dink'in son yazısına atıfta bulunulmuştur. 'Tepkilerde sağduyu' isimli haberle tepkilerde Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin yaşanan olaya sağduyu çerçevesinde baktıkları vurgulanmıştır. İkinci gün 'Haini babası yakalattı' başlığıyla zanlının babasının doğru bir iş başardığı anlatılmak istenmiştir. 'En anlamlı vasiyet : Slogan atmayın pankart açmayın' isimli haberde 'anamlı' ifadesiyle Dink'in vasiyetinin gösterişten uzak olmayı öğütlediği vurgulanmıştır. Katil zanlısının hemen yakalanmış olması

‘Emniyete demokrasi teşekkürü’ isimli başlıkla verilmiştir. MOBESE kameralarının olayın çözülmesine yapmış olduğu katkı valinin ağzından ‘Vali : İyi ki kamera var’ başlığıyla ifade edilmiştir. Olayla birlikte ifade özgürlüğünden yargılananlara yönelik koruma haberi ‘301’den yargılanan herkese koruma’ isimli haberde toplanmıştır. Bu başlık diğer gazetelerin gündem sayfalarına taşınmamış; sadece Hürriyet’in gündem sayfasında yer almıştır. ‘Diasporaya tarihi davet’ haberinde ikili ilişkilerin gelişmesi yönünde adım atıldığı vurgulanmak istenmiştir. ‘Caninin kod adı Tay Aşkar’ da ‘cani’ nitelendirmesiyle katilin çok yanlış bir olaya aktör olduğu bu sıfatla nitelendirildiği görülmüştür. ‘Polis 3. halkaya ulaştı : Bir abi daha yakalandı’ ile cinayetin çözümü için bir ipucunun daha yakalandığı nitelendirilmiştir. ‘Dink bugün uğurlanıyor’ da Hrant Dink ismi ‘uğurlanıyor’ ifadesiyle yüceltilmiştir. ‘Annesi başsağlığı diledi’ başlıklı haber de olumlu haberlerdendir. ‘Kurşun ters tepti Türkiye tek yürek oldu Ülkenden ayrılmadın sevgilim’ ve ‘Eşi Rakel Dink’in ağlatan vedası’ haberleri Hrant Dink’in de bu toprakların insanı olduğunu vurgulamaya yöneliktir. ‘Diaspora : Hrant bugün haklı çıktı’ ile barış ve kardeşlik mesajında Hrant Dink’in haklı çıktığı Diaspora’ya söylenmiştir. Ermenistan ile ilişkilerin düzeltilmesi isteği ‘Önkoşulsuz diplomatik ilişki teklifi’ haberiyle sunulmak istenmiştir. ‘Eva Peron için mevlit okutmuştuk’ başlığıyla da bu toprakların insanların aslında çok eski dönemlerden beri yabancılara hoşgörüyle baktıkları vurgulanmıştır.

Hürriyet, konunun araştırıldığı gazeteler arasında olumsuz habere en az yer veren ikinci gazetedir. Bundan da olayı çok olumsuz bir bakış açısıyla değerlendirmedeğini anlıyoruz. Habere konu olan 30 başlığın sadece 6’sı olumsuz yargı içermektedir. Bunlar aşağıdaki sıradaki gibidir:

Daha ilk günden olay ‘Kınıyoruz’ başlığıyla verilmiştir. ‘Hrant Dink öldürüldü Katil vatan haini’ manşetiyle ölüm olayına olumsuz bir bakış açısı getirilmiş; katile daha ilk günden ‘hain’ sıfatı uygun görülmüştür. Rahip Santoro’nun Trabzon şehrinde öldürülmesinden sonra bu olay o şehirlî birisinin gerçekleştirdiği ikinci olay olmuştur. Bu da ‘Trabzonlu ikinci vaka’ ve ‘Santoro cinayetinin abileri bulunsaydı Hrant Dink ölmezdi’ başlıklarıyla verilmiştir. Trabzon şehrinde bu anlamda olumsuz bir gidişatın olduğu vurgusu yapılmıştır. ‘Abi gittim vurdum’ ile katilin itirafı alaylı bir şekilde verilmiştir. Son olarak da katilin son dönemlerde sakıncalı işler içinde olması ‘Başına bir şey geleceği belliydi’ haberiyle ortaya konulmuştur.

Hürriyet gazetesinde bulunan nötr kategoride 7 haber başlığı tespit edilmiştir. Söz konusu olan haberler ise şunlardır:

‘Umut kamerada’, ‘Aile: 10 gün önce çok parayla geldi’, ‘Dink, bankadan dönüşte vuruldu’ ‘Oğluma yeni ayakkabıyı kimler aldı’ ‘Zeynel gitmeyince Ogün’ü yolladım’ ‘Fatih’in fermanını okuttular’ ve ‘Tetikçinin gizli cebinde 2 SIM kart’ başlıklarıyla ifade edilmişlerdir.

3.2.4.7. Yeniçağ Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı

İncelemesi yapılan 5 gazete arasında milliyetçi sağ partilere yakınlığıyla tanınan Yeniçağ, suikast olayına sayfalarında en az yer veren gazete olarak belirlenmiştir. 20 Ocak – 26 Ocak 2007 tarihleri arasını kapsayan dönemde gazetenin gündem sayfalarında bulunan tüm başlıklar ve bunların değerleri aşağıdadır.

TARİH	HABER BAŞLIKLARI	DEĞER
20 Ocak 2007	Bulun şu alçağı Gün ortasında karanlık kurşun	-
	Katil, güvenlik kamerasında	x
21 Ocak 2007	Zanlı yakalandı	+
	Dink’e suikaste yabancı parmağı	-
	Cenazesi Salı günü kalkacak	x
	Çok yönlü soruşturma	x
	Diaspora kin kustu	-
	Yüzünü gizledi	-
	Ne dediler?	x
22 Ocak 2007	İTİRAF ETTİ	+
	Başsavcı Engin : Gözaltında 7 kişi var	x
	Ogün Samast’ın yakınları olayın şokunda	-
23 Ocak 2007	Dink’in cenaze töreni bugün	x
24 Ocak 2007	Hrant Dink defnedildi	x
	Yeni çatışma alanı Karadeniz mi?	-
25 Ocak 2007	MHP’den sert çıkış	-
	Hepimiz Türk’üz diye bağırın...	-
	Cinayet sanığı tutuklandı	+
26 Ocak 2007	Açık konuş Mutafyan!	-

Tablo 15. Yeniçağ Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri

Gazete araştırması yapılan dönemde gündem sayfasında suikastla ilgili 19 haber başlığına yer vermiştir. Bu yanıyla suikastı gündem sayfalarına en az taşıyan gazete olarak belirlenmiştir. Gazete ayrıca bu haberleri toplam 3558,9 cm²’lik alanla okuyucularına duyurmuştur. Bu oran diğer gazetelerle kıyas edildiğinde en düşük

olan orandır. Yeniçağ, incelenen dönemde oransal ve sayısal anlamda olaya en az seviyede yer veren gazete olarak göze çarpmıştır.

3.2.4.8.Yeniçağ Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği

İçerik	Toplam
Olumlu	3
Olumsuz	9
Nötr	7
Toplam	19

Tablo15.1. Yeniçağ Gazetesindeki Haber Başlıklarının Toplam Niteliği

Yeniçağ’da yer alan toplam 19 başlık arasında 3 - olumlu, 9 - olumsuz ve 7 - nötr başlık kullanılmıştır. Bu da ilk bakışta bize haberlerin daha çok olumsuz başlıklarla okuyuculara sunulduğunu göstermektedir. Söz konusu gazete, diğer gazetelerle karşılaştırıldığında suikasta en az olumlu başlık kullanan gazete olarak dikkat çekmektedir. Yeniçağ, Hrant Dink’in öldürülmesi olayını sayfalarında boyut olarak en az verdiği gibi, kullanılan haberlerde de olumlu başlıkları en düşük kullanan gazete olmuştur.

Gazetede yer alan 3 olumlu başlık şöyledir :

‘Zanlı yakalandı’, ‘İtiraf etti’ ve ‘Cinayet sanığı tutuklandı’ haberlerinde olumlu bir bakış açısı görülmektedir. Cinayetin ardından zanlının yakalanması, suçunu itiraf etmesi ve tutuklanması kuşkusuz olumlu olarak nitelendirilebilecek başlıklardır. Bir haftalık dönemde konuya yönelik 19 haber kullanan gazete, bunlarda en fazla olumsuz başlığı kullandığı görülmüştür. Yeniçağ’da olumsuz olarak nitelendirilebilecek başlıklar aşağıdadır:

Gazete daha olayın ilk günü ‘Bulun şu alçağı Gün ortasında karanlık kurşun’ isimli başlığıyla suikasta tepkisini koymuştur. Her ne kadar ‘Bulun şu alçağı’ ifadesiyle olayın bir an evvel çözümlenmesi için olumlu bir yaklaşım sergileyen gazete, ‘karanlık kurşun’ ifadesiyle de olaya olumsuz bir anlam katmıştır. ‘Dink’e suikastta yabancı parmağı’ derken de şüphesiz ‘karanlık kurşun’ un kimler tarafından

atıldığını ikinci gün okuyucularına duyurmak istemiştir. Yabancıların suikastla ilgili hemen akla getirilmesi olumsuz bir veri olarak değerlendirilmiştir. ‘Diaspora kin kustu’ başlıklı haberde kullanılan ‘kin kusmak’ terimi de gazetenin olaya bakışının olumsuz olduğunun göstergelerindendir. Diğer gazeteler Diaspora ile ilgili haberlerinde daha ölçülü başlıklar kullanmıştır. ‘Yüzünü gizledi’ başlığında kullanılan gizlemek fiilinden dolayı haber olumsuz olarak değerlendirilmiştir. ‘Ogün Samast’ın yakınları olayın şokunda’ başlığı da olumsuzluk içermektedir. ‘Yeni çatışma alanı Karadeniz mi?’ sorulu haberde olaya çatışma gözüyle bakılması haberi olumsuz olarak göstermiştir. Suikastın ardından milliyetçi ve ülkücü camiaya yakın olan siyasi partiler sorgulanmaya başlamış; bu yüzden Yeniçağ ‘MHP’den sert çıkış’ başlıklı haberiyle bu tepkiyi ortaya koymuştur. Aynı şekilde cenaze töreninde atılan ‘Hepimiz Hrant’ız, Hepimiz Ermeni’yiz’ sloganlarına milliyetçi muhafazakar Büyük Birlik Partisi Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu ‘Hepimiz Türk’üz diye bağırın...’ diyerek tepkisini dile getirmiştir. Gazete haberi bu başlıkla vermiş; bir bakıma suikastla beraber bir süre tekrarlanan sloganlara tepkisini açık bir dille ifade etmiştir. Son olarak yine ulusalcı İşçi Partisi’nin Başkanı Doğu Perinçek’in konuyla ilgili değerlendirmeleri ‘Açık konuş Mutafyan!’ başlığıyla verilmiştir. Perinçek söz konusu haberde ısrarla Hrant Dink’in Amerika Birleşik Devletleri tarafından öldürüldüğünü iddia etmektedir.

Gazetede yer alan nötr başlıklar ise şunlardır:

‘Katil, güvenlik kamerasında’ başlığında düz bir anlatım olmakla beraber nötrdür. ‘Cenazesi Salı günü kalkacak’ başlığı diğer gazetelerdeki gibi haber bilgisidir. ‘Çok yönlü soruşturma’ da haber bilgisi içermektedir. ‘Ne dediler?’ başlıklı haberde Türkiye’nin önde gelenlerinin konuya yaklaşımı sergilenmiştir. ‘Başsavcı Engin : Gözaltında 7 kişi var’, ‘Dink’in cenaze töreni bugün’ ve ‘Hrant Dink defnedildi’ haberleri de herhangi bir çağrışım yapmamakta, haber bilgisi içermektedir.

3.2.4.9. Yeni Şafak Gazetesindeki Haber Başlıklarının Sayısı

İktidara yakınlığıyla tanınan Yeni Şafak gazetesi incelenen dönem boyunca Hrant Dink suikastına gündem sayfalarında aşağıdaki tabloda görüldüğü şekliyle yer

vermiştir. İncelenen bir hafta boyunca gazetenin sayfalarında yer alan haber başlıkları ve bunların değerleri tabloda birebir yansıtılmaya çalışılmıştır.

TARİH	HABER BAŞLIKLARI	DEĞER
20 Ocak 2007	HRANTIMIZA KIYDILAR	-
	Bu saldırı hepimize yapıldı	-
	Dikkati K.İrak'tan ayırmak için	-
	Kerimsiz : Kınyoruz	-
	Ermeni cemaatinde 15 gün yas ilan edildi	+
	Valilikte tehdit mi edildi?	-
21 Ocak 2007	O KATİL BENİM OĞLUM DEDİ	+
	Bağrımıza basalım	+
	Ailesi cenazede slogan istemiyor	+
	Avrupa provokasyona gelmedi	+
	Bardakoğlu'ndan Mutafyan'a taziyeye	+
22 Ocak 2007	TETİKÇİ DE BELLİ TEZGAHLAYAN DA	-
	Şoföre 'otobüste katil var' uyarısı	x
	'Diaspora' cenazeye davetli	+
23 Ocak 2007	İstanbul'dan parayla döndü	x
	Oğlum seni kullanan çeteyi açıkla	+
	Bir cani yüzünden ülke suçlanamaz	+
	Derinlikleri üzerinde çalışıyoruz	x
24 Ocak 2007	TOPRAĞINDAN AYRILMADI	+
	Kilit isim Erhan T	x
25 Ocak 2007	KİM KONUŞTURDU	x
	VALİ OLAYI ÇÖZMÜŞ	+
26 Ocak 2007	ÇETE BURADAYIM DEDİ	x
	Trabzon Otogarı'ndaki görüntüler silinmiş	-

Tablo 16. Yeni Şafak Gazetesindeki Haber Başlıkları ve Değerleri

Yeni Şafak 20 Ocak – 26 Ocak arasındaki dönemde 24 haber başlığıyla konuyu okuyucularına duyurmuştur. Bu yanıyla suikastı gündem sayfalarına en az taşıyan ikinci gazete olarak belirlenmiştir. Gazete ayrıca bu haberleri toplam 5933,28 cm²'lik alanla sayfalarına yansıtmıştır. Bu oran diğer gazetelerle kıyas edildiğinde en düşük ikinci orandır. Gazete, incelenen dönemde oransal ve sayısal anlamda olaya en az seviyede yer veren Yeniçağ'dan sonraki ikinci gazete olarak göze çarpmıştır.

3.2.4.10.Yeni Şafak Gazetesindeki Haber Başlıklarının Niteliği

İçerik	Toplam
Olumlu	11
Olumsuz	7
Nötr	6
Toplam	24

Tablo 16.1. Yeni Şafak Gazetesindeki Haber Başlıklarının Toplam Niteliği

Yeni Şafak gazetesinde bir haftada yayınlanan 24 haberin 11'inin - olumlu, 7'sinin - olumsuz ve 6'sının da - nötr başlığa sahip olduğu görülmüştür. Bütün haberleri içinde Hürriyet'ten sonra oran olarak en fazla olumlu başlığa yer veren gazetedir. İktidarın yanında olduğu söylenen Yeni Şafak, bu dönemde daha çok okuyucularına olumlu mesaj verme çabası içinde olmuştur.

Gazetede araştırılan dönemde yer alan olumlu başlıklı olarak nitelendirilebilecek haberler şunlardır:

'Ermeni cemaatinde 15 gün yas ilan edildi' başlığı Hrant Dink'in önemli bir isim olduğunu vurgulayan bir başlık olarak görülmüştür. Katil zanlısı Ogün Samast'ın babasının oğlunu ihbar etmesi 'O katil benim oğlum dedi' başlığıyla verilmiştir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemiş olduğu 'Bağrımıza basalım' haberi O'nun bu vatanın evladı olduğunu vurgulamaya yönelik bir başlık olarak değerlendirilmiştir. Sözkonusu olay azınlık statüsünde yaşayan birisinin öldürülmesi olayı olduğu için Avrupa Birliği'nde de yankılanmıştır. Gazete haberi 'Avrupa provokasyona gelmedi' başlığıyla vererek, iktidarın Avrupa hedefini engelleyecek bir durum olmadığını vurgulamaya çalışmıştır. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'nun Ermeni Patriği Mesrop Mutafyan'ı arayarak baş sağlığı dilemesi 'Bardakoğlu'ndan Mutafyan'a taziye' başlıklı haberle verilmiştir. Gazete, Yeniçağ'ın aksine diaspora ile ilgili haberi 'Diaspora' cenazeye davetli' olumlu başlığıyla vermiştir. Katil zanlısının annesinin feryadı 'Oğlum seni kullanan çeteyi açıkla' başlığıyla vurgulanırken, cinayetin bir an önce aydınlatılması isteği dile getirilmek istenmiştir. 'Bir cani yüzünden ülke suçlanamaz' açıklaması yine Avrupa Birliği'nden gelen önemli bir açıklamadır. Kuşkusuz bu başlıkta da Avrupa Birliği

yolu için herhangi bir engelin söz konusu olmadığı vurgulanmak istenmiştir. ‘Toprağından ayrılmadı’ başlığı yine Hrant Dink’i sahiplenmeye yönelik bir başlık olarak dikkat çekmektedir. ‘Vali olayı çözmüş’ isimli haberle de suikastın aydınlatılması için çalışmalar yapıldığı ve valinin bunu çözdüğü anlatılmak istenmiştir. ‘Ailesi cenazede slogan istemiyor’ başlığı da olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Yeni Şafak’ta 20 Ocak – 26 Ocak 2007 tarihleri arasında göze batan olumsuz başlıklar aşağıda sıralanmıştır :

Olayın ilk günü gazete ‘Kerincişiz : Kınıyoruz’ haberiyle olaya tepkisini Avukat Kemal Kerincişiz’in ağzından duyurmuştur. Dink’ e yönelik suç duyularında bulunan ve mahkeme önlerinde aleyhine gösteriler düzenleyen Avukat Kerincişiz suikasta tepkisini dile getirmiştir. Yine aynı gün gazete suikastı manşetten ‘Hrantımıza kıydılar’ başlığıyla vermiştir. Yine aynı gün ‘Bu saldırı hepimize yapıldı’ denerek Türkiye’nin bu saldırıdan olumsuz etkileneceği vurgulanmak istenmiştir. Kuzey Irak’ta aynı dönemde yaşanan gelişmeler Türkiye’yi yakından ilgilendirmektedir. Terörle Mücadele Koordinatörü Edip Başer’in yapmış olduğu açıklama ‘Dikkati K.Irak’tan ayırmak için’ haberiyle sunulmuştur. ‘Valilikte tehdit mi edildi?’ ile de Dink’in yazdıkları yüzünden valilikte tehdit aldığıının iddia edildiği söylenmiştir. Gazetenin azmettiriciler konusundaki öngörüsü ‘Tetikçi de belli tezgahlayan da’ başlıklı sürmanşette verilmiştir. Söz konusu haberde ‘Ulusalıcı Tahrik’ denilerek bir kesim suçlanmaktadır. ‘Trabzon Otogarı’ndaki görüntüler silinmiş’ başlığı ile de olayın aydınlatılması için gereken görüntülerin bilerek veya bilmeyerek silindiği dile getirilmiştir.

Son olarak gazetede yer alan nötr olarak değerlendirilen başlıklar ise şunlardır:

‘Şoföre ‘otobüste katil var’ uyarısı’, ‘İstanbul’dan parayla döndü’, ‘Derinlikleri üzerinde çalışıyoruz’ , ‘Kilit isim Erhan T’, ‘Kim konuştu’ ve ‘Çete Buradayım dedi’ başlıklarıyla verilmiştir.

3.2.5. Fotoğrafların Niceliğine ve Boyutlarına İlişkin Bulgular

Gazetelerde yayınlanan bir haberin yanında yer alan fotoğraflar haberi önemli ölçüde etkilemektedir. Haberlerle birlikte kullanılacak fotoğraflar haber üretim sürecinde özenle seçilmektedirler. Çünkü fotoğraflar her zaman okuyucuya cazip gelmekte ve haberin okuyucular tarafından okunmasını sağlamaktadırlar. Haberin yanında sayıca ne kadar çok fotoğraf kullanılırsa, o haberin okunma olasılığı da buna paralel olarak artar. Haberin yanında değişik içerikli birkaç fotoğrafın yer alması, o habere değişik bir önem katmakta ve haberin okuyucular tarafından fark edilip okunması bir anlamda kaçınılmaz olmaktadır. Bu bilgidен yola çıkarak Hrant Dink suikastına yönelik örnekleme konu olan 5 gazetede kaç tane fotoğraf yayınlandığı ayrı ayrı incelenmiştir.

Ayrıca her bir gazetede yayınlanan fotoğraflar boyut olarak da ölçülmüştür. Haberlere görselliğın yanında anlam katan, onları cazip hale getiren fotoğrafların boyutlarının da okuyucunun bu habere yönelmesini sağlaması açısından büyük önemi vardır. Çünkü, fotoğraf boyutu ne kadar büyük olursa, okuyucunun ilgisinin de o kadar çekildiğı düşünölmektedir. Bu nedenle, fotoğraf boyutlarının da araştırmanın bütününe etkileyeceğı varsayımından yola çıkarak, haberlerin yanında kullanılan fotoğrafların boyutları da araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamında yer alan fotoğrafların boyutları cm² bazında ölçölerek incelenmiştir.

3.2.5.1. BirGün Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

BirGün gazetesinde Hrant Dink suikastına ilişkin yer alan haberlerle birlikte kaç adet fotoğrafın yer aldığı incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda haberlerin yanında kullanılan fotoğrafların sayısı ve boyutları tespit edilmiştir.

Tarih	Sayı	Boyut cm²
20 Ocak 2007	2	148,26
21 Ocak 2007	3	477,5
22 Ocak 2007	2	241,2
23 Ocak 2007	1	1292
24 Ocak 2007	2	1475
25 Ocak 2007	8	385,8
26 Ocak 2007	2	140,32
Toplam	18	4060,08

Tablo 17. BirGün Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

BirGün gazetesinde örneklem olarak alınan bir hafta boyunca suikastla ilgili 18 fotoğraf kullanılmış; bunlar 4060,08 cm² olarak ölçülmüştür. Bu oran bize tüm gazeteler içindeki en yüksek değeri vermektedir. BirGün haber boyutu ve sayısı konusundaki üstünlüğünü fotoğraf boyutu konusunda da sürdürmüştür. Gazete sayı olarak en fazla fotoğrafı 25 Ocak 2007 günü kullanmış; 8 fotoğraf gazetenin vitrin sayfasında yer almıştır. Özellikle olayın yavaş yavaş aydınlanmaya başladığı bu günde katil zanlısı Oğün Samast, azmettiricilerden Erhan Tuncel ve Yasin Hayal ile BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu'nun fotoğrafları yan yana verilmiştir. Diğer tarafta ise Hrant Dink için toplanan kalabalık kitle ve Hrant Dink fotoğrafları bir arada sunulmuştur. BirGün gazetesi 24 Ocak 2007 günü cenaze merasimini neredeyse tüm sayfaya kaplayacak biçimde büyük bir fotoğrafla okuyucularına duyurmuştur. Sözkonusu gün Hrant Dink kardeşliğini göstermek için toplanan kitle 1475 cm²'lik fotoğraf alanıyla verilmiştir. 23 Ocak 2007 günü de, oran olarak 1292 cm² ile en yüksek ikinci değer ölçüldüğü gün olmuştur. Suikast sonucu öldürülen Hrant Dink'in fotoğrafı tüm sayfaya yayılarak gazetede yer bulmuştur.

3.2.5.2. Cumhuriyet Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Suikast haberleri Cumhuriyet gazetesinde aşağıdaki tablodaki oranlarda fotoğraflı olarak verilmiştir.

Tarih	Sayı	Boyut cm²
20 Ocak 2007	3	344,76
21 Ocak 2007	3	416,53
22 Ocak 2007	2	171,81
23 Ocak 2007	2	221,34
24 Ocak 2007	2	314,7
25 Ocak 2007	1	18,75
26 Ocak 2007	0	0
Toplam	13	1487,89

Tablo 18. Cumhuriyet Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Cumhuriyet gazetesinde suikast olayı sadece 13 fotoğrafla verilmiştir. Bu değerle diğer gazeteler arasındaki en düşük sayıyla karşılaşılmıştır. Aynı şekilde Cumhuriyet'te fotoğraf boyutu konusunda da en düşük değer ölçülmüştür. Yayınlanan bu fotoğraflar toplam 1487,89 cm² yer kaplamıştır. Fikir gazeteciliğinin öncülerinden olan Cumhuriyet, verilen haberlerde fotoğraftan çok yazıya ve fikre değer vermesiyle tanınmaktadır. Bundandır ki, gazete suikast olayında da fotoğraf boyutunu düşük tutmuştur. Fotoğraflar daha çok Hrant Dink, katil zanlısı Ogün Samast ve tepki kalabalıklarından oluşmaktadır. Gazetede en yoğun fotoğraf sayısı ve boyutuna 21 Ocak 2007 günü ulaşılmıştır. Olayın ikinci günü suikast, 416 cm²'lik alanı kaplayan 3 fotoğrafla okuyuculara duyurulmuştur. Tepki kalabalıkları ve yakalanan katil zanlısı ile katil zanlısının kim olduğuyla ilgili çizilen karikatür ikinci günde olayı aydınlatılabilmek için verilmiştir. Örneklemin son gününde ise en düşük değere ulaşılmış, suikasta Cumhuriyet'in gündem sayfasında hiç yer verilmeyerek 0 değerine ulaşılmıştır.

3.2.5.3. Hürriyet Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Türkiye'nin önemli kitle gazetelerinden olan Hürriyet'te suikast olayı aşağıda verildiği şekliyle fotoğraflarla yansıtılmıştır.

Tarih	Sayı	Boyut cm²
20 Ocak 2007	3	687
21 Ocak 2007	5	447,4
22 Ocak 2007	4	376,27
23 Ocak 2007	2	124,2
24 Ocak 2007	4	1477,6
25 Ocak 2007	1	54,8
26 Ocak 2007	1	7,42
Toplam	20	3174,69

Tablo 19. Hürriyet Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Hürriyet gazetesi tüm bir hafta boyunca gündem sayfalarında suikastla ilgili 20 fotoğrafa yer vermiştir. Bunlar 3174,69 cm²'lik alanla okuyuculara duyurulmuştur. Fotoğraf sayısı açısından en büyük değer örneklemin ikinci günü 5 tane ile ölçülmüştür. En az gün ise 1'er haber fotosu ile olaydan sonraki altıncı ve yedinci günlerdir. Fotoğraflar boyut olarak en fazla cenaze merasiminin verildiği gün en büyük alanda verilmiştir. 24 Ocak 2007 günü gündem sayfasında cenaze merasimi fotoğrafı 1477,6 cm² yer kaplamıştır. Tepki kalabalığı ve eşi Rakel Dink ile birlikte ailesi bu sayfada verilmiştir. Gazetede örnekleme yer alan son iki günde haber boyutu gibi fotoğraf boyutunda da düşüş yaşanmıştır.

3.2.5.4 Yeniçağ Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Kuşkusuz aşırı milliyetçi tavrıyla tanınan Yeniçağ gazetesinde yayınlanan haberler kadar onlar için kullanılan fotoğraflar da o kadar önemlidir. Bu konuda yapılan inceleme aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tarih	Sayı	Boyut cm²
20 Ocak 2007	2	169,57
21 Ocak 2007	5	877,12
22 Ocak 2007	1	95,68
23 Ocak 2007	2	51,51
24 Ocak 2007	1	178,5
25 Ocak 2007	4	296,04
26 Ocak 2007	1	5,6
Toplam	16	1674,02

Tablo 20. Yeniçağ Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Yeniçağ gazetesi incelenen 20 Ocak 2007 – 26 Ocak 2007 arasındaki dönemde suikast haberlerini gündem sayfalarında 16 fotoğrafla sunmuştur. Bu fotoğrafların 1674,02 cm² olduğu tespit edilmiştir. Diğer gazetelere göre tepki kalabalıklarını sayfalarına hiç yansıtmayan gazete bunun yerine klise içinde taşınan tabut fotoğrafına yer vermiştir. En yüksek fotoğraf boyut değerine 877,12 cm² ile olayın ikinci günü ulaşılmıştır. Aynı gün haber sayısı da 5 tane ile en fazla olarak ölçülmüştür. En az değere ise olayın son gününde karşılaşılmıştır.

3.2.5.5 Yeni Şafak Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

Yeni Şafak gazetesinde suikastla ilgili haberlerde kullanılan fotoğraf sayıları ve boyutları aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tarih	Sayı	Boyut cm²
20 Ocak 2007	8	882,76
21 Ocak 2007	4	346,72
22 Ocak 2007	5	190,5
23 Ocak 2007	5	239,84
24 Ocak 2007	6	512,2
25 Ocak 2007	2	103
26 Ocak 2007	2	74
Toplam	32	2349,02

Tablo 21 . Yeni Şafak Gazetesindeki Fotoğrafların Sayısı ve Boyutları

İncelenen gazeteler arasında en fazla fotoğraf sayısına Yeni Şafak gazetesinde ulaşılmıştır. Bir hafta boyunca gazetenin gündem sayfasında 32 fotoğraf yer almıştır. Bu fotoğraflar 2349,02 cm² ile haberleri aydınlatmıştır. Olayı sayısal anlamda görüntülü en çok veren gazete olarak tespit edilmiştir. En yüksek fotoğraf boyutuna olayın birinci gününde 882,76 cm² ile rastlanmıştır. Aynı gün fotoğraf sayısı konusunda da 8 haber ile en yüksek değere ulaşılmıştır. Cenaze merasiminin haberinin yapıldığı gün ise 6 fotoğraf 512,2 cm²'de okuyuculara sunulmuştur. Bu sayı ve oran nispeten diğer günlere göre daha yüksektir.

3.3. Değerlendirme

İncelememizin konusunu oluşturan “Haber Sunumunda Tarafılık Hrant Dink Suikastı Örneği Üzerine Bir İnceleme”den yola çıkarak farklı ideolojilere sahip ulusal düzeyde okurlara seslenen 5 gazete seçilmiştir. Hürriyet Gazetesi Türkiye'nin en büyük medya grubunun en yüksek tirajlı gazetesi olmasının yanında, popüler olarak nitelenebilecek bir habercilik anlayışını benimsemesinden örnekleme dahil edilmiştir. Cumhuriyet gazetesi solun merkezini, BirGün ise radikal sol olarak nitelendirebileceğimiz Sosyalist kanadı temsil ettiği için tercih edilmiştir. (Öldürülen kişinin bu gazetede yazarlık yapıyor olması da örneklem olarak alınmasında etkili olmuştur.) Öte yandan muhafazakar kesimi temsil edenler arasından merkeze ve de dönemin hükümetine biraz daha yakın olmasından Yeni Şafak seçilmiş; milliyetçi muhafazakar olarak da bu alandaki en yüksek tiraja sahip Yeniçağ incelenmiştir. Yeniçağ, önceki dönemlerde Hrant Dink ile sorunlar yaşamış ve mahkemelik olmuştur.

Konuyu sınırlandırmak amacıyla, Türkiye basınında büyük ilgi ve merakla takip ettiği Hrant Dink'in ölümü ile ilgili seçilen beş gazetede çıkan haberler araştırmaya dahil edilerek, bu gazeteler arasında oluşturulan kategoriler çerçevesinde karşılaştırma yapılmıştır. Araştırma dönemi olarak adlandırılan dönem, suikasta ilişkin ilk haberin çıktığı tarih (20 Ocak 2007) ten itibaren bir hafta sonrası olan dönemi (26 Ocak 2007) kapsamaktadır. Bilindiği gibi, Hrant Dink 19 Ocak 2007 tarihinde öldürülmüştür.

Söz konusu beş gazetede konu ile ilgili çıkan haberler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bunun için, öncelikle BirGün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeniçağ ve Yeni Şafak gazetelerinin manşet sayfalarında konu ile ilgili çıkan haberler taranmıştır. Bu taramadan sonra, haber sayıları, haber başlıkları, haber boyutları, haberlerde vurgulanan kavramlar, bu kavram ve ifadelerin içeriği ve tekrarlanma sıklıkları, haberlere görsel zenginlik ve anlam katan fotoğraflar, fotoğraf boyutları her beş gazete için ayrı olmak üzere kategoriler içinde verilmiştir. Yapılan araştırma sonucu oluşturulan bu kategorilerden nitel ve nicel bazı verilere ulaşılmıştır. Elde edilen bu verilerden her kategori için ayrı-ayrı olmak kaydıyla, değerlendirmeler yapılarak gazeteler arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca, yapılan araştırma

sonucu beş gazetede yer alan suikast haberlerinden yola çıkarak, Türk basının farklı okur kitlelerine hitap eden beş farklı gazetenin olaya taraf olup olmadıklarına bakılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra bu dönemde gündeme getirilen azınlıklarla ilgili çeşitli sonuçlara varılmaya çalışılmıştır.

Gazeteler Tarih	BirGün	Cumhuriyet	Hürriyet	Yeniçağ	Yeni Şafak
20 Ocak 2007	1785	1189	1785	707	1785
21 Ocak 2007	1743	1189	1417,5	1410,5	1041
22 Ocak 2007	1255	1036,6	1306	203,4	954,2
23 Ocak 2007	1785	922,5	573,15	127,75	740,8
24 Ocak 2007	1785	1120,5	1785	301	897,6
25 Ocak 2007	1454,8	426,3	382,7	771	337,28
26 Ocak 2007	805,4	560	104,7	38,25	208
Toplam cm²	10613,2	6443,9	7354,05	3558,9	5933,28

Tablo 22. Tüm Gazetelerde Yayınlanan Haberlerin Boyutları

Analizin ilk kısmını haber sayıları ve boyutlarındaki farklılık oluşturmaktadır. İncelemesi yapılan 7 gün içerisinde olaya gündem sayfalarında en fazla yer veren gazete olarak BirGün ölçüldü. Gazetenin haber sayısı ve boyutu konusunda incelenen tüm gazeteler arasında başı çektiği görüldü. BirGün tüm günler boyunca sayfalarında haber sayısı ve haber boyutu konusunda olayın en fazla üstüne giden gazeteydi. Öldürülen Ermeni asıllı Türk gazeteci Hrant Dink'in bu gazetede yazarlık yapıyor ve de sosyalist¹²² bir kimliğinin olmasından dolayı BirGün, olaya hassasiyetle yaklaşmıştır. Gazete, yine bu dönemde olayı 3 kez tüm sayfa, 7 kez de manşetten duyurarak başı çekmiştir. İncelenen dönem içerisinde suikast olayına gündem sayfalarında en az yer veren gazete olarak Milliyetçi bir yayın politikasına sahip Yeniçağ başı çekmiştir. Gazete incelenen dönem içerisinde olayı 19 haberle sayfalarına taşımış, haber boyutu olarak da en geride kalmıştır. Kuşkusuz bunda ideolojik farklılığın etkili olduğu düşünülebilir. Bunun yanı sıra Hrant Dink, BirGün gazetesinde yayınlanan "Hoş Gidişler Ola" başlıklı yazısı sonrasında ise Yeniçağ gazetesinin 9 Ekim 2004 tarihli nüshasında "Ermeni'ye Bak" başlıklı manşetle eleştirilmiştir. Bu manşet sonrası Basın Konseyi Yüksek Kurulu Yeniçağ gazetesinin kullandığı hitap tarzıyla yazara karşı zorbalığı özendirme tehlikesi yaratabileceği

¹²² Gazeteci Hrant Dink'in Öldürülmesinin Arka Planı, http://www.wsws.org/tr/2007/mar2007/dink-m01_prn.html, 08.05.2008, par.10

gerekçesiyle Yeniçağ gazetesinin uyarılmasına karar verdi.¹²³ Bahsi geçen sorun dolayısıyla da gazete suikastı çok önemli olarak değerlendirmemiştir. BirGün ile Yeniçağ'ın hedef kitleleri arasında büyük farklılık olması da bu farkı yaratan etkenlerdendir. Öte yandan olayla ilgili medyada yapılan tüm tespitler, yükselen milliyetçiliğin ne kadar büyük bir tehdide dönüştüğü üzerine odaklanmış durumdaydı. Yeniçağ bu dönemde kendisini bunun bir tarafı olarak görmüştür.

Gazeteler Konum	BirGün	Cumhuriyet	Hürriyet	Yeniçağ	Yeni Şafak
Tüm Sayfa	3	0	2	0	1
Sürmanşet	0	0	4	1	4
Manşet	7	6	5	2	2
Sol Alt	3	7	6	6	3
Sağ Alt	1	1	4	2	8
Sol Üst	3	4	1	0	0
Sağ Üst	6	0	3	3	4
Orta	14	8	7	5	3

Tablo 23. Tüm Gazetelerde Yayınlanan Haberlerin Konumları

Suikasta gündem sayfalarında en fazla yer veren ikinci gazete Hürriyet, üçüncü Cumhuriyet ve dördüncü de Yeni Şafak olmuştur. Haber sayıları ve haber boyutlarının tüm gazetelerde paralel olduğu görülmüştür. Her bir gazete olayı kendi yayın anlayışı çizgisinde okuyucularına duyurmaya çalışmıştır. Bir basın organının habere verdiği önem, o haberin hangi sayfada, ne kadar yer aldığı ile anlaşılmaktadır. Yazılı basında birinci sayfada, kat yerinin üstünde verilen haber, haberi yayımlayan organ için önemli bir haber mesajı taşımaktadır. Haber sağ tarafta ve sürmanşetten verildiyse çok önemli mesajı içermektedir. Ayrıca habere ayrılan yer ve kullanılan fotoğraf da haberin içeriğine bakılmadan bize ilk bakışta bu önemli mesajı vermektedir. Televizyon ve radyo haberlerinde bu durum, habere, hangi sırada ve ne kadar süre yer verildiği ile anlaşılmaktadır.¹²⁴ Bu anlamda BirGün ve Yeniçağ gazetelerinin olaya taraf olduklarını görebilmekteyiz. Habere verilen değer noktasında iki gazete iki farklı uçta yer almışlar; ideolojilerini habere yansıtmışlardır.

Suikast ile ilgili haberlerin gündem sayfalarında yer aldıkları konumları değerlendirecek olursak farklı sonuçlara ulaşıyoruz. Söz konusu dönem boyunca

¹²³ Yeniçağ Gazetesi Hakkında Bilgi Notları,
http://www.sabah.com.tr/ozel/andic3597/dosya_3599.html,08.05.2008, par. 3

¹²⁴ Mora, Haber ve Haber Söylemi (1), par.3

BirGün gazetesi haberi 3 tüm sayfa ve 7 manşetle birlikte vermiştir. Gazete ayrıca 3'er kez sol alt ve sol üst ile 6 kez de sağ üstü kullanmıştır. Cumhuriyet gazetesi olayla ilgili haberleri hiçbir şekilde tüm sayfa ve sürmanşetten vermemiştir. Suikast gazetede 6 kez manşete konu olurken, çoğunlukla da gazetenin gündem sayfasının sol üst ve sol altında toplanmıştır. Toplamda 11 kez gazetenin sol kısımlarından verilmiş olması diğerleri arasında farklılık yaratmıştır. Bununla suikasta uğrayan kişinin 'solcu' kimliğine vurgu yapılmak isteniyor olabilir. Aynı durumu Yeniçağ gazetesinde de görebilmekteyiz. Yeniçağ gazetesinde konuyla ilgili yayınlanan 19 haberin 6'sı sol altta verilmiştir. Bu sayı, manşet ve sürmanşet sayısından fazladır. Gazetede incelenen dönem boyunca 1 sürmanşet ve 2 manşet yer almıştır. 'Merkez-Liberal' görüşlü Hürriyet¹²⁵ ise, suikasta gereken önemi göstermiştir. Hürriyet'te öldürülme olayı 2 kez tüm sayfadan, 4 kez sürmanşetten ve 5 kez de manşetten duyurulmuştur. Bunun yanı sıra haberlerin çoğunlukla gazetenin gündem sayfasının ortasından ve sol yanından verildiği görülmüştür. Bu da bize gazetenin olayı çok önemseydiğini ve bunun sıradan bir olay olmadığını vurgulamaya çalıştığını göstermektedir. Yeni Şafak gazetesi de olayı 1 tüm sayfa, 4 sürmanşet ve 2 manşetle sayfalarında genişçe işlemiştir. Diğer gazetelerden farklı olarak suikastı daha çok gündem sayfasının sağ alt ve sağ üstünden çoğunlukla okuyucularına duyurmuştur. 24 haberin 8'i sağ alttan 4'ü ise sağ üstten verilmiştir. Bununla suikastın faillerine yönelik bir vurgu yapılmak istenmektedir.

Yazılmış olan tez Türkler ve Ermeni azınlıklar açısından birçok yönden önemli olsa gerektir. Her ne kadar suikastla birlikte tüm yazılı ve görsel basında ana tema olarak sağduyu çağrısı yapılsa da, haber verilirken kullanılan kelimelerin arasında azınlık durumundaki kitlelere nasıl bakıldığıнын şifreleri çözülmüştür. Ulus devletçi anlayışın tüm dünyayı etkisi altına aldığı bir dönemde Türkiye ölçeğinde de bunun belirtilerini görmek mümkündür. Haberlerde vurgulanan kavramlarda bunları bulabilmek mümkündür. Kavramların kullanılma sıklığı söz konusu gazetelerin bize suikasta bakışını değerlendirmede yardımcı olmuştur.

İlk olarak gazetelerde demokrasi kavramının kullanılma sıklığını ele aldık. Söz konusu dönemde gazetelerde genel olarak demokrasi vurgusu yapılmıştır.

¹²⁵ Country Profile, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/1022222.stm>, 05.06.2008, par. 10

Saldırının demokrasiye yapılmış bir saldırı olduğu gerçeği üzerinde durulmuştur. Bu konuda en yüksek değere 4 kez ile BirGün gazetesinde ulaşılmıştır. Hürriyet ve Cumhuriyet'te 3'er kez, Yeni Şafak'ta 2 kez yer almıştır. Yeniçağ'da ise demokrasi kavramına ulaşamamıştır. Burada da BirGün ve Yeniçağ uç kutuplarda yer almıştır. Demokrasi, tüm üye veya vatandaşların, organizasyon veya devlet politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu bir yönetim biçimi olarak tanımlanabilir.¹²⁶ Demokrasinin azınlık haklarını güvenceye alan yönetim olduğu düşünülür. Bu anlamda kavram, saldırının azınlık sınıfındaki birisine yapılmış olmasından dolayı özellikle vurgulanmıştır.

Özgürlük, kavramı da sıklık olarak en fazla BirGün ile birlikte Cumhuriyet'te yer almıştır. Yeniçağ'da ise hiç yer almamıştır. En genel haliyle özgürlük; bağlı ve bağımlı olmama, dış etkilerden bağımsız olma, engellenmemiş ve zorlanmamış olma halini dile getirmektedir. Aynı şekilde en fazla barış ve kardeşlik vurgusu yine 9 kez ile BirGün gazetesinde yapılmıştır. Gazete hoşgörü kavramını da en çok dillendiren gazete olarak ölçülmüştür. Modernizm, başlangıcından itibaren mutlak bir özgürlük talebi ve iddiası olarak ortaya konulmuştur. Buna göre her bir vatandaşın fikir ve fikirlerini açıklama özgürlüğü vardır. Bu özgürlük fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek hakkını da içerir. Bundan dolayı BirGün gazetesi her bir ferdin bu hakka sahip olduğunu vurgulamak istemiştir. Aynı özgürlük vurgusu bir diğer sol görüşlü gazete olan Cumhuriyet'te de yer almıştır. İki gazete özellikle hoşgörü kavramını da gündeme getirmişlerdir.

Suikastın failleri “karanlık eller” olarak nitelendirilmiş; olayın yabancı kaynaklı olabileceği iddia edilmiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı L. Curzon, 26 Şubat 1920'de şöyle demiştir: “Kurulun hareket noktası olan ilkelerden birinin, Türk İmparatorluğu'ndan Türk olmayan soyların yaşadığı tüm bölgeleri ayırmak... bu soylar Araplar, Ermeniler, Suriyeliler ve Kürtlerdir.”¹²⁷ Tarihte yapılmış böyle bir açıklama olduğu için, bugün yaşanan olaylar da geçmişten faydalanılarak yorumlanmaktadır. Karanlık eller kavramıyla ismi belli olmayan ama tahmin

¹²⁶ Güncel Türkçe Sözlük'te Söz Arama, <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA,08.08.2008,par.1>

¹²⁷ Osman Olcay, **Sevres Andlaşması'na Doğru (Çeşitli Konferans ve Toplantıların Tutanakları)**, Ankara: Ankara Üni. S.B.F. Yayını, 1981, s.122

edilebilen kişiler olduğu vurgusu yapılmaktadır. Kavramla dış kaynaklı yardıma dikkat çekilmeye çalışılmaktadır. Kavramı bütün gazeteler kullanmışlardır. Yeniçağ, suikastın faili olarak 5 kez karanlık elleri göstermiştir. Cumhuriyet 3, BirGün ve Yeni Şafak 2'ser, Hürriyet ise 1 kez kavrama yer vermiştir.

Kuşkusuz Türk ve Ermeni isimlerinin geçtiği her yerde 20. yy. başlarında olduğu iddia edilen sözde soykırım tartışmaları yapılır. Hrant Dink'in Ermeni kimliği ve bir Türk genci tarafından öldürülmüş olması bu tartışmaları da yeniden beraberinde getirmiştir. 1915-1918, Osmanlı Devleti'nde Ermeni ve Müslüman vatandaşların arasında çatışmaların yoğunlaştığı bir dönemi ele alır. Ermeniler bu dönemde soydaşlarının soykırımı uğradığını iddia ederken, Türkiye Cumhuriyeti ise resmi politikasında, tehcir sırasında ve sonrasında birçok Ermeni'nin öldüğünü kabul etmekle birlikte, bu ölümlerin sebebinin sistemli bir devlet politikası değil, savaş koşulları, hastalıklar, iklim, bölgedeki çete ve aşiretlerin saldırıları ve Ermeniler'in zorunlu göçünü kolaylaştıracak imkânların bulunmaması olduğunu öne sürmektedir. Böyle tarihsel bir geçmiş varken, T.C. vatandaşı Ermeni asıllı Hrant Dink'in öldürülmesi bu tartışmaların yeniden yaşanmasına neden olmuştur. Bu konudaki kaygılara 9 kez ile en çok yer veren Cumhuriyet olmuştur. Diğer gazeteler ise söz konusu dönemde bunu gündem sayfalarına pek taşımamışlardır.

Cumhuriyet gazetesinin ilk sayfasında diğer gazetelerde göremediğimiz Cuma namazı vurgusunu görmekteyiz. Failin Cuma namazını kıldıktan sonra bu cinayeti işlediği tezi üzerinden yorum yapılmaktadır. Bununla suikastı yapan kişinin belirli bir kitleye mensup olduğu vurgulanmak istenmektedir. Yani bunun haberini yaparak Cumhuriyet gazetesi taraf olduğunu göstermiştir. Genel itibariyle suikastın ardından bütün gazeteler sağduyu çağrısı yapmışlardır. Ama bunu bu bir haftalık dönemde ilk sayfasında kelimelere döken Hürriyet olmuştur. Sağduyu kavramı gazetede 1 kez yer almıştır.

Suikastın ön plana çıkardığı kavramlardan bir diğeri de 'güvercin' di. Hrant Dink, Agos gazetesinin 19 Ocak 2007 tarihli sayısında (aynı zamanda suikast günü) son dönemlerde kendisine gelen tehditlere karşı olan hislerini şöyle özetlemiştir: "Tıpkı bir güvercin gibiyim... Onun kadar sağıma soluma, önüme arkama göz takmış durumdayım. Başım onunki kadar hareketli... Ve anında dönecek denli de

süratli. Evet kendimi bir güvercinin ruh tedirginliği içinde görebilirim, ama biliyorum ki bu ülkede insanlar güvercinlere dokunmaz. Güvercinler kentin ta içlerinde, insan kalabalıklarında dahi yaşamlarını sürdürürler. Evet biraz ürkekçe ama bir o kadar da özgürce.”¹²⁸ Güvercin barışın ve özgürlüğün sembolü olarak bilinir. Tevrat’ta; Nuh Peygamber, tufanın dinip dinmediğini öğrenmek için bir güvercini uçurur. Güvercinin, ağzında bir zeytin dalıyla dönmesi, yaşamın sürdüğünü göstermişti. Sonra da güvercin dünya barışının simgesi oldu.¹²⁹ Hrant Dink, yayınlanan son yazısında kendisini güvercine benzetmişti. Bu kavramın incelenen gazetelerde hangi sıklıkla yer aldığı ele alındı. Kavramı 11 kez ile en çok dile getiren BirGün gazetesi olmuştur. ‘Güvercin’, Cumhuriyet ve Yeniçağ gazetelerinin gündem sayfasında ise hiç yer almamıştır. Hürriyet ve Yeni Şafak’ta 4 kez dile getirilmiştir. Demokrasi, özgürlük ve barış ve kardeşlik gibi kavramlara en fazla yer veren BirGün gazetesi yine bu konuda da başı çekmiştir.

Olayda dikkati çekilen konulardan birisi de Türkiye’de Trabzon merkezli birtakım olayların ve gelişmelerin meydana geldiği idi. Bu Cumhuriyet gazetesinde 13 kez, Hürriyet’te ise 12 kez vurgulanmıştır. Trabzon şehrine Yeni Şafak 9, BirGün ise 5 kez yer vermiştir. Yeniçağ’da ise 3 kez ile en az vurguya ulaşılmıştır. Cumhuriyet ve Hürriyetteki yüksek oranlarla Trabzon şehrinde olup bitenlere dikkat edilmesi yönünde çağrı yapıldığı görülmüştür.

Hürriyet Gazetesi, suikastın failini daha ilk günden ‘vatan haini’ olarak nitelendirmiş; toplamda da 6 kez bu kavramı tekrarlamıştır. Yeni Şafak’ta bu değer 2 kez olarak ölçülmüştür. Suikastın failini direkt ‘katil’ olarak en fazla suçlayan 10 kez ile BirGün olmuştur. Bu dönemde faili ‘zanlı’ olarak en fazla nitelendirip direkt suçlamaya gitmeyen Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazeteleri olmuştur. ‘Zanlı’ kelimesi Cumhuriyet’te 20 kez, Yeni Şafak’ta ise 11 kez yayınlanmıştır. Trabzon’da 5 Şubat 2006 tarihinde uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürülen Rahip Andrea Santoro’nun ismi de yayınlanan haberlerde dile getirilmiştir. Santoro suikastına atıfta bulunan BirGün, Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri olmuştur. Söz konusu kişi Hürriyet’te 4,

¹²⁸Hrant Dink Katilini Arıyor: Ruh Halimin Güvercin Tedirginliği,
<http://dink.wordpress.com/2007/01/19/hrant-dink-katilini-ariyor-ruh-halimin-guvercin-tedirginligi/>,
08.05.2008, par.10

¹²⁹ Barışın Sembolü: Güvercin,
http://www.guvercinyeri.com/index.php?option=com_content&task=view&id=86&Itemid=40,
08.05.2008, par.6

Cumhuriyet'te 3 ve BirGün'de ise 2 kez yer almıştır. Gazeteler suikastı Rahip Santoro'nun öldürülmesi olayıyla ilişkilendirerek vermişlerdir. Suikasta uğrayan kişinin Ermeni olması çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmalardan birisi Türkiye ve Ermenistan arasında diplomatik ilişkinin bundan böyle kurulup kurulamayacağı üzerine yapılmıştır. Bu dönemde buna Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri 2'şer kez Yeni Şafak ise 1 kez yer vermiştir.

Hrant Dink suikasta uğramadan bir hafta önce 12 Ocak 2007 günü Agos gazetesinden okurlarına şöyle sesleniyordu: "Türklüğü aşağılamak suçlamasıyla 301'den soruşturma ya da dava açılan hemen herkes için bir biçimiyle teknik ya da hukuki çözüm bulundu ve dava mahkumiyete varmadan daha ilk celselerde sonuçlandı da, Hrant Dink, üstelik de hiç suç işlemediği bir yazısında, niçin 6 aya mahkum oldu?"¹³⁰ Gazeteci Dink, 301 davasından yargılanıyor olmasıyla ilgili son günlerinde kısaca bunları dile getiriyor; 301. maddenin değiştirilmesi gerektiğini ifade ediyordu. Dink, 13 Şubat 2004 tarihli "Ermenistan'la Tanışmak" başlıklı makalesindeki "Türk'ten boşalacak o zehirli kanın yerini dolduracak temiz kan, Ermeni'nin Ermenistan'la kuracağı asil damarında mevcuttur" ifadelerinden dolayı TCK'nın 301. maddesinden yargılandı. Hrant Dink'in ısrarla üzerine gittiği 301. madde değiştirilmeden önce şöyleydi: "Türklüğü, cumhuriyeti veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni alenen aşağılayan kişi, 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Türkiye Cumhuriyeti hükümetini, devletin yargı organlarını, askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Türklüğü aşağılamanın yabancı bir ülkede bir Türk vatandaşı tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır. Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz."¹³¹ Gazeteci Dink'in 301 konusundaki serzenişleri suikasta uğradıktan sonra incelenen gazetelerde de yer almıştır. Dink'in cenazesine katılanlar Türkçe, Ermenice ve Kürtçe "Hepimiz Hrant Dink'iz, Hepimiz Ermeniyiz!" yazılı dövizler taşıdı. Ayrıca topluluğun taşıdığı dövizlerin bazılarında ise TCK'nın 301. maddesine atfen "Katil 301" yazmaktaydı. İncelenen dönemde buna en çok 5 kez ile Cumhuriyet gazetesi yer vermiştir. Konu

¹³⁰Hrant Dink Katilini Ariyor: Niçin Hedef Seçildim?, <http://dink.wordpress.com/2007/01/12/hrant-dink-katilini-ariyor-nicin-hedef-secildim/#more-24>, 09.05.2008, par.2

¹³¹ Madde 301, <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=7388>, 07.05.2008, par.1

BirGün ve Hürriyet gazetelerinde de 2’şer kez dile getirilmiştir. Yeniçağ ve Yeni Şafak gazeteleri ise buna gündem sayfalarında hiç yer vermemişlerdir.

Söz konusu dönemde incelenen gazetelerin tümünde birlik beraberlik çağrısı yapılmıştır. Ermeni Diasporası suikast ile birlikte anılan kavramlardan birisi olmuştur. Ermeni Diasporası, Ermenistan ve Türkiye dışında yaşayan ve kendisini bu adla değerlendiren Ermenilere verilen bir isimdir. Kavram Hürriyet’te 3, Yeni Şafak’ta 2 kez dile getirilmiş; diaspora ile diplomatik ilişkiye başlanabileceği vurgulanmıştır. Suikastın failinin Alperen Ocakları’na bağlı birisi olduğunun vurgusu yapılmış; bu yüzden milliyetçi olarak değerlendirilebilecek kesimlerin bu gibi olaylarda hep adının geçtiği ifade edilmiştir. Söz konusu ifadeler Cumhuriyet ve BirGün gazetelerinde sıklıkla görülmüştür. Milliyetçilik ve faşizm kelimeleri BirGün’de 8, Cumhuriyet’te 10 kez tekrarlanmıştır. Aynı şekilde Alperen Ocakları da sıkça dile getirilmiş; kavramı Cumhuriyet 5, Hürriyet 4 ve BirGün 2 kez dile getirmiştir. Aynı dönemde Yeniçağ ve Yeni Şafak gazetelerinin gündem sayfalarında bu ifadelerle rastlanılmamıştır.

Gazeteler Haber Nit.	BirGün	Cumhuriyet	Hürriyet	Yeniçağ	Yeni Şafak
Olumlu	12	7	17	3	11
Olumsuz	10	15	6	9	7
Nötr	12	4	7	7	6

Tablo 24. Tüm Gazetelerde Yayınlanan Haber Başlıklarının Niteliği

Her bir gazetede yayınlanan haber başlıklarına bakacak olursak şu sonuçlara varılmıştır : BirGün gazetesinde yer alan toplam 34 başlık arasında 12 - olumlu, 10 - olumsuz ve 12 - nötr başlık görülmüştür. Olumlu başlıklar arasında; Hrant Dink’i öven, yücelten ve vatan kahramanı edasıyla veren ifadeler dikkate alınmıştır. Ölümünü büyük bir kayıp olarak sunan başlıklar ile Türkiye’de suikasta karşı geliştirilen tepki atmosferi olumlu kategorisinde değerlendirilmiş; olay sonrasında oluşabilecek, ülkenin zararına olabilecek haberleri veren başlıklar da olumsuz kategorisinde değerlendirilmiştir. Haberi yorumsuz veren başlıklar ise nötr olarak varsayılmıştır. Bu anlamda değerlendirildiğinde BirGün’de suikast olayından daha çok, Hrant Dink isminin yüceltildiği ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz bunda Hrant Dink’in gazeteci kimliği ve yaşam felsefesi etkili olmuştur. Cumhuriyet gazetesinde yer alan

toplam 26 başlık arasında 7 - olumlu, 15 - olumsuz ve 4 - nötr başlık kullanılmıştır. Bu da ilk bakışta suikastın daha çok olumsuz başlıklarla kitlelere verilmeye çalışıldığını ifade etmektedir. Gazetede olumsuz başlık sayısının önemli derecede fazla oluşu, öldürülme olayına yoğunlaşıldığını göstermektedir. Hürriyet gazetesinde yer alan toplam 30 başlık arasında 17 - olumlu, 6 - olumsuz ve 7 - nötr başlık kullanılmıştır. Bu da ilk bakışta bize haberlerin daha çok olumlu başlıklarla okuyuculara sunulduğunu göstermektedir. İncelenen dönem boyunca en çok olumlu başlık Hürriyet gazetesinde kullanılmıştır. Bu da daha çok olayın sonuçlarına olumlu yaklaşılması gerektiği yönünde bir mesajı ortaya koymuş; bu mesaj ile Türkiye'nin tümüyle bu sınavdan başarıyla geçmesi yönünde telkinde bulunulmuştur. Suikasta sayfalarında en az yer veren gazete Yeniçağ'da ise 19 başlık arasında 3 - olumlu, 9 - olumsuz ve 7 - nötr başlık kullanılmıştır. Bu da ilk bakışta bize haberlerin daha çok olumsuz başlıklarla okuyuculara sunulduğunu göstermektedir. Yeniçağ bu konuda kendini taraf görüp olayın milliyetçiler tarafından yapılmadığını, yurtdışı kaynaklı olabileceğini vurgulamış; Diaspora'nın 'kin kusuşu'nu, MHP'nin olanlar karşısındaki tepkilerini olumsuz başlıklarla dile getirmiştir. Son olarak Yeni Şafak gazetesinde ise, bir haftada yayınlanan 24 haberin 11'inin - olumlu, 7'sinin - olumsuz ve 6'sının da - nötr başlığa sahip olduğu görülmüştür. Bütün haberleri içinde Hürriyet'ten sonra oran olarak en fazla olumlu başlığa yer veren gazetedir. İktidarın yanında olduğu söylenen Yeni Şafak, bu dönemde daha çok okuyucularına olumlu mesaj verme çabası içinde olmuştur.

Gazeteler Tarih	BirGün	Cumhuriyet	Hürriyet	Yeniçağ	Yeni Şafak
20 Ocak 2007	148,26	344,76	687	169,57	882,76
21 Ocak 2007	477,5	416,53	447,4	877,12	346,72
22 Ocak 2007	241,2	171,81	376,27	95,68	190,5
23 Ocak 2007	1292	221,34	124,2	51,51	239,84
24 Ocak 2007	1475	314,7	1477,6	178,5	512,2
25 Ocak 2007	385,8	18,75	54,8	296,04	103
26 Ocak 2007	140,32	0	7,42	5,6	74
Toplam cm²	4060,08	1487, 89	3174,69	1674,02	2349,02

Tablo 25. Tüm Gazetelerde Yayınlanan Fotoğrafların Boyutları

Gazetede yayınlanan bir haberin yanında yer alan fotoğraflar haberi önemli ölçüde etkilemektedir. Haberlerle birlikte kullanılacak fotoğraflar haber üretim sürecinde özenle seçilmektedirler. Suikast ile ilgili gazetelerde çeşitli fotoğraflar

değişik oranlarda okuyuculara duyurulmuştur. Haberin yanında sayıca ne kadar çok fotoğraf kullanılırsa, o haberin okunma olasılığı da buna paralel olarak artmaktadır. Haberin yanında değişik içerikli birkaç fotoğrafın yer alması, o habere değişik bir önem katmakta ve haberin okuyucular tarafından fark edilip okunması bir anlamda kaçınılmaz olmaktadır. Buna paralel olarak örnekleme konu olan gazeteleri karşılaştıracak olursak şu sonuçlarla karşılaşırız:

BirGün gazetesinde örneklem olarak alınan bir hafta boyunca suikastla ilgili 18 fotoğraf kullanılmış; bunlar 4060,08 cm² olarak ölçülmüştür. Bu oran bize tüm gazeteler içindeki en yüksek değeri vermektedir. Fotoğrafların çoğunun Hrant Dink ağırlıklı olduğu görülmüştür. BirGün'de, olayın yavaş yavaş aydınlanmaya başladığı günlerde katil zanlısı Ogün Samast, azmettiricilerden Erhan Tuncel ve Yasin Hayal ile BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu'nun fotoğrafları yan yana verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde suikast olayı sadece 13 fotoğrafla verilmiştir. Bu değerle diğer gazeteler arasındaki en düşük sayıyla karşılaşılmıştır. Aynı şekilde Cumhuriyet'te fotoğraf boyutu konusunda da en düşük değer ölçülmüştür. Yayınlanan bu fotoğraflar toplam 1487,89 cm² yer kaplamıştır. Fotoğraflarda daha çok katil zanlısı ve azmettiriciler ile Hrant Dink fotoğrafları kullanılmıştır. Hürriyet gazetesi tüm bir hafta boyunca gündem sayfalarında suikastla ilgili 20 fotoğrafa yer vermiştir. Bunlar 3174,69 cm²'lik alanla okuyuculara duyurulmuştur. Gazetede daha çok Hrant Dink'in suikasta uğramış cansız bedeni, katil zanlısı ve azmettiriciler ile tepki kalabalıklarına yüksek oranda yer verildiği görülmektedir. Yeniçağ gazetesi ise suikast haberlerini gündem sayfalarında 16 fotoğrafla sunmuştur. Bu fotoğrafların 1674,02 cm² olduğu tespit edilmiştir. Diğer gazetelere göre tepki kalabalıklarını sayfalarına hiç yansıtmayan gazete bunun yerine kilise içinde taşınan tabut fotoğrafına yer vermiştir. Yeniçağ, yayınladığı fotoğraflar ile de kendisinin olayın bir tarafı olduğunu göstermiştir. İncelenen gazeteler arasında en fazla fotoğraf sayısına Yeni Şafak gazetesinde ulaşılmıştır. Bir hafta boyunca gazetenin gündem sayfasında 32 fotoğraf yer almıştır. Bu fotoğraflar 2349,02 cm² ile haberleri aydınlatmıştır. Olayı sayısal anlamda görüntülü en çok veren gazete olarak tespit edilmiştir.

SONUÇ

Basın organları kitlelere haberleri birbirlerinden farklı bakış açılarıyla duyurmaktadırlar. Sayfalara girecek yazıların elde edilmesi ve seçilmesi de yine çeşitli düşüncelerin ışığında yapılmaktadır. Gazete yönetimleri haber ve yazılar konusunda seçici davranmakta; bunların hangi oranda ve hangi cümlelerle yayınlanacağı noktasında, diğer gazetelerden farklılık göstermektedirler. Seçilmesi düşünülen haberler 'haber değeri' ölçütlerine göre değerlendirilmektedirler. Haber değeri çoğunlukla, gazetenin yayın politikası ve ideolojisiyle paralellik gösteren bir ölçüttür. Haberler içeriklerinden çok veriliş biçimleriyle önem kazanmaktadır. Gazetelerin haberleri duyururken olgular arasında yaptığı seçme ve sıralama işleminde değer yargılarının rol oynadığı kabul edilmektedir. Her bir gazete, haberi okur kitlesinin dünyaya bakış açısını dikkate alarak duyurmaktadır. Yani aynı olayla ilgili her bir gazetenin farklı bir bakış açısı oluşmaktadır. Bu durum derinlemesine irdelendiğinde, olaya taraf olma veya olmama olarak ele alınmaktadır.

Yazılan tezde Ermeni asıllı Türk gazeteci Hrant Dink'in öldürülmesiyle ortaya çıkan ortamdan yola çıkarak Türk basınının azınlık gruplarına yaklaşımlarının tarafsızlığı ve tarafsızlığı ölçülmeye çalışılmıştır. Ölçümün gerçekleştirilmesi için Türk basınının farklı yerlerinde bulunan 5 yayın organının (BirGün, Cumhuriyet, Hürriyet, Yeniçağ ve Yeni Şafak) 20 Ocak ile 26 Ocak arasındaki gündem sayfalarından yararlanılmıştır. Özellikle 5 farklı yayın organının seçilmesindeki amaç, her birinin Türkiye'nin farklı düşünce yapısındaki topluluklarına hitap ettiği düşünüldükçe bu kitlelere konuya ilişkin haberlerin nasıl verildiğini ortaya çıkarmak olmuştur. Yapılan araştırmalar sonucu, genel itibarıyla Hrant Dink suikastını incelenen gazeteler tepkiyle karşılamışlar; okur kitlelerine sağduyu mesajı vermişlerdir. Söz konusu gazetelerde, gazetenin vitrin sayfası olarak kabul edilen ilk sayfa haberleri içerik çözümlemesi yoluyla incelenmiş; nicel ve nitel veriler bağlamında analiz edilmeye çalışılmıştır. Oluşturulan kuramsal çerçeveye dayanılarak test edilmesi gereken 6 varsayım ortaya atılmış ve bu varsayımlar şu şekilde formüle edilmiştir:

1. Her bir gazetenin benimsedikleri farklı ideolojiler nedeniyle haber sunumları arasında farklılıklar vardır.
2. Toplumun ileri gelenlerinin koyduğu tepkiler veya açıklamalara göre olaya basının ilgisi artmakta veya azalmaktadır.
3. Suikast bazı yayın organlarında ‘Sözde Ermeni Soykırım Yasa Tasarısı’ ile ilişkilendirilerek verilmiştir.
4. Hrant Dink’in çok geniş yelpazeye hitap eden gazeteci kimliği olayın daha fazla basının ilgisini çekmesini sağlamış ve olayın bu yönüne basında vurgu yapılmıştır.
5. Suikastın ardından Türk–Ermeni ilişkileri yeni bir boyut kazanma eğilimine girecektir.
6. Olay AB-Türkiye ilişkileri için olumsuz bir zemin hazırlayacaktır.

Bu varsayımların test edilebilmesi amacıyla, söz konusu gazetelerin suikast ile ilgili yayınladıkları haberlerin, haber konularının, haber başlıklarının, vurgulanan kavramların ve haberlerde kullanılan fotoğrafların nicel ve nitel analizleri yapılmıştır. Böylelikle söz konusu gazetelerin seçtikleri haberleri sunum tarzlarının, olaylara bakış açılarının ve bir anlamda iletilerinin yönünün birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Bulunan nicel veriler aracılığıyla ve nitel örneklerle 5 gazetenin Hrant Dink suikastını sunumları konusunda şu sonuçlara varılmıştır:

Söz konusu 5 gazetenin suikast olayını iletmede –her ne kadar her biri sağduyu çağrısı yapmış olsa da- benimsedikleri farklı ideolojiler nedeniyle haber sunumları arasında farklılıklar vardır. Tarafsız ve değer yargılarından soyutlanmış haber yapılmadığı, taraflılığın kaynağının ideolojide aranması gerektiği ideolojik temsil alanının üretildiği, yaratıldığı ve okuyucuya aktarıldığı görülmüştür. Örneğin; söz konusu dönem boyunca olaya gündem sayfalarında en fazla yer veren gazete olarak BirGün ölçülmüştür. BirGün tüm günler boyunca sayfalarında haber sayısı ve haber boyutu konusunda olayın en fazla üstüne giden gazeteydi. Öldürülen Ermeni asıllı Türk gazeteci Hrant Dink’in bu gazetede yazarlık yapıyor ve de sosyalist bir kimliğinin olmasından dolayı BirGün, olaya hassasiyetle yaklaşmıştır. Bir hafta

boyunca gazetede barış-kardeşlik, demokrasi ve özgürlük vurgusu yapılmış; güvercin, katil ve milliyetçilik kavramlarının üzerine özellikle gidildiği görülmüştür. Yapılan haberler daha çok Hrant Dink'i yücelten ve failleri eleştiren niteliktedir. Bunun yanı sıra Hrant Dink'in ısrarla olmasını istediği barış-kardeşlik ve özgürlük ortamının oluşması da gazetede vurgulanmıştır. Türkiye'de oluşan milliyetçilik ortamı da tepkiyle karşılanmıştır. 301. madde özellikle eleştirilmiştir. Yeniçağ gazetesi ise BirGün'den farklı olarak olaya en az yer veren gazete olmuştur. Gazete olayı daha çok 'karanlık eller'in yapabileceğini ve bunun dış kaynaklı olabileceğini savunmuştur. Olayın failleri de katil zanlısı olarak gazetede yer almıştır. Dink'in cenazesine katılanların Türkçe, Ermenice ve Kürtçe yazmış oldukları "Hepimiz Hrant Dink'iz, Hepimiz Ermeniyiz!" pankartı gazetede eleştirilmiş; bu konuda MHP'nin açıklamalarından faydalanılmıştır. Suikasta karşı Cumhuriyet gazetesi BirGün'e yakın bir yaklaşım sergilemiştir. Cumhuriyet'te de özgürlük ve demokrasi vurgusu yapılmıştır. Gazetede 301. maddenin TCK'da halen duruyor olması ile dönemin hükümeti eleştirilmiş; bunun değiştirilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Cumhuriyet gazetesi BirGün gibi milliyetçilik kavramının üzerine gitmiş; ülkedeki bu gidişatın iyi olmadığını ifade etmiştir. Gazete 'Sözde Soykırım' iddialarına da özellikle yer vermiş; diplomatik ilişkilerin geliştirilebileceğini vurgulamıştır. Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri olaya biraz daha ılımlı yaklaşmışlardır. Haberlerde nispeten çok fotoğraf kullandıkları görülmüştür. İki gazetede demokrasi, özgürlük ve birlik beraberlik çağrısı yapmışlardır. Hürriyet gazetesi Rahip Santoro cinayetini de hatırlatmış; yapanları 'vatan haini' olarak suçlamıştır.

Genel itibariyle olay aynı olmasına rağmen iletiler aynı anlamda olmamıştır. Buradan çıkarılması gereken sonuç bu gazetelerin suikasta taraflı baktığı, anlamın toplumsal inşasının yapıldığıdır. Bu inşa seçme, sunma, vurgu, dışarıda bırakma, anlamlandırma gibi yollarla biçimlendirilmiştir. Yani bu 5 gazetenin aynı olayda farklı bakış açıları sergilediği, araştırma kapsamındaki haberlerinde taraflı sunum yaptıkları görülmüştür. Bu taraflı sunum basın kurumunun benimsediği ideolojiden yani iletişim profesyonellerinin öznel konumlarıyla birlikte gazetenin sahip olduğu yayın politikaları tarafından biçimlendirilmiş, bu nedenle farklı bakış açılarıyla ve anlamlandırmalarla sunum yapılmıştır.

Suikasta toplumun ileri gelenlerinin koyduğu tepkiler veya açıklamalara göre olaya basının ilgisi artmıştır. Özellikle AB ve dünyanın çeşitli yerlerinden olaya gelen tepkiler gazetelerde yer almıştır. Türkiye, bu süreçte AB tarafından gözetim altındadır. Öldürülen kişinin Ermeni asıllı ve tanınmış bir kişi olması olayı ilginç hale getirmiştir. Azınlıklar konusu AB'nin önemle üzerinde durduğu bir konudur. Bu yüzden toplumun ileri gelenlerinden olaya karşı büyük tepkiler gelmiştir. Bunlar bütün gazetelerde yer almış; böylece suikasta basının ilgisi daha da artmıştır.

Suikast bazı yayın organlarında 'Sözde Ermeni Soykırım Yasa Tasarısı' ile ilişkilendirilerek verilmiştir. Kuşkusuz Türk ve Ermeni isimlerinin geçtiği her yerde 20. yy. başlarında olduğu iddia edilen sözde soykırım tartışmaları yapılır. Hrant Dink'in Ermeni kimliği ve bir Türk genci tarafından öldürülmüş olması bu tartışmaları da yeniden beraberinde getirmiştir. İncelenen dönemde bütün gazeteler buna yer vermiştir. Özellikle Cumhuriyet gazetesi suikastı bu konuyla en çok ilişkilendiren gazete olmuştur. Hrant Dink'in Ermeni cemaati tarafından tanınan ve sayılan bir kişi olması ister istemez bu tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Hrant Dink'in çok geniş yelpazeye hitap eden gazeteci kimliği olayın daha fazla basının ilgisini çekmesini sağlamış ve olayın bu yönüne basında vurgu yapılmıştır. Kendisini ve gazetesini 'solcu, devrimci, sivil toplumcu, laik' olarak tanımlayan Dink, özellikle sol görüşlü yayın politikasına sahip gazetelerde genişçe yer almıştır. Yeniçağ ve Yeni Şafak gazeteleri Hrant Dink'in bu yönüne vurgu yapmamışlardır. Kuşkusuz bu da habere taraflı olarak baktıklarının önemli kanıtlarından birisidir.

Suikastın ardından Türk-Ermeni ilişkileri yeni bir boyut kazanma eğilimine girecektir. Bu varsayımımız da gazetelerde olumlu olarak ölçülmüştür. İncelenen Yeniçağ'ın dışındaki diğer gazeteler buna özellikle yer vermişlerdir. Diasporanın cenaze merasimine davet edilmesi bu gazetelerde yer almış; diplomatik ilişkinin başlayabileceği vurgusu yapılmıştır. Yeniçağ, yine bu konuda da olaya farklı bakmış; diasporanın olay sonrası 'kin kustuğunu' sayfalarına taşımıştır.

Son varsayım ise; olay AB-Türkiye ilişkileri için olumsuz bir zemin hazırlayacaktır. AB sürecinde böyle bir olayın yaşanmış olması bazı tartışmaları da

beraberinde getirmiştir. Özellikle azınlık hakları, ifade özgürlüğü ve 301. madde AB'nin Türkiye'yi eleştirdiği en önemli konulardan olmuştur. Suikast her kesim tarafından tepkiyle karşılanmış; AB hukuksal boşlukların bu olayı gerçekleştirdiğini iddia etmiştir. Bunun üzerine geniş kapsamlı reformlar istenmiştir.

Bu bağlamda tüm varsayımları dikkate aldığımızda basın olayı farklı açılardan ele aldığı ve yayın politikasına göre taraflı değerlendirdiği görülmüştür. Yazılı basına düşen görev, objektif kriterler doğrultusunda, sorumluluk ve meslek ahlakı çerçevesinde okuyucularına haber vermektir. Yazılı basının işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmesi ve demokrasiye hizmet edebilmesi için mutlaka özgür olması gerekmektedir. Basın organlarına kişi, kurum ve makam farkı gözetmeksizin herkese eşit mesafede olmalı; her türlü düşüncenin serbestçe açıklanabileceği bir işlev görmelidir. Dolayısıyla basın organlarının temel işlevlerinden biri olan haber ve bilgi verme işlevini yerine getirirken çok titiz davranmalıdır. Ayrıca gazeteler olaylara ön yargılı yaklaşmamalı; kişisel amaçlar ve hınç alma düşüncesiyle hareket etmemelidir. Haberler yazılırken kesinlik ve gerçeklik göz önünde bulundurulmalıdır. Haberle ilgili tüm kısımlar işlenmeli; olaya objektif bakılmaya çalışılmalıdır. Haberde yorumdan kaçınılmalı; kişisel düşünceler habere yansıtılmamalıdır. Olayla ilgili herkesimin görüşleri dikkate alınmalı ve bunlara haber olarak yer verilmelidir. Bunu sunarken yansız olmaya dikkat edilmelidir. Özellikle AB sürecinde bunlara çok dikkat edilmeli ve ülke zararına olabilecek her türlü yaklaşımdan uzak durulmalıdır. Yazılı basına bu anlamda büyük bir görev düşmektedir.

Hrant Dink suikastı bugüne kadar bilimsel olarak ayrıntılı bir şekilde incelenmemiş, ancak kendine özgü koşulları ve sonuçlarıyla iletişim, tarih, siyaset, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, psikoloji gibi pek çok alanda önemli etkileri olan dolayısıyla detaylı incelemelere değer olduğu düşünülen bir araştırma konusudur. Farklı yorumlama biçimleri, farklı yaklaşım ve bakış açılarıyla yapılacak olan çalışmalar, olay hakkında daha çok bulgu ve verinin bulunup aydınlığa kavuşturulmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ASLAN Kemal, Haber Nasıl Okunur?, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2004
- BALI Ali Şafak, Çokkültürlülük ve Sosyal Adalet, Konya: Çizgi Yayınevi, 2001
- BAUDRILLARD Jean, Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu, Çev: Oğuz Adanır, İstanbul: Ayrıntı Yay.,2000
- BELSEY A., CHADWICK R., Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar, İstanbul: Ayrıntı Yay., 1998
- BEYDOĞAN Turgut Ayhan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türk Hukukunda Siyasi İfade Hürriyeti, Ankara: Liberte Yayınevi, 2003
- BİLGİN Nuri, Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006
- ÇAVUŞOĞLU Naz, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları, İstanbul: Su Yayınları, 2001
- ÇEBİ M. Sadullah, İletişim Araştırmalarında İçerik Çözümlemesi, Akt: Anders Hansen, Ankara: Alternatif Yay.,2006
- DEMİRKENT Nezh, Sayfa Sayfa Gazetecilik, İstanbul: Altın Yayınları,1982
- DURSUN Çiler, TV Haberlerinde İdeoloji, Ankara: İmge Kitabevi, 2001
- ERDOĞAN İrfan, İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş, Ankara: İmge Kitabevi, 1997
- ERDOĞAN Mustafa, Demokratik bir Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü bir Perspektif Teorik ve Pratik Boyutlarıyla İfade Hürriyeti, Editör: B. Berat Özipek, Ankara: Liberte Yayınevi, 2003
- FİSKE John, İletişim Çalışmalarına Giriş, Çev. Süleyman İrvan, Ankara: Ark Yay., 1996
- GİRGİN Atilla, Yerel Gazetecilik, İstanbul: İnkılap Yayınları, 2001
- GÖKÇE Orhan, İçerik Analizi, Kuramsal ve Pratik Bilgiler, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006
- GROOMBRIDGE Brian,Televizyon ve İnsanlar-Demokratik Katılım Açısından Medya, Çev.: İbrahim Şener, İstanbul:Der Yay.,1995
- İNAL Ayşe, Haberi Okumak, İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996

- İRVAN Süleyman, Medya Kültür Siyaset, Ankara:Alp Yayınevi,2002
- KAPTAN Eyüp, Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu, İstanbul: Harp Akademileri Yayını, 2002
- KESKİN Ertan, Türkiye'de Haber İncelemelerinde Van Dijk Yöntemi, Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi, Der:Çiler Dursun, Ankara: Elips Yayınları, 2004
- KOÇAŞ Sadi, Tarih Boyunca Ermeniler ve Türk - Ermeni İlişkileri, Ankara: Altınok Matbaası, 1967
- KURUBAŞ Erol, Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı, Ankara: Asil Yayınları, 2004
- KÜÇÜK Adnan, İfade Hürriyeti'nin Unsurları, Ankara: Liberte Yayınevi, 2003
- KÜÇÜK Mehmet, Medya İktidar İdeoloji, Ankara: Ark Yayınları, 1999
- MUTLU Erol, İletişim Sözlüğü, Ankara: Ark Yay, 1995
- ORAN Baskın , Küreselleşme ve Azınlıklar, Ankara: İmaj Yayınevi, 2001
- ORAN Baskın, Türkiye'de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulamalar, İstanbul: TESEV Yayınları, 2004
- ORAN Baskın, Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002
- ÖZDEMİR Hikmet, HALAÇOĞLU Yusuf ve diğerleri, Sürgün ve Göç, Ankara: TTK Yay., 2004
- POYRAZ Bedriye, Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik, Ankara: Ütopya Yayınları, 2002
- PREECE Jennifer Jackson, Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus-Devletler Sistemi, İstanbul: Donkişot Yayınları, 2001
- RAMONET Ignacio, Medyanın Zorbalığı, İstanbul:Om Yayınları, 2000
- RİGEL Nurdoğan, İletişim Tasarımında Haber, İstanbul: Der Yay.,2000
- RİGEL Nurdoğan ve diğerleri, Kadife Karanlık, İstanbul: Su Yay., 2003
- SCHNEIDER Paul Wolf, RAUE Josef, Gazetecinin El Kitabı, Konrad Adenaur Vakfı, Çev.:Işık Aygün, Ofset Baskı, Ankara, 2000
- SÖZEN Edibe, Söylem Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite, İstanbul:Paradigma Yay., 1999

- TANÖR Bülent, Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, İstanbul: BDS Yay., 1994
- TOKGÖZ Oya, Temel Gazetecilik, Ankara: İmge Kitabevi, 2000
- TRAGER Robert, DICKERSON Donna, 21. Yüzyıl'da İfade Hürriyeti, Çev: A.Nuri Yurdusev, Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu, 2003
- Türkçe Sözlük, Ankara: Dil Derneği Yayını, 2. Baskı, 2005
- UYGUÇ Ünal, GENÇ Ali, Radyo Televizyon Haberciliği, İstanbul: Avcıol Basım-Yay., 1998
- ÜŞÜR Serpil Sancar, İdeolojinin Serüveni, Ankara: İmge Kitabevi, 1997

Makaleler

- CENGİZ Ayşe, ÇAĞLAR Şebnem, Anlatı Olarak Haber, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 18, İstanbul, 2003
- GEVGİLİLİ Ali, Türkiye'de Yenileşme Düşüncesi, Basın ve Atatürk, İktisat Fakültesi Dergisi, 1981
- HACKETT Robert A., Bir Paradigmanın Önemi Yitirilişi Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik, A.Ü.İLEF Yıllık, 1997/1998
- Ermenilerin Zorunlu Göçü, 1915-1917, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, Sayı: 110, 2005
- İNAL Ayşe, Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış, Ankara:A.Ü. B.Y.Y.O. Yıllık, 1994
- MORA Necla, "Türk Yazılı Basınında Haber Anlayışı", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:19, İstanbul, 2004
- ODYAKMAZ Necla, Haber Dilinin İdeolojik Yapılanması, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı:19, 2004
- OLCAY Osman, Sevr Antlaşması'na Doğru (Çeşitli Konferans ve Toplantıların Tutanakları), Ankara: Ankara Üni. S.B.F. Yayını, 1981
- ÖZERKAN Şengül, Medya, Dil ve İdeoloji, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 12, 2002
- TOKTAŞ Şule, Citizenship and Minorities: A Historical Overview of Turkey's Jewish Minority, Journal of Historical Sociology, C. 18, No: 4, Aralık 2005

İnternet siteleri

<http://www.bumko.gov.tr>

<http://www.byegm.gov.tr>

<http://dink.wordpress.com>

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com>

<http://www.ermenisorumu.gen.tr>

<http://fakulteler.atauni.edu.tr>

<http://www.guvercinyeri.com>

<http://www.hrantdink.org>

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr>

<http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr>

<http://www.liberal-dt.org.tr>

<http://www.medyatava.net>

<http://news.bbc.co.uk>

<http://www.nikferce.com>

<http://www.radikal.com.tr>

<http://www.radyokassel.de>

<http://www.sabah.com.tr>

<http://sam.baskent.edu.tr>

<http://www.siyasaliletisim.org>

<http://www.tbmm.gov.tr>

<http://www.tdk.gov.tr>

<http://www.tgc.org.tr>

<http://www.tobb.org.tr>

<http://www.turkhukuksitesi.com>

<http://www.wsws.org>

<http://www.zaman.com.tr>

Ek1. Hrant Dink Kimdir?

Hrant Dink 15 Eylül 1954'te Malatya'da dünyaya geldi. Beş yaşında ailesiyle birlikte geldiği İstanbul'da anne ve babasının ayrılması üzerine iki erkek kardeşi ile birlikte Gedikpaşa'daki Ermeni Protestan Kilisesi'nin çocuk yuvasında yatılı olarak yaşamaya başladı. Üç kardeş ilköğretimini bu kiliseye bağlı İncirdibi İlkokulu'nda sürdürürken, yazları da okulun Tuzla'daki kampında barındılar. Hrant Dink ortaokulu Bezciyan, liseyi ise Üsküdar'daki Surp Haç Tıbrevank yatılı okulunda okudu, Şişli Lisesi'nden mezun oldu. İlkokulda tanıştığı Silopi doğumlu Ermeni Varto aşiretinden Rakel Yağbasan ile evlenen Hrant Dink'in üç çocuğu oldu. İstanbul Fen Fakültesi'nde Zooloji ve ardından da Felsefe eğitimi alan Dink, 'biyoloji felsefesi' kürsüsü hayallerini, Türkiye'de gelişmekte olan sol siyaset içerisindeki aktif mücadelesine terketti. Siyasi faaliyetlerinin Ermeni kimliği ile ilişkilendirilmesi ve cemaatin bundan zarar görebileceği endişesiyle ismini mahkeme kararı ile 'Fırat' olarak değiştirdi.

Kardeşleriyle birlikte bir kitabevi işleten Dink, 90'lı yıllarda Ermenice günlük Marmara gazetesinde 'Çutak' (Ermenice Keman) rumuzuyla Ermeni tarihine ilişkin Türkiye'de çıkan kitaplara yönelik eleştiri yazıları yazmaya başladı. 5 Nisan 1996 tarihinde ilk sayısı yayınlanan haftalık Agos gazetesi, İstanbul'da Türkçe-Ermenice yayımlanan ilk gazete olarak tarihe geçti. Agos, "sabanın toprakta açtığı, içine tohumun konulduğu ve bereketin fişkırdığı yer" anlamına gelmektedir. Gazetenin ana hedefleri; Türkiye Ermeni toplumunun anadilini bilmeyen kesimi ile dayanışmak, Türkiye Ermenileri'nin devlet nezdindeki sorunlarını kendi sesinden dile getirerek geniş kamuoyunun desteğini almak ve Ermeni kültür ve tarihini ana kaynağından Türk toplumu ile paylaşmaktır. Sol muhalif kimliği ile dikkat çeken Agos, Türkiye Ermeni toplumu içerisinde de varolan yapıya eleştiriler getirirken sivilleşmeyi ve şeffaflaşmayı savundu.

Agos'un yayın hayatı içinde söylemleri ile giderek kamuoyunun dikkatini çeken Hrant Dink, Yeni Yüzyıl ve BirGün gazetelerinde de köşe yazarı olarak görev aldı. Türkiye ile Ermenistan arasında komşuluk ilişkilerinin tesisi, sınırın açılması, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinin desteklenmesi ve 1915 olaylarının ölenler üzerinde acıtırıcı rakamsal bir bir anlayış yerine kalanlar üzerinden, karşılıklı iki

halkın onurunu gözeten empatik bir üslupla konuşulur kılınması, konuya ilişkin resmi tez dışında alternatif yayınların da yaygınlaşması konularını gündeme getirdi. Amerika, Avustralya, Avrupa ve Ermenistan'da çok sayıda konferansa katılan Dink, Ermeni kimliği ve Türk-Ermeni ilişkileri konusunda gerek Ermeni dünyası içinde gerekse tarihteki rolleri açısından çeşitli Batı ülkelerinde sorgulayıcı süreçlerin başlamasına vesile oldu.

Hrant Dink 19 Ocak 2007 günü gazetesinin önünde kurşunlanarak öldürüldü.¹³²

¹³² <http://www.hrantdink.org>' dan aynen alınmıştır. 12.05.2008

Ek2. Son 100 Yılda Türkiye’de Öldürülen Gazeteciler

Tezde incelenen kişi Hrant Dink’i kitlelerin gözünde tanınır kılan onun gazeteci kimliği idi. Kuşkusuz Dink, Ermeni asıllı bir Türk vatandaşı olmasının yanı sıra kitleler tarafından ‘solcu, devrimci, sivil toplumcu, laik’ bir gazeteci olarak tanınıyordu. Mesleği ona bu ünü getirmişti. Gazeteci olarak ilk suikasta uğrayan kişi Türkiye’de Hrant Dink değildi. Aşağıdaki liste Osmanlı’nın son zamanlarından günümüze Türkiye’de suikasta uğrayan gazeteciler ile onların çalıştıkları kurumları ve suikasta uğradıkları yer ve zamanı göstermektedir.

- Hasan Fehmi Bey/Serbesti - İstanbul 6 Nisan 1909
- Ahmet Samim/Sada-yı Millet - İstanbul 19 Temmuz 1910
- Zeki Bey/Şehrah - İstanbul 10 Temmuz 1911
- Şair Hüseyin Kami/Alemdar - Konya 1912 veya 1914
- Hasan Tahsin/Hukuk-u Beşer - İzmir 27 Temmuz 1919
- Silahçı Tahsin/Silah ve Bomba - İstanbul 27 Temmuz 1914
- İştirakçi Hilmi/İştirak,Medeniyet - İstanbul 1922
- Ali Kemal/Peyam-ı Sabah - İzmit 1922
- Hikmet Şevket - 1930
- Sabahattin Ali/Marko Paşa - Edirne 1948
- Adem Yavuz/Anka Ajansı Kıbrıs - 27 Ağustos 1974
- Ali İhsan Özgür/Politika - İstanbul 21 Kasım 1978
- Cengiz Polatkan/ Hafta Sonu - Ankara 1 Aralık 1978
- Abdi İpekçi/Milliyet - İstanbul 1 Şubat 1979
- İlhan Darendelioğlu/Ortadoğu - İstanbul 19 Kasım 1979
- İsmail Gerçeksöz/Ortadoğu - İstanbul 4 Nisan 1980
- Ümit Kaftancıoğlu/TRT - İstanbul 11 Nisan 1980
- Muzaffer Fevzioğlu/Hizmet - Trabzon 15 Nisan 1980
- Recai Ünal/Demokrat - İstanbul 22 Temmuz 1980

Mevlüt Işıt/Türkiye - Ankara 1 Haziran 1988
Seracettin Müftüoğlu/Hürriyet - Nusaybin 29 Haziran 1989
Sami Başaran/Gazete - İstanbul 7 Kasım 1989
Kamil Başaran/Gazete İstanbul 7 Kasım 1989
Çetin Emeç/Hürriyet - İstanbul 7 Mart 1990
Turan Dursun/İkibine Doğru ve Yüzyıl Dergileri - İstanbul 4 Eylül 1990
Gündüz Etil - 1991
Mehmet Sait Erten/Azadi Denk - Diyarbakır 1992
Halit Güngen/İkibine Doğru - Diyarbakır 18 Şubat 1992
Cengiz Altun/Yeni Ülke - Batman 25 Şubat 1992
İzzet Kezer/Sabah - Cizre 23 Mart 1992
Bülent Ülkü/Körfeze Bakış - Bursa 1 Nisan 1992
Mecit Akgün/Yeni Ülke - Nusaybin 2 Haziran 1992
Hafız Akdemir/Özgür Gündem - Diyarbakır 8 Haziran 1992
Çetin Ababay/Özgür Halk - Batman 29 Temmuz 1992
Yahya Orhan/Özgür Gündem - Ceylanpınar 9 Ağustos 1992
Hüseyin Deniz/Özgür Gündem - Ceylanpınar 9 Ağustos 1992
Musa Anter/Özgür Gündem - Diyarbakır 20 Eylül 1992
Yaşar Aktay/Serbest - Hani 9 Kasım 1992
Hatip Kapçak/Serbest - Mazıdağı 18 Kasım 1992
Namık Tarancı/Gerçek - Diyarbakır 20 Kasım 1992
Uğur Mumcu/Cumhuriyet - Ankara 24 Ocak 1993
Kemal Kılıç/Yeni Ülke - Şanlıurfa 18 Şubat 1993
Mehmet İhsan Karakuş - Silvan 13 Mart 1993
Ercan Güre/HHA - 20 Mayıs 1993
İhsan Uygur/Sabah - İstanbul 6 Temmuz 1993
Rıza Güneşer/Halkın Gücü - 14 Temmuz 1993

Ferhat Tepe/Özgür Gündem - Bitlis 28 Temmuz 1993
Muzaffer Akkuş/Milliyet - 20 Eylül 1993
Nazım Babaoğlu/Gündem - 12 Mart 1994
Erol Akgün/Devrimci Çözüm - 1994
Seyfettin Tepe/Yeni Politika - 28 Ağustos 1995
Metin Göktepe/Evrensel - İstanbul 8 Ocak 1996
Kutlu Adalı /Yeni Düzen - Kıbrıs 8 Temmuz 1996
Selahattin Turgay Daloğlu - İstanbul 9 Eylül 1996
Reşat Aydın/AA, TRT - 20 Haziran 1997
Ayşe Sağlam - Derince3 Eylül 1997
Abdullah Doğan/Candan Fm - Konya 13 Temmuz 1997
Ünal Mesutoğlu/TRT – Manisa 8 Kasım 1997
Mehmet Topaloğlu/Kurtuluş - Adana 1998
Ahmet Taner Kışlalı/Cumhuriyet - Ankara 21 Ekim 1999
Hrant Dink/Agos - İstanbul 19 Ocak 2007 ¹³³

¹³³ Tüm liste Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin yayın organı olan <http://www.tgc.org.tr/oldurulengazeteciler.html> isimli sitesinden alınmıştır. 12.05.2008

ÖZGEÇMİŞ

Uğur ERYILMAZ, 1981 yılında Bartın Ulus Drahna'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Bartın ve İstanbul'un çeşitli okullarında; lisans eğitimini Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde başlayıp İstanbul Üniversitesi'nde tamamladı. Bir dönem yurt dışında bulunup akademik çalışmalar yapmıştır.